

A KRIZA JÁNOS NÉPRAJZI TÁRSASÁG ÉRTESEÍTŐJE

KALLÓS
ZOLTÁN
80 ÉVES

KOLOZSVÁR • XIV. ÉVFOLYAM • 2006. 1–2.

Kallós Zoltán 80 éves

Szerkesztette

Ilyés Sándor és Jakab Albert Zsolt

Kriza János Néprajzi Társaság
Kolozsvár, 2006

A Kriza János Néprajzi Társaság Értesítője
XIV. évfolyam, 2006. 1–2.

A levelek és képek Kallós Zoltán tulajdonát képezik.
Ezúton köszönjük hozzájárulását az anyag közléséhez.

Borítóterv és tipográfia
Könczey Elemér
Számítógépes tördelés
Sütő Ferenc

Készült a Református Egyház Misztótfalusi Kis Miklós
Sajtóközpontjának nyomdájában
Felelős vezető Tonk István.

© www.kjnt.ro/szovegtar

Kallós Zoltán 80 éves

Szinte hihetetlenül hangzik, hiszen még legényesen tartja magát. Élete és munkássága szorosan összefonódott a Mezőséggel, az erdélyi és a moldvai magyar népi kultúrával.

Válaszúton született 1926. március 26-án. Édesanyjának rokonai a környező Feketelakon éltek. Az erdélyi és a moldvai folklórral nem tankönyvek segítségével ismerkedett. Már gyermekfejjel szervesen belenevelődött szülőfaluja meg szülőföldje magyar, román és cigány néphagyományába.

Elemi iskoláit Válaszúton kezdte meg, majd Kolozsvárt a református kollégiumban folytatta. Rövid sepsiszentgyörgyi kitérő után Kolozsvárt végezte a tanítóképzőt, ahol tanítói oklevelet szerzett 1946-ban. Szintén ott látogatta 1955-ig a Zeneművészeti Főiskola előadásait, ahol Jagamas János zenetudós, Bartók és Kodály közvetlen tanítványa határozta meg szemléletét.

Néptanítóként dolgozott a kalotaszegi Vistán 1946 és 1950 között, majd a moldvai Lészpeden 1956–1957-ben. Rövid ideig szakirányító volt Marosvásárhelyen a Népi Alkotások Házánál 1957 és 1958 között. Éveken át tudatosan a moldvai csángó magyarokhoz közel fekvő Gyimesben dolgozott egy faipari vállalatnál 1959 és 1968 között, majd utána Kolozsvárt telepedett le. Az 1960-as évektől kezdődően biztos egzisztenciát jelentő állás nélkül élt. Ez ugyanakkor megfelelő szabadságot és függetlenséget is biztosított gyűjtő és kutató munkájához.

Bartók és Kodály mellett a 20. század egyik legnagyobb magyar folklór-gyűjtőjét tiszteljük benne. A Mezőségen, Kalotaszegen, Moldvában és Gyimesben évtizedeken át gyűjtötte a folklór számos műfaját, különösen az énekes és a hangszeres zenét, valamint a népszokásokat és a szokásköltészetet. Szerencsés kezű és termékeny kutató volt. Meg tudta szólaltatni az erdélyi és a moldvai falusi embereket, tudásuk legjavát tudta hangszalagra rögzíteni.

Balladák könyve című első kötete 1970-ben jelent meg Szabó T. Attila gondozásában. Nagyszerű kiadványa változatokban gazdagon tárta fel a moldvai, gyimesi, mezősegi és a kalotaszegi klasszikus ballada és lírai dalkészlet ismeretlen rétegeit.

Új guzsalyam mellett című gyűjteménye (1973) a klézsei Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa folklórtudását térképezte fel. Ezzel a könyvével tovább gyarapította a magyar folklorisztika egyéniségkutatásra irányuló eredményeit.

Életét és szemléletét alapvetően meghatározta a Martin Györgyhöz fűződő barátsága. *Tegnap a Gyimesben jártam* című, gyimesi lírai dalokat tartalmazó, Budapesten 1989-ben megjelentetett, harmadik kiadványát már közösen gyűjtötték és szerkesztették.

Szintén a magyar egyéniségkutató iskolai hagyományait folytatta, amikor a lészpedi Jánó Anna népmeséit összegyűjtötte és kiadta *Világszárnya* címmel 2003-ban Kolozsvárt.

Kallós Zoltán gyermekkorától kezdve tudatosan gyűjtötte az erdélyi és a moldvai népi kultúra tárgyi elemeit is. Már akkor elhatározta, hogy választói otthonában néprajzi múzeumot fog berendezni. Az 1989-es romániai rendszerváltozás után visszanyerte szüleinek választói kúriáját, melyben elhelyezte legféltettebb kollekcióit. Gyűjteményében elsősorban a moldvai, gyimesi, mezőségi és a kalotaszegi lakáskultúra, textilművészet, viselet, kerámia műves, díszített tárgyi elemeit találjuk meg. Még a rendszerváltozás előtt a pécsi és a budapesti Néprajzi Múzeumban helyezett el értékes, elsősorban moldvai csángó kollekciókat.

Folklórgyűjtéseit elsősorban a Magyar Tudományos Akadémia Népzene-kutató Intézete, valamint a Hagyományok Háza őrzi. Az utóbbi tizenöt évben archív felvételeiből számos CD, lemez, hangkazetta jelent meg. Fiatal kutatók Kallós Zoltán életművének feldolgozásával és hasznosításával még évtizedeken át fognak foglalkozni.

Kallós Zoltánnak meghatározó szerepe volt az erdélyi és a magyarországi folklorizmus és táncházmozgalom kibontakozásában is. Különösen 1968 után, amikor szabad művészi pályára lépett, idejének jelentős részét a kolozsvári ifjúsági táncház mozgalom szervezésének szentelte. Nem sajnált sem időt, sem energiát, sem anyagiakat. Nemzedékek sorát nevelte a néptánc- és zenekultúra szeretetére.

Művelődési és tudományos munkássága előbb a sztálinista, majd a ceausisza totalitárius hatalom tudatos asszimilálóra törekvő politikájával szemben bontakozott ki. Éppen ezért folyamatos zaklatás, megfélemlítés, házkutatás és börtön közepette kellett helytállnia.

Az 1989-es rendszerváltozás után immár szabadon gyűjthetett, fiatal munkatársaival együtt szabadon szervezhetett táncháztáborokat, oktatási programokat és szórványkollégiumot választói kúriájában. Több évtizedes önzetlen munkásságát és kiállását számos szakmai, társadalmi és kulturális kitüntetés jutalmazta. 1990-ben Életfa, 1993-ban Magyar Művészetért, 1996-ban Kossuth, 1997-ben Martin György és Pro Minoritate, 1999-ben

Tókécs László díjat és 56-os emlékkeresztet, 2000-ben Magyar Örökség díjat, 2001-ben Magyar Corvin-láncot és Szent Imre díjat, 2003-ban Julianus és Kölcsey díjat, 2006-ban vitézi rendet és Európai Folklor Érmét kapott. Kallós Zoltán az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület és a Magyar Néprajzi Társaság tiszteletbeli tagja, a Magyar Művészetért Akadémia fő tagja.

Kolozsvár, 2006. május 20.

dr. Pozsony Ferenc

Magyar Köztársaság elnöke

Sólyom László köztársasági elnök és felesége köszöntője Kallós Zoltán 80. születésnapjára, a Kolozsvárott megrendezésre kerülő „Kárpát-medencei szórvány magyar gyermek és ifjúsági népzene, néptánc fesztiválon”

Attól kezdve, hogy 1969-ben megjelent a *Balladák könyve*, Kallós Zoltán a mi nemzedékünk számára az iránymutató nagy mesterek egyike lett. Nem tudni, ismerte-e gyűjteményének hatását Magyarországon. Számtalan ember horizontja szélesedett ki: kit a már csak múzeumi tárgynak hitt népköltészet élő volta ragadott magával, másokat a magyar nemzet határoktól független együvé tartozására ébresztett rá, ismét mások számára a kisebbségbe került magyarság reményteli dokumentuma volt maga a könyv, s ugyanígy annak keletkezése, azaz szerzőjének élete és munkássága is. S még fontosabb, hogy az olvasó láthatja a példát: ez az ember valóban feltette az életét egy nagy célra, a népi kultúra megismerésére és fennmaradására. Mert igaz van Kallós Zoltánnak, aki minden előadásán elmondja: „addig leszünk magyarok, míg magyarul énekelünk, és magyarul táncolunk, mert ez a kultúra tartott meg minket”.

A most nyolcvan éves Kallós Zoltán nem akar megpihenni, amíg valamit is tenni tud a magyar kisebbségért és a magyar kultúráért.

Születésnapja alkalmából, szívből kívánunk neki sok erőt, és – mindnyájunk örömeire – hosszú életet!

Budapest, 2006. május 20.

Sólyom László

Sólyom Lászlóné

Kallós Zoltán bibliográfiája

Könyvek, tanulmányok, cikkek

1943

- Karácsonyi népszokások Válaszúton. *Remény*. (1943) 1. sz. 3–4.; 2. sz. 12–14.
- Válaszuti népszokások. *Remény*. (1943) 3. sz. 14–15.

1957

- Névtelen nótafák. *Művelődés*. X. évf. (1957) 5. sz. 19–20.
- Így mosdik a csóka! *Művelődés*. X. évf. (1957) 12. sz. 71. (Horváth Margittal.)
- Névtelen nótafák. Bepillantás a moldvai népköltészetbe. *Művészet*. 1957. 19–20. sz.
- Száll az ének szájról szájra. (Mezőpaniti népdalgyűjtés.) *Vörös Zászló*. 1957. 83. sz.
- Moldvai nótafák. *Vörös Zászló*. 1957. 247. sz.

1958

- Ismeretlen balladák Moldvából. *Néprajzi Közlemények*. III. évf. (1958) 1–2. sz. 51–70.
- Hejgetés Moldvában. *Néprajzi Közlemények*. III. évf. (1958) 1–2. sz. 40–50.
- Hejgetés az erdélyi cigányok kántáló énekében. *Néprajzi Közlemények*. III. évf. (1958) 4. sz. 51–58.

1959

- Világszép Erzsébetje. (Egy mese verses és prózai változata.) *Néprajzi Közlemények*. IV. évf. (1959) 1–2. sz. 115–124.

1960

- Gyimesvölgyi keservesek. *Néprajzi Közlemények*. V. évf. (1960) 1. sz. 3–51.
- Mesék verses és prózai változatai. *Néprajzi Közlemények*. V. évf. (1960) 1. sz. 165–178.
- Asztalok, székek a gyimesi és moldvai magyaroknál. *Néprajzi Közlemények*. V. évf. (1960) 3–4. sz. 22–31.

1964

- Táncagyományok egy mezőségi faluban. In: *Táncstudományi Tanulmányok*. 1963–1964. 235–252

1966

- A gyimesi csángók „szullái”. *Néprajzi Közlemények*. XI. évf. (1966) 1–2. sz. 25–31. (K. Csilléry Klárával.)
- Ráolvasás a moldvai és a gyimesi csángóknál. In: *Műveltség és Hagyomány. VIII.* A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Intézetének Évkönyve. Debrecen, 1966. 137–157.

1968

- Hejgetés Moldvában. *Művelődés*. XXI. évf. (1968). 12. sz. 42–43.

1969

- A keservesekről. *Művelődés*. XXII. évf. (1969) 3. sz. 47–48.; 4. sz. 37–40.; 6. sz. 41–45.
- Moldvai csángó guzsalyas. *Művelődés*. XXII. évf. (1969) 7. sz. 33–39.
- Egy ballada hat változata. Moldvai csángók. *Utunk*. XXIV. évf. (1969) 39. sz.
- Odagyűlt a világ az ő csudájikra. Balladák. *Utunk*. XXIV. évf. (1969) 44. sz.

1970

- *Balladák könyve. Élő hazai magyar népballadák*. Gyűjtötte: Kallós Zoltán. Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta: Szabó T. Attila. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1970.
- Kalotaszegi népballadák. Nádamente. *Művelődés*. XXIII. évf. (1970) 2. sz. 31–33.
- Moldvai párosító dalok. *Művelődés*. XXIII. évf. (1970) 3. sz. 43–45.
- A gyimesi csángók táncélete és táncai. *Táncstudományi Tanulmányok*. (1969–1970) 195–254. (Martin Györggyel.)

1971

- *Balladák könyve. Élő hazai magyar népballadák*. Gyűjtötte: Kallós Zoltán. Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta: Szabó T. Attila. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1971.

1973

- *Új guzsalyam mellett. Éneklettem én, özvegyasszon Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa, hetvenhat esztendőskoromban Klézsén, Moldvában.*

Lejegyezte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta: Kallós Zoltán. Első kiadás. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1973.

- *Balladák könyve. Élő erdélyi és moldvai magyar népballadák.* Gyűjtötte és a magyarázó szójegyzéket írta Kallós Zoltán. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta: Szabó T. Attila. Zenei mutató: Jagamas János. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1973.
- *Balladák könyve. Élő erdélyi és moldvai magyar népballadák. Antológia.* Gyűjtötte és a magyarázó szójegyzéket írta: Kallós Zoltán. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta: Szabó T. Attila. Zenei mutató: Jagamas János. Magyar Helikon–Európa. Budapest, 1973.
- Elnépiesedett Petőfi dalok. *Utunk.* XXVIII. évf. (1973) 1. sz. 12
- Tánc- és lakodalmi kiáltások. In: *Utunk Évkönyv.* Kolozsvár, 1973. 106–121.

1974

- *Balladák könyve. Élő erdélyi és moldvai magyar népballadák. Antológia.* Gyűjtötte és a magyarázó szójegyzéket írta: Kallós Zoltán. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta: Szabó T. Attila. Zenei mutató: Jagamas János. Második kiadás. Magyar Helikon–Európa Kiadó. Budapest, 1974.

1977

- *Balladák könyve. Élő erdélyi és moldvai magyar népballadák.* Gyűjtötte és a magyarázó szójegyzéket írta: Kallós Zoltán. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta: Szabó T. Attila. Zenei mutató: Jagamas János. Harmadik kiadás. Magyar Helikon. Budapest, 1977.
- *Tánc- és lakodalmi kiáltások.* Népművelési Intézet. Budapest, 1977.

1978

- Mezőségi temetés. *Forrás*. X. évf. (1978) 7–8. sz. 59–62.

1979

- Adalékok az észak-mezőségi magyarság néprajzához. *Művelődés*. XXXII. évf. (1979) 1. sz. 33–34.

1987

- Lakodalom előtti „szabogatas” a moldvai magyarok közt. *Ethnographia*. XCVIII. évf. (1987) 2–4. sz. 350–359.

1989

- *Tegnap a Gyimesben jártam... Gyimes-völgyi lírai dalok*. Gyűjtötte Kallós Zoltán és Martin György. Szerkesztette, a jegyzeteket és a mutatókat készítette Domokos Mária. A bevezetőt írta Kósa László. Európa Kiadó. Budapest, 1989. (Martin Györggyel.)

1991

- Szabó Erzsé és Szabó Kata. *Csángó Újság*. II. évf. (1991) 14. sz. 3.
- Sárga hasú kígyó. *Csángó Újság*. II. évf. (1991) 17. sz. 3.
- Az elfogott legény. *Csángó Újság*. II. évf. (1991) 18–19. sz. 3.

1992

- A kegyetlen anya. *Csángó Újság*. III. évf. (1992) 20. sz. 2.
- „Azok vagyunk, amik vagyunk.” (A moldvai csángó magyarokról.) *Honismeret*. XX. évf. (1992) 1. sz. 43–50.

1993

- Gyűjtési élményeim Moldvában. In: Péterbencze Anikó (szerk.): *„Moldovának szíp táiaind születem...” Magyarországi Csángó Fesztivál és Konferencia*. Csángó Fesztivál és Kisebbségi Alapítvány. Jászberény, 1993. 95–109.
- *„Nem engedi Isten, hogy elveszejszenek”*. *Moldvai magyar életképek. Vallásos és világi népi szövegek*. Szerkesztette Kallós Zoltán. A képek készítői: Ádám Gyula, Barabás Zsolt és Kallós Zoltán. A szövegek gyűjtője: Kallós Zoltán. A moldvai magyarok történeti kronológiája: Pávai István. A Kallós Zoltán Alapítvány megbízásából kiadja: Glória Kft. Kolozsvár, 1993.
- Visszaemlékezés az első közös erdélyi gyűjtőutakra. In: *Martin György emlékezete*. Magyar Művelődési Intézet. Budapest, 1993. 49–55.

1995

- Klézse folklórijából. *Moldvai Magyarság*. VI. évf. (1995) 60. sz. 4.

1996

- *Ez az utazólevelem. Balladák új könyve*. Gyűjtötte Kallós Zoltán. Az előszót írta Diószegi László. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1996.

1999

- Adalékok az észak-mezőségi magyarság néprajzához. *Művelődés*. LII. évf. (1999) 6–8. sz. 151–153.
- Tavaszi hímes tojások. *Kortárs*. (1999) 5. sz. 108.

2000

- Hejgetés Moldvában. *Művelődés*. LIII. évf. (2000) 6–9. sz. 49–50.
- Hejgetés Moldvában. *Moldvai Magyarság*. X. évf. (2000) 12. sz. 10–12.

2001

- Névtelen nótafák. Bepillantás a moldvai csángó népköltészetbe. *Művelődés*. LIV. évf. (2001) 6–9. sz. 66–67.
- Kótmíves Kelemen. *Moldvai Magyarság*. XI. évf. (2001) 1. sz. 20.
- Molnár Anna. *Moldvai Magyarság*. XI. évf. (2001) 2. sz. 19.
- Görög Ilona. *Moldvai Magyarság*. XI. évf. (2001) 3. sz. 19.
- Szegény árva asszony. *Moldvai Magyarság*. XII. [XI.!] évf. (2001) 10. sz. 19.
- Kinek adott engem? *Moldvai Magyarság*. XI. évf. (2001) 11. sz. 21.
- Keservesek. *Moldvai Magyarság*. XI. évf. (2001) 4. sz. 19.

2002

- Párosító dalok. *Moldvai Magyarság*. XII. évf. (2002) 4. sz. 23.
- Szép fehér pakulár. *Moldvai Magyarság*. XII. évf. (2002) 2. sz. 24.
- Szeklédi Borbála. *Moldvai Magyarság*. XII. évf. (2002) 6. sz. 19.
- Merinka. *Moldvai Magyarság*. XII. évf. (2002) 7. sz. 21.

2003

- *Világszárnya*. *Moldvai magyar népmesék*. Elmesélte a lészpedi Demeter Antiné János Anna, a Magyar Népművészet Mestere.

Gyűjtötte Kallós Zoltán 1956 és 1964 között. Illusztrálta Vass Csaba. Szerkesztette Tókécs Elek. Stúdium Könyvkiadó. Kolozsvár, 2003.

2004

- Tréfás dalok. *Moldvai Magyarság*. XIV. évf. (2004) 2. sz. 19.

2005

- *Elindulék este guzsalyasba... Moldvai magyar népköltészet. Éneketem én, özvegyasszon Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa, hetvenhat esztendőskoromban Klézsén, Moldvában*. Stúdium Könyvkiadó. Kolozsvár, 2005.

Hangzó kiadványok

1973

- *Új guzsalyam mellett*. Kriterion Könyvkiadó [Kislemez-melléklet]. Electrecord, CS 187. Bukarest

1974

- *Balladák könyve. Élő erdélyi és moldvai magyar népballadák*. Második kiadás. Gyűjtötte, a magyarázó szójegyzéket írta Kallós Zoltán. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Szabó T. Attila. Zenei mutató: Jagamas János. Európa–Magyar Helikon. [4 hanglemez-melléklet] Budapest

1985

- *Kalotaszegi magyar népzene. Nádamente és Méra.* Kallós Zoltán és Martin György gyűjtéséből. Szerkesztette Éri Péter és Halmos Béla. Hungaroton SLPX 18150–51 hanglemez. Budapest
- KALLÓS Zoltán – MARTIN György (gyűjt.): Ördögösfüzes. In: Halmos Béla (szerk.): *Észak-mezőségi magyar népzene I–IV.* Budapest

1992

- *Gyere haza édes fiam. Moldvai magyar népzene.* Kallós Zoltán gyűjtése. Szerkesztette Pávai István. Műsoros hangkazetta. Kallós Archívum, KZA-MK 002. Budapest
- *Uram, irgalmazz nekünk. Moldvai magyar szentes énekek és imádások 1.* Kallós Zoltán gyűjtése. Szerkesztette Pávai István. Pentaton Kiadó, ST-CS 0309 hanglemez. Marosvásárhely
- *Uram, irgalmazz nekünk. Moldvai magyar szentes énekek és imádások.* Kallós Zoltán gyűjtése. Szerkesztette Pávai István. Kallós Archívum, KZA-MK 001, Budapest

1993

- *Észak-mezőségi magyar népzene. Tóvidék: Cege, Feketelak, Vasasszentgotthárd.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Kallós Archívum, KZA-MK 004 hangkazetta. Budapest
- *Karácsonykor éjfél tájba. Észak-mezőségi magyar népzene. Mezőkeszű.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Kallós Archívum, KZA-MK 003 hangkazetta. Budapest

1994

- *Észak-mezőségi magyar népzene. Bonchida, Válaszút.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Kallós Archívum, KZA-MK 009 hangkazetta. Budapest
- *Észak-mezőségi magyar népzene. Válaszút, Bonchida.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Kallós Archívum, KZA-MK 007 hangkazetta. Budapest
- *Kalotaszegi magyar népzene.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Kallós Archívum, KZA-MK 005 hangkazetta. Budapest
- *Marosszéki magyar népzene.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Kallós Archívum, KZA-MK 006 hangkazetta. Budapest
- *Mezőségi magyar–román népzene. Bonchida.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Kallós Archívum, KZA-MK 008 hangkazetta. Budapest

1995

- *Gyimesi magyar népzene Pulika János emlékére.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Kallós Archívum, KZA-MK 010 hangkazetta. Budapest
- *Gyimesvölgyi magyar népzene Csorba Anna emlékére.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Kallós Archívum, KZA-MK 012 hangkazetta. Budapest
- *Mezőségi magyar népzene, Magyarpalatka.* Szerkesztette Éri Péter, Kallós Zoltán, Kelemen László. Hungaroton Classic, MK 18216-17 dupla hangkazetta. Budapest
- *Mezőségi magyar népzene. Magyarszovát.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Kallós Archívum, KZA-MK 011 hangkazetta. Budapest

1996

- *Mezőségi magyar népzene. Magyarpalatka.* Szerkesztette Éri Péter, Kallós Zoltán, Kelemen László. Hungaroton Classic, HCD 18216-17 audio CD. Budapest
- *Ez az utazólevelem. Balladák új könyve.* Gyűjtötte Kallós Zoltán. Az előszót írta Diószegi László. [8 hangkazetta-melléklet.] Akadémiai Kiadó. Budapest

1997

- *Gregorián énekek és balladák a csángóknál.* Szerkesztette Dobszay László, Kallós Zoltán. Hungaroton Classic, HCD 18230 audio CD. Budapest
- *Mezőségi népzene. Magyarorszáat, Buza.* Szerkesztette Kallós Zoltán. Fonó Records, FA 100-1 hangkazetta. Budapest
- *Mezőségi népzene. Magyarorszáat, Buza.* Szerkesztette Kallós Zoltán. Fonó Records, FA 100-2 audio-CD. Budapest

1998

- *Mezőségi magyar népzene. Nagysajó.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Kallós Archívum, KZA-MK 013 hangkazetta. Budapest
- *Mezőségi magyar népzene. Visa.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Kallós Archívum, KZA-MK 014 hangkazetta. Budapest

1999

- *Észak-mezőségi magyar népzene. Bonchida–Válaszút.* Kallós Archívum. Fonó Records, FA 058-2 audio CD. Budapest

2000

- *Adok nektek aranyvesszőt. Moldvai csángómagyar népballadák.* Kallós Archívum. Fonó Records, FA 093-2 hangkazetta. Budapest
- *Kalotaszegi népzene. Magyarlóna.* Kallós Archívum–Fonó Records, FA 075-2 audio CD. Budapest
- *Mezőségi magyar népzene. Mezőkeszű.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Kallós Archívum, KZA-MK 016 hangkazetta. Budapest
- *Mezőségi magyar népzene. Ördögösfüzes.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Kallós Archívum, KZA-MK 015 hangkazetta. Budapest
- *Mezőségi magyar népzene. Ördögösfüzes.* Kallós Archívum–Fonó Records, FA 081-2 audio CD. Budapest

2001

- *Észak-mezőségi magyar népzene. Visa.* Archív felvételek Kallós Zoltán gyűjtéséből. Fonó Records, FA 092-2 hangkazetta. Budapest

2002

- *Mezőségi magyar népzene. Mezőkeszű.* Kallós Archívum–Fonó Records, FA 204-2 audio CD. Budapest

2004

- *Elindulék este guzsalyasba. Moldvai magyar népköltészet. Éneklettem én, özvegyasszon Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa, hetvenhat esztendő koromban Klézsén, Moldvában.* [CD-melléklet.] Kolozsvár

2005

- *Uram, irgalmazz nekünk! Moldvai magyar szentes énekek és imádságok.* Kallós Zoltán gyűjtése. Szerkesztette, az ismertetőt írta Pávai István. Fonó Budai Zeneház, FA-223-2 audio CD. Budapest
- *A gyimesi csángók táncélete és táncai.* [CD-melléklet.] Szentendre (Martin Györggyel)

2006

- *Hallod, babám, mit füttyörész a rigó! Mezőségi magyar népzene 1.* Kallós Zoltán gyűjtése. Audio CD. Kolozsvár

Közgyűjteményekben található kéziratok

- Csángó bájoló imádságok. 1958–1959. *Etnológiai Adattár.* 5540.
- Vegyes folklórgyűjtés. *Etnológiai Adattár.* 5602.
- Moldvai mesék. 1959. *Etnológiai Adattár.* 12723.
- Népmesék Moldvából és Gyimesvölgyből. 1959–1960. *Etnológiai Adattár.* 5603.
- Leánykérés és szabogatás Moldvában. 1960. *Etnológiai Adattár.* 5604.
- Ráolvasások, hiedelmek. 1959–1960. *Etnológiai Adattár.* 5606.
- Vegyes népdal és népszokás gyűjtés. 1959–1960. *Etnológiai Adattár.* 8757.
- Népmesék. Lészped. 1960. *Etnológiai Adattár.* 5609.
- Ráolvasások és babonás eljárások gyakorlása a csángó magyarság körében (Moldva és Gyimesvölgye). 1962. *Etnológiai Adattár.* 8753.

- Balladák. 1961. *Etnológiai Adattár*. 8756.
- (Gunda Béla hagyatékából:) Gunda Béla, Hofer Tamás: Levezetés Kallós Zoltánnal. Gyimesközéplak, 1962. *NKIK 2864*
- (Gunda Béla hagyatékából:) Ráolvasások, rövid írások, gyűjtések Moldvából, Gyimesből (98 oldal). *NKIK 2864*

Beszélgetések, interjúk, könyvismertetések, riportok

- ABLONCZY László: Szél Marci már nem muzsikál. Beszélgetés Kallós Zoltánnal. *Forrás*. X. évf. (1978) 7–8. sz. 63–66.
- ALBERT György, B.: „Új guzsalyam mellett.” *Szatmári Hírlap*. 1973. máj. 12.
- ANDRÁSFALVY Bertalan: Kallós Zoltán az erdélyi magyar népköltészet megmentője. A nemzet is adósa. *Magyar Nemzet*. 2000. dec. 16.
- ANDRÁSFALVY Bertalan: Kallós Zoltán, a népköltési gyűjtő. *Honismereti Híradó*. II. évf. (1974) 1. sz. 44–48.
- ANDRÁSFALVY Bertalan: A nemzet is adósa: Kallós Zoltán az erdélyi magyar népköltészet megmentője. *Magyar Nemzet*. LXIII. évf. 2000. dec. 16. 30.
- B. Gy. [BEKE György]: Kallós Zoltán hetvenéves. *Moldvai Magyarság*. VIII. [VII.!] évf. (1996) 71. sz. 1.
- BALÁZS Ádám: „Tegnap a Gyimesbe jártam.” Kolozsvári beszélgetés Kallós Zoltánnal. *Forrás*. XVI. évf. (1984) 2. sz. 90–92.
- BEDNÁRIK Imre: Ismét Corvin-láncokat adnak át. *Népszabadság*. 2001. nov. 29.
- BEKE György: Kallós-motívumok. Népköltészet. *Hargita* IV. évf. 1971. 254. sz.

- BEKE György: Kallós motívumok. In: *Magunk keresése*. Bukarest, 1972. 76–86
- BEKE György: „Tavaszi szél utat szárazst...” [Kallós Zoltán: Új guzsalyam mellett című köbvének ismertetése.] *Falvak Dolgozó Népe*. XXIX. évf. (1973) 21. sz. 10–11.
- BERNÁTH László: Négy hanglemez. *Esti Hírlap*. 1973. dec. 28.
- BODÓ János: Kallós Zoltán és a moldvai magyarság. *Csángó Újság*. I. évf. (1990) 8. sz. 1–2.
- BOSNYÁK Sándor: „Csak hittel és odaadással lehet gyűjteni.” Beszélgetés Kallós Zoltán néprajzkutatóval. *Mozgó Világ*. X. évf. (1984) 4. sz. 19–23.
- BOSNYÁK Sándor: „Csak hittel és odaadással lehet gyűjteni.” Beszélgetés Kallós Zoltánnal. *Örökség*. (1992) 2. sz. 27–28.
- BOSNYÁK Sándor: „Csak hittel és odaadással lehet gyűjteni.” Beszélgetés Kallós Zoltán néprajzkutatóval. In: *Hagyomány és művelődés*. Petőfi Sándor Művelődési Központ. Gödöllő, 1989. 21–25.
- BOZÓKY Éva: „Mikor a szoroson lemész, arra kérlek, vissza ne nézz.” Kollektív beszélgetés Kallós Zoltánnal. *Könyvtáros*. XXIV. évf. (1974) 5. sz. 293–296.
- CSÁKY Zoltán: Hány ezer a tizenhárom csángó? Interjú Kallós Zoltánnal. *Vigyázó*. (1992) 4. sz. 9.
- CSÁKY Zoltán: Hány ezer a tizenhárom csángó? Interjú Kallós Zoltánnal. *Moldvai Magyarság*. III. évf. (1992) 30. sz. 1., 4.
- CSÁKY Zoltán: Hány ezer a tizenhárom csángó? *Ring*. 1992. júl. 12.
- CSÁKY Zoltán: Hány ezer a tizenhárom csángó? *Vigyázó*. III. évf. (1992) 4. sz. 9.
- CSIRE József: Kallós Zoltán: Új guzsalyam mellett. *Művelődés*. XXVI. évf. (1973) 10. sz. 45.
- DANKÓ Imre: Üdvözlét a Kossuth-díjas Kallós Zoltánnak. *Erdélyi Tükör*. 1996. ápr. 7–9.

- DÁVID Lajos: „A lagziban csak én kértem marosszékit.” Beszélgetés a hetvenöt esztendő Kallós Zoltán néprajzkutatóval. *Krónika*. III. évf. 2001. máj. 24–25. 69. sz. 11.
- DÉ: Megalakult a Corvin-lánc testület. *Magyar Hírlap*. 2001. dec. 3.
- DIÓSZEGI László: A moldvai csángók tanítója. Diószegi László beszélgetése Kallós Zoltán néprajzkutatóval. *Alföld*. XLII. évf. (1991) 6. sz. 63–71.
- DOMOKOS Mária: Zoltán Kallós. In: Hoppál Mihály (ed.): *Hungarian Heritage*. Vol. 3. European Folclore Institute. Budapest, 2002. 72–74.
- F. J. [FARAGÓ József]: Kallós Zoltán. In: Balogh Edgár (főszerk.): *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*. II. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1991. 599–600.
- FEKETE Judit: „Ha minden magyar elmenne, én a legutolsó volnék.” Beszélgetés Kallós Zoltánnal. *Magyar Nemzet*. LX. évf. 1997. dec. 20.
- FEKETE Judit: Gregorián ének a csángóknál. [Beszélgetés Kallós Zoltánnal.] *Magyar Nemzet*. LX. évf. 1997. 297. sz. 19.
- FENYVESI Félix Lajos: Erdélyország sok szép dala. *Új Magyarország*. 1996. júl. 20. 11.
- FRIGYESY Ágnes: Balladák hűségese. [Beszélgetés Kallós Zoltánnal.] *Világszövetség*. III. évf. (1993) 5. sz. 5.
- FRIGYESY Ágnes: A Balladák hűségese. Beszélgetés Kallós Zoltánnal. *Moldvai Magyarság*. V. évf. (1994) 54. sz. 3.
- GÁL Sándor: Balladák útja: Kallós Zoltán balladagyűjteményéről. *A Hét*. XXII. évf. (1977) 3. sz. 12–13.
- GULYÁS Gyula – GULYÁS János: Ördögi körök. [Interjú Kallós Zoltánnal.] *Kapu*. V. évf. (1992) 5. sz. 56–58.
- HALÁSZ Péter: „Le van az életem zárva Móduvának ládjába...” A nyolcvanesztendő Kallós Zoltán köszöntése. *Moldvai Magyarság*. XVI. évf. (2006) 4. sz. 6–7.

- HORVÁTH Arany: Csángó magyarok között. Interjú Kallós Zoltánnal. *Művelődés*. XXXIX. [XLIII.!] évf. (1990) 3. sz. 8–9.
- IANCU Laura: Átmenet előtt. Kallós Zoltánnak. *Moldvai Magyarság*. XVI. évf. (2006) 4. sz. 7.
- JÁVORSZKY Béla Szilárd: „Utolsó leszek, aki innen elmegy.” Néprajzi gyűjtőmunkájáról, zenei anyanyelvünkről beszél [Kallós Zoltán]. *Népszabadság*. LVII. évf. 95. sz. 1999. ápr. 24. 30.
- JOÓ István: Ha nem kóstoltad ízét... Kallós Zoltánnal a Belvárosban. *Új Magyarország*. 1992. nov. 6.
- K. K.: A lézpedi tanító. Kallós Zoltán köszöntése. *Magyar Nemzet*. XLIX. évf. 1986. 72. sz. 2.
- KÁLMÁN Gyöngyi: Szellemi és tárgyi archívum a köz javára. Kallós Zoltán folytatja a gyűjtést, és szórványkollégiumot létesít szülőfalujában. *Magyar Nemzet*. LXV. évf. 1. sz. 2002. jan. 2. 14.
- KÁSZONI Balázs: Segélykiáltás a moldvai csángó-magyarokért. [Beszélgetés Kallós Zoltánnal.] *Ring*. IV. évf (1992) 9. sz. 36–37.
- KIRÁLY László: Békés nyomozás Kallós Zoltán után. *Helikon*. I. évf. (1990) 3. sz. 2.
- KISS Károly: A balladák embere. Találkozás Kallós Zoltánnal. *Magyar Nemzet*. XXXV. évf. (1979) 247. sz. 10.
- KÓSA László: Kallós Zoltán köszöntése. *Népszabadság*. 1996. márc. 25.
- KOSÁR Dezső: „Idegen földre ne siess...” Kallós Zoltán önéletrajzi valómása. Lejegyezte Kosár Dezső. *Kárpáti Igaz Szó*. 1991. júl. 3. 125 (14479). sz. 6.
- KOVÁCS András, B.: Válaszút és Moldva között. Kallós Zoltánnal a nevével viselő alapítványról. *Romániai Magyar Szó*. 1993. jún. 26–27.
- KÖLLŐ Katalin: Addig élek, amíg bennem zeng a lélek. [Interjú Kallós Zoltánnal.] *Szabadság*. XIII. évf. 2001. dec. 15. 293. sz. 13.
- KÓBÁNYAI János: „Minden patakot összejártam.” [Beszélgetés Kallós Zoltánnal.] *Valóság*. XXX. évf. (1987) 12. sz. 71–79.

- KRÍZA Ildikó: Egy új csángó balladás könyv. Kallós Zoltán: Ez az utazólevelem. Balladák új könyve. Budapest 1996. *Ethnographia*. CIX. évf. (1998) 1. sz. 411–415.
- MEGYERI Dávid: Népi örökségünk európaisága. *Új Magyarország*. 1991. szept. 6. 9.
- MEZŐ Éva, J.: Arról a másik életmúró. *Fejér Megyei Hírlap*. LI. évf. 76. sz. 2006. márc. 31.
- MOHI Sándor: Csángóföld titkai. Elmondja Kallós Zoltán. 1. rész. *Esti Hírlap*. 1993. jan. 2.
- MOHI Sándor: Csángóföld titkai. Elmondja Kallós Zoltán. 2. rész. *Esti Hírlap*. 1992. dec. 24.
- (MTI) A hét végén adták át Budapesten a Corvin-láncot. Kallós Zoltán Kossuth-díjas néprajzkutatót is kitüntették. *Krónika*. III. évf. 2001. dec. 3. 283. sz.
- (MTI) Kallós Zoltán visszautasította a Csángó-díjat. *Háromszék*. 2005. aug. 17. 2.
- NAGY Emőke: A holt tenger zenéje. Dunavölgyi töprengések. Kallós Zoltán népdalgyűjtő. *Magyar Ifjúság*. 1984. 2318.
- NAGY Béla C.: Kallós Zoltán: Balladák könyve. *Magyar Zene*. XV. évf. (1974) 2. sz. 217–218.
- NAGY László: Adok nektek aranyvesszőt. *Élet és Irodalom*. 1971. okt. 23.
- NAGY László: Adok nektek aranyvesszőt. In: Uó: *Adok nektek aranyvesszőt. Összegyűjtött prózai írások*. Válogatta és szerkesztette Kiss Ferenc. Magvető Könyvkiadó. Budapest, 1979.
- PÁLL Árpád: „A filmművészet olyan hajó, amely hánykolódik, de soha nem süllyed el”. Budapesti jegyzetek. [Beszámoló a budapesti filmfesztiválról, visszatekintéssel az előző korszak filmművészetére. Romániai vonatkozású a Gulyás-testvérek által rendezett, a moldvai csángók életét feltáró *Balladák filmje*, mely Kallós Zoltán gyűjtőmunkáját mutatja be.] *Erdélyi Figyelő*. Marosvásárhely. II. évf. (1990) 11. sz. 16–17.

- PANEK Kati: Az a feketelaki asszony. Kallós Zoltán 80. születésnapjára. *Szabadság*. 2006. március 29. 11.
- POZSONY Ferenc: Fordulj, kicsi, tanul meg! Avagy az áthagyományozódás útjai. *Falvak Dolgozó Népe*. II. sorozat. XXXVII. évf. (1981) 1760. sz. 5.
- RÁDULY János: Balladák könyve. Élő hazai magyar népballadák. Kallós Zoltán gyűjtése. Szabó T. Attila gondozásában (Bukarest, 1970). *Falvak Dolgozó Népe*. XXVII. évf. 1971. 3. sz. 4–5.
- SÁNDOR Boglárka Ágnes: A folklór az egyetemes európai kultúra része. Beszélgetés Kallós Zoltán folklórkutatóval. *Szabadság*. XIII. évf. 2001. máj. 18. 112. sz. 1. és 6.
- SÁNDOR Boglárka Ágnes – VALKAI Krisztina: A szeretet és az azonosulás életműve. A 75 éves Kallós Zoltánt köszöntötték. *Szabadság*. XIII. évf. 2001 máj. 21. 114. sz. 1. és 5.
- SZÉKELYHÍDI Ágoston: Kallós Zoltán életfája. *Napi Magyarország*. 1999. júl. 3. 22.
- SZENDREI Lőrincz: Balladák népe között. A hagyományaink nélkül elveszünk magunk is. *Magyar Nemzet*. 1996. jún. 11. 7.
- SZÚNYOGH Sándor: „Még sok ballada és népzenei sajátosság rejlik a nép körében.” Beszélgetés Kallós Zoltán romániai ballada- és népzene gyűjtővel. *Muratáj*. (1990) 1. sz. 51–56. sz.
- TAMÁSI OROSZ János: Válaszútról érkezett. *Vasárnapi Hírek*. 1999. ápr. 18. 5.
- TÍMÁR Sándor: Kallós Zoltán 70 éves. *Folk Magazin*. III. évf. (1996) 1. sz. 3.
- TÓBIÁS Áron: Balladák könyve. A néprajz mindenese, Kallós Zoltán. *Magyar Nemzet*. LVI. évf. 1993. máj. 15. 112. sz. 19.
- TÓFALVI Zoltán: Az ágrólszakadt madár társakra lelt. *Magyarok Világlapja*. II. évf. (1992) 9. sz. 24–27.
- TÓTH László, K.: Tánc lépések. *Magyar Narancs*. 1992. okt. 8. 20. sz. 36.

- TÖMÖRY Péter: Kallós Zoltán: Balladák könyve. Bukarest, 1970. *Megyeyi Tükör*. 1970. dec. 23.
- ORTUTAY Gyula: Balladák könyve. *Népszabadság*. XXIX. évf. 1971. nov. 14. 269. sz. 5.
- UNGÁR Tamás: A csángók, a kulturális autonómia és a Vatikán. Kallós Zoltán a kisebbségi létről. *Magyar Hírlap*. 1994. nov. 7.
- UNGÁR Tamás: A csángók, a kulturális autonómia és a Vatikán. Kallós Zoltán a kisebbségi létről. *Népszabadság*. LII. évf. 1994. 261. sz. 17.
- UNGÁR Tamás: A csángók, a kulturális autonómia és a Vatikán. Kallós Zoltán a kisebbségi létről. *Barátság*. II. évf. (1995) 2. sz. 701–702.
- VÁCZI Tamás: Egy új adat száz elméletet megdönt. *Muzsika*. XXX. évf. (1987) 9. sz. 7–12.
- VÁRADI Barna: Elosztották a bánatot. [Beszélgetés Kallós Zoltánnal.] *Szeged*. 1992. 3. sz. 7.
- VARGA Lajos Márton: A nagy erdélyiek egyike: Kallós Zoltán Kossuth-díjas folklorista 75 éves. *Népszabadság*. LIX. évf. 2001. márc. 6. 71. sz. 9.
- VARGYAS Lajos: Kallós Zoltán: Balladák könyve. Bukarest, 1970. *Ethnographia*. LXXXII. évf. (1971) 441–443.
- VARGYAS Lajos: Kallós Zoltán ballada-könyve. *Korunk*. XXX. évf. (1971) 1106–1110.
- VARGYAS Lajos: Kallós Zoltán: Új guzsalyam mellett. *Tiszatáj*. VIII. évf (1973) 115–117.
- VARNYÚ Ilona: „Hajnal akar lenni, kezd már megvirradni...” Szatmárnémeti beszélgetés Kallós Zoltánnal népzeneéről, táncázról és népdaléneklésről. *Magyar Szó*. 1993. júl. 2. 11.
- VGP: Ismét hatan kaptak Corvin-láncot. *Vasárnapi Hírek*. 2001. dec. 2.

- VIRT László: A balladás ember Budapesten: Kallós Zoltán. *Honismeret*. XIII. évf. (1985) 1. sz. 49–50.
- ZÁGONI Erzsébet: Vele a hűség van jelen. [Beszélgetés Kallós Zoltánnal.] *Fejér Megyei Hírlap*. LI. évf. 76. sz. 2006. márc. 25.
- ZÁGONI Erzsébet: Kallós ködmönéből bújtak ki. A népművészet reneszánsza a sorsfordító, iskolateremtő mesternek, az egyszemélyes intézménynek is köszönhető. *Fejér Megyei Hírlap*. LI. évf. 76. sz. 2006. ápr. 8.
- (n. n.) „Ki Istenben bízük, az nem csalatkozik.” 12 választói népdal. Teljes díj, 20 pengő. *Ifjú Erdély*. XXI. évf. (1942) 5. sz. 74.
- (n. n.) „Hérész” – lakodalom, könyvjutalom. *Ifjú Erdély*. XXII. évf. (1943) 5. sz. 73.
- (n. n.) „Tarka” – öltözetleírás, könyvjutalom. *Ifjú Erdély*. XXII. évf. (1943) 5. sz. 73.
- (n. n.) Se valorifică folclorul ciangăesc. [Kallós Zoltán és Antal Imre gyűjtőmunkájáról.] *Flacăra Roşie*. 1958. 626. sz.
- (n. n.) Fonográffal kezdtük. *A Hét*. VII. évf. (1976) 47. sz. 4.
- (n. n.) Kallós Zoltán. In: Ortutay Gyula (főszerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. II. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1979. 730.
- (n. n.) Folkloristáink kapcsolata a Kalákával, táncházzal. A kérdezettek: Szenik Ilona, Faragó József, Kallós Zoltán, Almási István. *Művelődés*. XXXII. évf. (1979) 8. sz. 15–16.
- (n. n.) „Teljesedjen be mind a kettőnk vágya.” Kallós Zoltán és Novák Ferenc beszélgetése. *Honismeret*. XXIX. évf. (2001) 3. sz. 72–75.
- (n. n.) Újabb hat tudós és művész kap Corvin-láncot. *Magyar Hírlap*. 2001. nov. 29. 1. és 5.
- (n. n.) Teljes lesz a Corvin-láncot viselők névsora. *Népszava*. 2001. nov. 29.
- (n. n.) Corvin-lánc. *Színes Mai Lap*. 2001. nov. 29.

- (n. n.) Corvin-lánc és Corvin-ösztöndíj. *Magyar Nemzet*. 2001. nov. 30.
- (n. n.) A nemzeti összetartozás a magyar jövő. Teljessé vált a Corvin-lánc birtokosainak köre: ma újabb hat kiválóság veszi át a kitüntetést. *Magyar Nemzet*. 2001. dec. 1. 15.
- (n. n.) Teljessé vált a testület. A Corvin-lánc újabb kitüntetettjeit ünnepelték. *Magyar Nemzet*. 2001. dec. 3.
- (n. n.) Átadták a Corvin-láncokat. *Népszabadság*. 2001. dec. 3.
- (n. n.) Corvin-láncok átadása Budapesten. Kallós Zoltán is a kitüntetettek között van. *Szabadság*. XIII. évf. 2001. dec. 3. 282. sz. 1.
- (n. n.) A gyűjtőmunka nem volt mindig veszélytelen. Interjú Kallós Zoltán néprajzkutatóval. *Szabadság*. XIII. évf. 2001. dec. 3. 282. sz. 5.
- (n. n.) Teljes a testület. A Corvin-lánc kötelékében. *Heti Válasz*. 2001. dec. 7. 60–61.
- (n. n.) Akik kimagaslót alkottak a tudomány, a művészet, a kultúra területén. Corvin-lánc a nemzet kiválóságainak. *Szabad Föld*. 2001. dec. 21. 9.
- (n. n.) Balladák a fenyevesek aljáról. Kallós Zoltán népzene kutató. *Nők Lapja*. 2002. jan. 16
- (n. n.) Válaszút vándora. *Kallós Zoltánnal beszélget Benkei Ildikó*. (Magyarnak lenni, VII. Kairosz Kiadó. Budapest, 2005
- (n. n.) Forrásokot fakasztó. Áldások árja borítsa be házad, hazád, válaszüti magyar iskolád! *Fejér Megyei Hírlap*. LI. évf. 76. sz. 2006. márc. 31. 1.

Összeállította Jakab Albert Zsolt

„...ha több lehetőség lett volna, több mindent lehetett volna csinálni...”

Kallós Zoltánnal beszélget Pozsony Ferenc

– *Kallós Zoltán munkássága hangsúlyosan a Mezőséghez kötődik. Mikor és hol született?*

– Én Válaszúton, 1926. március 26-án.

– *Milyen családi környezetben cseperedett fel?*

– Hát édesanyám feketelaki volt, egyszerű parasztasszony, de vele született intelligenciájú parasztlány, aki verseket is írt. És Pesten közölték is a verseit.

– *Milyen nemzetségből származott az édesanyja?*

– Kis. Kis nemzetség. Érdekes módon már a kilencszázas években járt nekik a *Pesti Művelt Társalgó* – a parasztlányoknak. Képzeld el. A nagyapám bíró volt, úgy is hívták őt, hogy Bíró Ilona.

– *Negyvennyolc előtt feketelakiak és választútiak között volt kapcsolat?*

– Volt kapcsolat, mindig volt Válaszút és Feketelak között kapcsolat.

– *Édesapja választúti volt, édesanyja pedig feketelaki?*

– Igen, de amikor elment apám megkérni anyámat, azt mondta dédnagyapám, hogy: „eridj csak, mert dédnagyanyád is választúti volt”. Apám lovon járt. A nagyanyám testvérinek a férje, az is Kallós volt, az béres bíró volt Szentgothárdon, Wass gróféknál.

– *A családja 48 előtt milyen társadalmi réteghez tartozott anyjai és apai ágon?*

– Olyan középparaszt. Anyámék gazdagabbak voltak.

– *Értem, de szabadok voltak ott a feketelakiak?*

– Nem, jobbágyok voltak.

– *Melyik családhoz tartoztak, a Bánffyakhoz?*

– Nem, a Wass családhoz. Wasshoz, mert ott volt béres bíró, de mivel Szentgothárdon nem volt református templom, Feketelakra jártak templomba, református templomba. S apám elment családlátogatásra, mert az volt a szokás Feketelakon, hogy a szentgothárdiakat meghívták ebédre. S apám pont oda került ebédre nagyapámékhoz, és így jöttek össze anyámmal.

– *Mivel foglalkoztak szülei kisgyermek korában?*

– Nagypám vasutas őr volt Sajómagyaroson, nagyanyám nem tudott írni-olvasni, de a két fiát Besztercére járatta polgári iskolába – onnan Sajómagyarosról. Elvégezték a négy polgárit, mert akkor úgy volt, és mint vonatvezető dolgozott mind a kettő a vasútnál. S akkor tizenhétben, mikor bejöttek a románok, nem tették le a hűségesküt. Kirakták őket a vasúttól, s akkor elkezdtek újra gazdálkodni.

– *Zoli bácsi egyedüli gyereke volt a családnak?*

– Nem, volt még egy nővérem, s anyám még veszített még kettőt vagy hármat, mind fiúkat.

– *A nővére alapított családot, Zoli bácsi?*

– Alapított. De ő egy besszarábiai oroszhoz ment férjhez, ezért volt állandóan konfliktusunk, mert nem tanították magyarul a gyermekeket.

– *Ők hol éltek?*

– Hát először Apahidán volt vasutas a férje. Először Bonchidán volt a nagybátyja, ők úgy jöttek össze még negyvenben. Akkor jött a háború, elmentek. A nővérem jegyben volt egy magyar fiúval, egy bonchidaival, Pázsai Misivel. S találkozott a férjével, szakított, s férjhez ment.

– *Anyai ágon unokatestvérei vannak?*

– Nagyon kiterjedt volt a rokonság.

– *Édesanyjának voltak testvérei?*

– Volt két leánytestvére. Volt egy nagyobb nővére, kilenc évvel volt nagyobb mint ő, azt nem is tegezte, hanem kedezte, s volt egy húga, Anna. Mind a kettő ott volt Feketelakon férjnél. De nagy kiterjedésű a rokonság, mert a feketelaki részről nagypámnak egy testvére Buzába ment férjhez, s annak volt nyolc gyermeke. S abból kettő férjhez ment Ördögösfüzesre. Ott is nagy a rokonság, s azoknak ugye most mind unokák, dédunokák. S apám részéről, hát nagypámnak egyik testvére Visába ment férjhez szülei akaratára ellenére. Ellopták, megszökött – Kallós Mákó, Filler Mákó. Azt ki is közösítették, nem adtak neki semmit a ruházaton kívül, aztán mikor nagypám meghalt, nagyanyám még juttatott neki ezt-azt, pénzt.

– *Zoli bácsi, úgy érzem a szavaiból, hogy édesanyja családjának meghatározó szerepe volt a nevelésében, indításában. Ez így volt?*

– Igen. Nagyobb volt a rokonság és nagyon összetartó volt a rokonság. A Mezőségen ezek a feketelakiak, a környéken Buza meg ezek nagyon vendégszerető társaság, rokonszerető, összetartó. Szentmártonban is van rokonság.

– *Gyermekkorában járt haza Válaszútról Feketelakra a nagyszülőkhöz?*

– Sokat, sokat vakációban. Volt olyan, hogy az egész téli vakációt ott töltöttem. S nyáron is. A dédnagyapámat is ismertem. Kilencvennyolc éves volt, 1933-ban halt meg, és mesélt 1848-ról. Mert elvitték az oroszok az apjával Foschponba ökörszekérrel. Elmentek Borgóprundig, ott megpihentek, s az öregnek, üknagyapámnak dészüszüja volt, és pénz benne, s megrészegette az orosz katonákat, s azok elaludtak. S egy zsidó kocsmánál szálltak fel, s a töltésre lerakták a zsákokat, s a hátgerincen végig hazajöttek. Megszöktek, de az ökrök vagy két napig fel sem álltak lábra, úgy cseberrel vitték. Ismerték az utat, ugye voltak vásároknak, s az öregek ismerték az utat. Visszaszöktek, mert ha nem, elvitték volna Oroszországba őket. Aztán az öreg érdekes volt, mert így szidta le a gyerekeket: *csunkotárka, beszaláki*. Meg ilyet mondott, hogy *apád töke, töklevele, gyűrű fája, vaspinája, tedd az orrod cimpájára*. Aztán már süket volt, s elmentünk szüretre autóval. Hát akkor nagy dolog volt az autó. Az öreg kijön, azt mondja az anyámnak:

– Jaj, te Ilona, milyen karucátok van. Hát a lovak hol vannak?

– Az istállóba.

– Adtatok hogy egyenek?

– Adtunk.

Ment, hogy nézze meg a lovakat.

– *Zoli bácsi, az elemi iskoláit Válaszúton kezdte el?*

– Válaszúton kezdtem el az első osztályt magyarul, s aztán jött egy szorítás, az Antonescu-korszak. S aztán románul négyet, s aztán bejöttem a kolégiumba.

– *Hányban jött Kolozsvárra?*

– Hát harminc... Hetedik osztályt kezdtem '33-ban, '34, '35, '36... '37-ben. Aztán '37, '38, '39, '40 románul, aztán jött a Horthy-korszak.

– *És ott is érettségizett?*

– Nem, nem. Hatodikban megbuktam latinból, mert volt egy nagyon... hogy mondjam, ellenszenves tanár, Miklós Viktor, mi úgy is csúfoltuk, hogy mikviksegtan. Mert segédtanár volt, és úgy írta alá a nevét, és hadart is, és nem bírt engemet. Nem tudom miért. Mindig csúfolt, hogy *falu bírása*. S akkor elvágott latinból, és akkor elmentem Sepsiszentgyörgyre a líceum és képzőbe.

– *Hányadik osztályba iratkozott be?*

– Hatodikba. Megismételtem a hatodikot, mert ott nem volt latin. Ott aztán pedig ösztöndíjam volt.

– *És ott végezte el az érettségit?*

– Nem. Egy évet, mert aztán jött a front. És akkor visszajöttem. Nem kezdődött meg a tanítás itt, és akkor a nővéremmel kimentünk Pestre, és ott beiratkoztunk a tanítóképzőbe. Ott sem kezdődött meg a tanítás. Elmentem, beiratkoztam, de aztán bejöttek az oroszok. Ott vészeltem át a háborút a nővéremmel Budapesten. Beszállásoltak minket gróf Bánffy Miklósnak egyik házába a Gárdonyi tér mellett. Szemben velünk volt Klebensberg Kunó palotája, ott laktunk. Egy unokanővérem meg az anyja is ott lakott, együtt mentünk, mert vonultak a katonák, s mi Válaszútról elmentünk a katonákkal a Borsa völgyén, fel Drág felé. Úgy aztán felvittek Pestig minket. És a negyvenes években nálunk lakott dr. Szathmáry Lajos, az EMKE-nek volt az elnöke, és országgyűlési képviselő. És a bombázások miatt kint lakott nálunk a lánya az unokáival, és ő minden nap bejárt Kolozsvárra. És Pesten nála voltam, és aztán kellett jelentkezni a kolozsvári és a Szolnok-Doboka megyei leventéknek. S a parancsnokság Sopronban volt, s akkor elküldtek Sopronba, hogy jelentkezsek ott. Igen ám, de mikor mentünk az autóval, hajtották a zsidókat, és itt egy meghalva, ott is egy meghalva, levetkőztetve, lehúzva a bakancsa. Elmentünk Sopronba, a Széchenyi-palotában laktunk. S egyszer kimentünk az erdőre fát gyűjteni, hogy csináljunk egy kis tüzet, mert hideg volt.

– *A leventéket küldték ki?*

– Nem a leventéket. Én mentem ezekkel az EMKE-sekkel, mentek kiküldetésbe kocsival, hogy ők majd jelentkeznek a kolozsvári parancsnokságon. Kimentünk az erdőre, s kit látok, Ungvári Marcit, a székit katonaruhában, meneteltek. S egy csomó kolozsvári ismerőst. Hát, gondoltam, bemegyek a kaszárnyába, megkeresem. De hát nem tudtam se az ezredet, se a századot, se a szakaszt, semmit, nem találtam meg, de viszont beszéltem kolozsváriakkal, és mondták, hogy viszik ki Németországba a kiskatonákat. Hát, gondoltam, mit keressek én Németországban, visszaszöktem Budapestre. De akkor Pesten már kellett jelentkezni. Ki volt plakátolva, hogy kell jelentkezni. Bementünk, jelentkezünk Kovács Andrással, a Györfy-kollégistával, ő nagyobb volt, a filmrendező. Bementünk, jelentkezünk, s ott beosztottak, a Toldy gimnáziumba. Jártunk be minden nap, s otthon aludtunk, s napközben mentünk ki gyakorlatra katonaruhában. S akkor karácsonyra hazaengedtek, és egyszer csak... Megvolt a jegyünk, hogy menjünk színházba, de bejöttek az oroszok, be kellett vonulni karácsony estéjén. Bementünk a kaszárnyába, s kivittek kiképzés nélkül az első vonalba, Csömörrre. Hát ott mindenki a bunkerekbe volt már, jöttek, a románok jöttek ott. Én egy zon-

gora alatt aludtam, úgy emlékszem, teljes felszereléssel: T34-es, kézigránát, puská, minden, pokróc. S mi négy órát voltunk szolgálatban, s négyet pihentünk. Nem volt utánpótlás, mert körülkerítettek a románok. Hát mit tudjunk csinálni, elküldtek minket kilencünket járőrbe Andrással együtt. Tudtuk a jelszót. S az egy sváb falu volt, kérdeztünk egy leányt, hogy nem tudja, hogy lehet itt kimenni a kerepesi útra? Dehogynem, azt mondja, tudja, a bátyja SS katona, s az este volt itthon, s itt ment ki a temetőn, a kálvárián, s vigyázzunk, mert máshol alá van aknázva. Kimentünk a kerepesi útra, s irány Pest. Jelszót tudtuk. Elkaptak a csapatcsendőrök. Hová megyünk? Megyünk új beosztást kapni, mert szétverték a csapatunkat. Na jöjjenek be, mert itt van az utánpótlás. Tényleg ott volt az utánpótlás, két szekérral. Egy óriási uradalmi... már nem emlékszem. Bementünk az egyik oldalán a kapunak, ott megetettek, megittattak, s hátul kimentünk. Kilencen voltunk, s hárman maradtunk. Velünk maradt az egyik budapesti rendőrnek a fia. Az tudta az utat, s kiértünk a kőbányai sörgyárhoz teljes felszereléssel. Éhesek voltunk, bementünk egy ilyen kis szatócsüzletbe, ott egy özvegyasszony volt, az vizett tett, megmosdottunk, főzött krumplipaprikást nekünk. S irány Pest.

Bementem a régi lakásba, hát a nővéremék mind lent voltak a pincében. András bement a kollégiumba. Nekem nem volt hely a pincében. Én fenn aludtam. Ők reggel jöttek fel mosdani, hát egyszer csak bombázás: sip-sup. Leszaladtak, én nem mertem lemenni. Jön a nővérem, elkezd sírni, hogy menjek le. Aztán a fászkamrába betelepедtem. De aztán jöttek vizsgálatra ezek a nyilasok. Ellenőrizni, hogy katonaszökevények meg minden. S az udvaron lakott egy kémnő, azt aztán keresték az oroszok is. S egy nap jöttek ugyancsak a nyilasok, hogy hol vagyok, s hol vagyok? S fenn voltunk a negyedik emeleten, s hallgattuk a Szabad Európát.

– *Akkor is működött, Zoli bácsi?*

– Na hát én román állampolgár vagyok, de egy gyerek, akit ismertem, ő is kolozsvári, nem is tudtam, hogy zsidó, kivitték, megvizsgálták, látták, hogy körül van metélve, azon helyben felakasztották a Gárdonyi téren. Ilyen problémák voltak.

S akkor februárba bejöttek az oroszok. Minket elvittél lőszert hordani az első vonalba. Ugye mi a Szentkirály utcában laktunk. Úgy égett Pest, mint a zsír. Lőttek, futottunk át a munícióval, lőttek, azt hittük, hogy nem is engednek vissza. Visszaengedtek az oroszok, s egyszer csak megjelent András, Kovács András, hogy haza kéne jönni, mert bejöttek az oroszok rá egy hétre. Hát menjünk haza. Bejött András vasárnap, s elindulunk haza gyalog Ko-

vács Andrással. Nagy hó volt februárban. Apámék semmit sem tudtak rólunk. Elindultunk, a kőbányai repülőtérenél elkaptak az oroszok. Odatettek, toljunk egy Pobedát. Ez nem jó lesz! Na de még azelőtt elkapott egy fiatal katona, orosz, úgy egy sarkon az üzletnél a redőny le volt húzva, s tették oda be a férfiakat. Hát odaadtuk a diákigazolványunkat, lehúzta a bőrkesztyűmet, s elengedett.

– *Civilben voltak már akkor?*

– Mi civilben, persze. Eldugtam a katonaruhát a házban, a puskát, mindent a kád mögé. S akkor onnét felvittem a padlásra. S akkor na ez nem jó, menjünk le a mezei útra. Lementünk a mezei útra, s ott találkoztunk egy fiatalasszonnyal, s anyjával, két gyerekkel. Egy szánon igyekeztek haza, Szolnokra. Mi segítettünk nekik, ketten voltunk Andrással. Elérkeztünk Monorig. Na ott meg kéne aludni, este volt. Bementünk egy házhoz, meg-aludtunk, reggel kimentünk az állomásra. Odáig jöttek a vonatok, de csak a tehervonatok munícióval, utánpótlással. Felültünk a vonatnak az oldalára, lelógattuk a lábunkat, s elmentünk Szolnokig. Ott már volt ilyen tanács. Bementünk, volt diákigazolványunk, elszállásoltak, s másnap elmentünk Püspökladányig vonattal. Ott is bementünk, elszállásoltak. Úgy hogy elindultunk vasárnap, s akkor onnan elmentünk Váradig. Váradtól egy marhava-gonnal Kolozsvárig. Pénteken hajnalban megérkeztünk Kolozsvárra. Bementem keresztapámékhoz Andrással együtt. Hát vonat még nem járt semmi, fel volt robbantva a vasút. Éppen bent volt egy unokabátyám, Szabó Márton lószekérrel. S akkor hazamentünk, s úgy délután három-négy óra-kor megérkeztünk Válaszútra Andrással. András megaludt nálunk, s reggel hazament gyalog Kidébe.

– *Ez februárban volt, s akkor beiratkoztam a tanítóképzőbe ide.*

– *Itt Kolozsváron?*

– Igen, itt.

– *Az hol működött akkor?*

– Hát az Eperjes utcában volt. S akkor onnan kiraktak, ide raktak a piarista gimnáziumba. Itt fenn laktunk a Bagolyvárban, mi utolsó évesek. De aztán lógtunk, akkor hogy is mondták, még klauzúra volt ott a piaristáknál az egyik emeleten. Akkor Benderle volt a rendfőnök. Ott lógtunk, olyan is volt, hogy lajtorjával lemásztak a gyerekek, s akkor jöttek ellenőrizni, kiver-ték a biztosítékot. S mire jöttek, már mindenki ágyban volt. Fenn laktunk a Bagolyvárban. Aztán kitettek az internátusból, kitettek a Kőkert utcába. Az-tán volt lógás onnan. Kiraktak oda minket, s aztán végeztem 1946-ban itt.

Hány párhuzamos osztály volt? Nem is tudom, három vagy négy párhuzamos osztály volt.

– *S hova helyeződött ki Zoli bácsi?*

– Hát mi akkor jelentkeztünk tizenhaton önként Moldvába, 1946-ban. Nem engedtek. Tizenhaton jelentkeztünk, de nem engedtek. S akkor először engem kihelyeztek Gyerővásárhelyre. De hát vonatjárat nem volt arra, se buszjárat. Elmentem Inaktelkére, s onnan át a hegyen, s bementem a papékhoz. Egy tanerős iskola volt, tehát olyan furcsán fogadtak, s nem volt kedvem odamenni. S kikerültem Vistára, Magyarvistára, ott tanítottam felsőbb tagozaton. Vistán akkor annyi gyermek volt, hogy utolsó években harminketten abszolváltak hetedikesek egy osztályban. Most nézd meg, négy osztályban nincs annyi.

– *Akkor egy évet tanított Vistán, Zoli bácsi?*

– Tanítottam 1946-tól '48-ig, akkor bevonultam katonának Románvásárba. Behívtak, s akkor lehetett választani Vaslui, Szucsáva és Roman között. Persze Romant választottam, mert tudtam, hogy ott vannak a csángók.

– *De honnét tudta? Hol hallott először a csángókról, Zoli bácsi?*

– Hát onnét, hogy a kollégiumban bentlakó voltam, s ott volt egy ifjúsági könyvtár. S azért is buktam meg abban az évben, mert végigrágtam magam az egész könyvtáron, mindent ... Vámbérytól kezdve csillagászatig mindent elolvastam, s akkor került a kezembe Domokos Pál Péternek a könyve. Kiírtam magamnak a bibliográfiát, Ignác Rózsát, Lüköt, mindent elolvastam, Mikecst. S az olyan nagy hatással volt rám, hogy én már akkor elhatároztam, hogy oda egyszer el kell menni. S persze, hogy Romant választottam.

– *S Románvásárban kapcsolatba került a moldvai csángó legényekkel?*

– Persze. A hadtesthez kerültem, az volt az izgalmas. Na de még elmondjam azt, hogy a negyvenes években Gunda Béla volt itt a katedrefőnök, s én jártam be hozzá a katedrára.

– *Hol működött akkor az ő katedrája, melyik épületben?*

– Itt volt a Király utcában. Ahogy mész arrafele, a jobb oldalon. Én már nem emlékszem pontosan. S ugyanakkor találkoztam Mikeccsel Széken, egy Birtalan napján. Azt a képet ott ni Mikecs csinálta nekem, azt a széki képet. S akkor odakerültem. Tizenhét emberrel kerültünk oda kolozsváriak. S olyan szerencsém volt, hogy a hadtesthez Romanba. S akkor az történt, hogy minden reggel volt politika óra. S be kellett mutatkozni reggel. Bemutatkozom, s egyszer csak megbökött hátulról az egyik:

– Mi es magyarok vagyunk!

Hát az egyik belcseszkuji volt, újfalusi, Kósa János, Kompi. A másik meg lányiki, Ádám István. Úgyhogy mind a kettőt fel is kerestem utána. Kósának a nővére énekelt nagyon gyönyörű dolgokat, Ádámnak meg az anyósa. És ott laktunk. Jagamassal voltunk, szekérral mentünk Bákóból 40 kilométert Lábnyikig, s onnét az Ádám Istvánnal – éppen Szent István-i búcsú volt augusztus 20-án Magyarfaluban – 18 kilométert gyalog.

– *Zoli bácsi akkor már járkált ki katonaság alatt a moldvai csángó falvakba?*

– Nem. Az történt, hogy a katonakönyveket négyévenként láttamozták terepen. S pont egy olyan időszakot fogtam ki, hogy egy hónapot voltunk terepen a járási székhelyeken, Dămieniști-en, Bîrán, Mircești-en és Secuieniban. Hát egy olyan gazember őrmesterem volt, hogy nem mertem tőle lépni, mert Dămieniști mellett ott van Kalugaréni, vagy két-három kilométerre. Mikor lejárt a izé, én gyalog mentem, nem tudta senki, még a kollegák se. Lementem Kalugaréniig, egy öregasszonnyal beszélgettem.

– *Tudtak még magyarul akkor?*

– Tudtak. Magyarul beszéltem vele. A mezőn találkoztam vele. Kérdeztem, hova megy, azt mondta:

– Elbogarozott a tehenem, megyek, keressem meg.

De aztán találkoztam kelgyestiekkel. Meg is kerestük őket. Mârțiuți Ienesel meg Avâdani Giurgi. Kelgyestiek. Ennek a Ieneselnek az anyja énekelt egy siratót is, mikor Jagamassal jártunk. Nem lehetett másként, csak ha kapcsolatod volt. S akkor volt egy ismerősöm Jugánból: Bâlțeanu Dumitru. Ez Iași-ba volt, az agronómián. S egyszer itt voltak tapasztalatcserén, s akkor összejöttünk. S az anyjánál voltunk búcsún, azok is énekeltek magyarul.

– *Hányban szerelt le a katonaságból, Zoli bácsi?*

– Hát egy évet voltam katona, mert megbetegedtem, két hét alatt 16 kilót fogytam. S hazaengedtek, egy nagyon rendes őrmester volt aztán a közvetlen parancsnokom, fel is keresett itthon. És eljött apám utánam. Feladott egy táviratot. Hazajöttem, bementem a zsidó kórházba, voltam egy hónapot a kórházban, s aztán szigorú diétát kellett tartasak egy évig, s aztán visszamentem Vistára tanítani. S aztán 1950-ben kerültem be az Akadémiára. A zeneakadémiára. Mert voltak ezek a néprajzi előadások a Néprajzi Katedra és a Folklor Intézet között. Minden hónapban volt egy ilyen.

– *Ezt hol tartották?*

– Mikor hol. Hol a Néprajz Katedrán, hol a Folklór Intézetben, s ott megismerkedtem Jagamassal, Kós Károllyal, az ifjú Kós Károllyal. S egy alkalommal bementem a múzeumba, s kértem Kós Károlyt, hogy mit dolgozik? Szóval bevittem egy büntetőszerszámot, egy palágát. Nem tudjátok, hogy mi az? Nádasmentén ha tenyerest adnak egy gyermeknek, azt mondja, hogy palágát kap. Biztos valami latin szó, s románok is plagának mondják. Elmentem Mákófalvára, s bementem Jánoska Jánosékhoz, s látok egy ilyen kerek fát, közepén lyuk, ilyen hosszú a nyele, tulipánok rajta, s ezernyolcszáz ...huszonvalamennyi. S kértem Jánoskát, mi ez? Azt mondja: ez egy palága. Akkor én kapcsoltam, kérdeztem, hogy mire használták. Azt mondja:

– Az én dédnagyapám, üknagyapám legénybíró volt, és ezzel büntették a legényeket.

S elkértem, s bevittem Kós Károlynak a múzeumba. Ott van a múzeumban most is. Kértem tőle, hogy mivel dolgozik. Azt mondja, hogy csinálja Kolozsvárnak a monográfiáját, s ő meg van bízva a cigánytelepek felderítésével. De azt mondja, hogy olyan nehéz a bizalmukba férkőzni, nem tudok valakit, aki tud cigányul? Mondom, hogy én tudok cigányul.

Visszamentem Vistára, az akkor ott még községháza volt, s kapok egy telefont, hogy menjek be a Folklór Intézetbe. Bementem, s kimentünk a Kétvízközé Jagamassal, ott lakott egy válaszúti cigányné, tudtam, hogy ott lakik, de hát nem kellett hozzá menjünk, mert ahogy megyünk, hallunk valami éneket az egyik udvaron. Egy cigányasszony altatta a kisfiát, s énekelt. Bementünk, s oda még átjött két-három asszony. Én jegyeztem a szöveget, Jagamas a dallamot, aztán behívtuk őket a Folklór Intézetbe fonográf-felvételeket csinálni. S így kerültem össze Jagamassal. De aztán elmondtam, hogy hol vagyok, Vistán.

– Hát Vistán olyan gyenge anyag van – azt mondja – kinn voltunk, semmit nem tudtunk gyűjteni.

Mondom, jöjjenek csak ki. Nem akadtak rá az adatközlőkre. Aztán kijöttek, *Három árva*, kolduscsúfoló, nagyon sok minden előkerült, gyönyörű keservesek. Így ismerkedtem meg Jagamassal. Aztán kimentünk Válaszútra, egy egész napot egy öregasszony énekelt, Bálint Pataki Jósának a dédnagyanyja.

– *Kik tanítottak még Jagamas mellett akkor?*

– Jagamas mellett a Zeneakadémián Márkos Berci volt nekem a szolfézs-tanárom, Major vagy minek hívták, nem tudom, minek hívták. Akkor Pista

bácsi, Nagy István, ő kórust tanított, Heizikovicsné, ezekre emlékszem. Aztán nem volt nekem könnyű az akadémián. Aztán visszamentem Vistára.

– *Félbeszakította az akadémiai tanulmányait Zoli bácsi?*

– Megmondom, mi történt. Egyszer csak kapok megint egy telefonértesítést, hogy menjek be. Szegő Júlia is tanított. Menjek be az Akadémiára. Akkor itt volt, ahol volt a városháza, a vármegyeháza. Bemegyek, egy nagy bizottság, felvételi. Bementem, énekeltem egy román, egy magyar, egy cigány népdalt, s ez volt a felvételi. Ugye nekem zenei tudásom nem volt, nem olyan volt a gyermekszobám, mint a többinek, hogy zongorát meg mindent, szolfézst tanuljak. Nem volt könnyű, de azért külön foglalkozott velem Jagamas is és Berci is, Márkos Berci. Bekerültem az Akadémiára, s akkor '50-ben elmentünk Jagamassal egy hónapra Moldvába. Jagamas nem tudott románul, mert ő Pesten végzett, Bartók, Kodály tanítvány volt.

S akkor voltunk Bartók nyomain a Biharban. Busicával még találkoztam én. Akkor még élt Busica.

– *A Fekete-Körös völgyében mentek?*

– Igen. Ő Belényesen lakott, fenn voltunk Budureászaiig, ahol gyűjtött Bartók. Sebesen voltunk, akkor Négerfalván, Fenesen, Köröstárkányban Jagamassal. S akkor utána elmentünk egy hónapra Moldvába, ketten.

– *Milyen falvakat látogattak meg?*

– Moldvában? Hát akkor voltunk Magyarfaluban, Lábnnyikon, voltunk Lészpeden, Frumószán, Pusztinán, Kalugerben, Klézsén, Somoskán, több helyen. Egy hónapot voltam Jagamassal.

– *Még voltak tanulmányai alatt kinn Moldvában?*

– Ketten nem voltunk, de voltunk a Tudományos Körrel kétszer, ilyen tizenegyen, tizenhatan.

– *Ez ilyen diákkör volt?*

– Diákkör volt. Ez a Folkór Tudományos Kör. Voltunk a téli vakációban, nem is tudom, tizenegyen-tizenhatan voltunk egyszer, s egyszer voltunk egy nyáron. S akkor így csoportonként mentünk ki, s akkor Bákóban volt a központ, s behozták az adatközlőket, s ott fonográfra vettük, mert nem volt még magnónk. De aztán voltam Szabó Gyulával, az íróval, az Írószövetség küldött ki kétszer fonográfal gyűjteni.

– *Szintén diákkorában.*

– Diákkoromban. Lészpeden, Kalugerben, több helyen, Gyoszenyben, Somoskán. Somoskán egy olyan gyönyörű felvételt csináltam egy öregről, egy férfisiratót, ami nagyon ritka. És egy gyönyörű pentaton szol-végződésű

dallamot, ami nagyon ritka a magyar zenei anyagban. Na aztán ez ugye olyan dolog, hogyha az ember belékezd, minél többet akar felmarkolni.

Na aztán végeztem a tanítóképzőt, az Akadémiáról kizártak másodéven, aztán mivel Nyilas Ilona vistai volt, én ott tanítottam, visszavettek.

– *Megkérdezhetem, Zoli bácsi, hogy mi történt?*

– Hát az történt, hogy apámat '50-ben elítélték mint kulákot, elkobozták...

– *S rögtön be is zárták édesapját?*

– Be. S akkor visszavettek, s harmadéven? Negyedéven volt egy olyan törvény, hogy akinek a szülei Kolozsváron lagnak, nem jogos az ösztöndíjra. S akkor én, már nem tudom pontosan mikor, elkezdtem dolgozni egy unokabátyámnál, műanyag táskákat csináltunk. Apámék sántieron voltak, s aztán bementem, vegyem ki az irataimat, s kiderült, hogy megkaptam az ösztöndíjat negyedéven. De akkor már hiányoztam vagy két hónapot, amikor egy csomó gyakorlati óra van, úgy hogy aztán... Habár csináltam kérést, azt mondták, nem lehet, mert a szüleim itt lagnak, aztán megkaptam, de nem értesítettek. Aztán bementem:

– Hát magának van ösztöndíja!

Na, akkor már mentem órákra. Szóval az volt, hogy folklórból volt három félév. Az első éven két félév, s a másodéven egy félév. Akkor úgy volt. És én azt elvégeztem, nekem az volt a fontos. Színjelessel. Ugye, nekem az volt a fontos, hogy megismerjem a magyar népzenei tájegységeket, s a románt. S valamennyire tudjak jegyezni fül után. Úgy hogy azt elvégeztem, aztán negyedéven jártam vagy egy fél évet, s félévkor kimaradtam, s akkor otthagytam az akadémiát, mert nem kaptam ösztöndíjat, nem volt miből fenntartsam magam. S akkor elmentem önként Moldvába.

– *Ez hányban volt, Zoli bácsi?*

– 1954-ben. Elmentem Moldvába Jagamas tanácsára, s elkezdtem gyűjteni.

– *Ez hogy történt? Kihez fordult, hogy ott taníthasson?*

– Elmentem Moldvába, s ott már ismertem a tanügyieket, s Lészpeden magyar iskola volt. És magyar tanítóképző volt Bákóban. S ott éppen volt egy hely Lészpeden, s oda jártak ki gyakorlótanításra a bákói tanítóképzősök minden héten. S akkor ott, Marikáéknál laktam. S akkor ott voltam egy évet s három hónapot. A forradalmat ott értem meg, az '56-ost. Még jó, hogy ott voltam, mert még belekeveredtem volna én is itt valamibe. Ott csak a rádiót hallgattuk. S akkor megszűntek a magyar iskolák, kijött egy Blénesi nevezetű valaki Bukarestből, állítólag háromszéki eredetű volt. Egy nagyot Lészpeden s Klézsén, s Bukarestben is megállapították, hogy a csángók nem

is magyarul beszélnek, s megszűntek az iskolák. A magyar tanítók sírva mentek el, mert azért beindult szépen a tanítás.

– *Kik voltak ott?*

– Hát hetven iskola volt akkor, hetven magyar iskola!

– *De ott Lészpeden kivel tanított együtt?*

– Hát ott volt Drunek Manci, Kató Margit ott volt, ő dámfalvi volt.

– *Zudor Attila ott volt már?*

– Ott volt Zudor Attila, ő volt az igazgató. És akkor jött a következő év, a beiskolázás, a központi tanító beosztott engem Fundu Lespezi-re. Mondom, ne haragudjon, én nem megyek Fundu Lespezi-re. Nekem az a kötelességem, hogy meggyőzzem a magyar szülőket, hogy adják magyar iskolába a gyerekeiket. De nem lehet, ordin de la inspectorat. Mondom, ha írásba adja, akkor megyek, s ha nem, nem. S nem mentem. S akkor mellém adott egy tanítónőt, egy román tanítónőt, aki oda való születésű volt. Az apja ott volt tanító Klápon, Otília. Tudott magyarul, ugye, ott gyerekeskedett. Na de abban az évben két párhuzamos osztályunk volt, első osztály Lészpeden. Ugye, megszűnt az iskola, Drunek Manci még ott maradt, még kínlódott egy-négy osztállyal. Aztán ugye jöttek a nagy nyomások, ijesztgetések, s megszűnt a magyar iskola.

– *Lészpedről hova került, Zoli bácsi?*

– Lészpedről Gyimesbe. Várjunk csak, Gyimesbe? Gyimesbe. Felsőlokra.

S onnét jártam be Moldvába.

– *Mivel kereste a kenyerét, Zoli bácsi?*

– Felsőlokon tanítottam egy darabig. Aztán átkerültem a faipari vállalat-hoz, de az nekem nagyon jó volt, mert közvetlen főnököm volt. Annyiszor kerestem ezt a közvetlen főnököt, de soha nem kaptam otthon: Veréb Imre, Főce Imre Veréb. Olyan volt, hogy egy-egy hétig is elmentem, nem tudták hol vagyok, mert kinn voltunk az erdőn. Azért tudtam én annyit gyűjteni Moldvában. Bementem Moldvába, haza is jöttem a Mezőségekre is.

– *Az első magnetofonját hol szerezte?*

– Hát voltak ezek a kirándulások, az IBUSZ-kirándulások, és kimentem egyszer. Szóval nem is úgy történt, hanem amikor én még Moldvában tanítottam a forradalom előtt, megjelent Andrásfalvy Berci ott Lészpeden. Ők néprajzosok voltak, és a katedra szervezett egy kirándulást a tengerpartra. S nekem volt itt egy nagyon jó barátom, Bogdán Imre, a piarista gimnáziumból, aki neki rokona volt. S elmondta neki, hogy ő szeretne Moldvába elmeni, s akkor ő megadta az én címemet, s Berci eljött hozzám. S akkor ott volt

három napig. Elmentünk Kalugerbe, s ott Lészpeden. Leveleztünk, de aztán megszakadt a kapcsolat. Hogy elmondjam azt is, Faragó küldött nekem egyszer egy levelet – megvan a levél – hogy szeretne egy jó mesemondót, vagy kettőt is, mert eljönne mesét jegyezni Lészpedre. El is jött, átadtam neki az én balladaénekeseimet, erre átállt teljesen a balladalejegyzésre, de még a jegyzeteimből is kijegyzett. Akkor már nekem megvolt kéziratban Szájka Rózsának a balladaanyaga, azt mondta, hogy adjam oda neki, hogy a tudományos akadémián itt közölje. Gondoltam, adjam oda. Odaadtam, elhozta, s persze mikor hazajöttem, mindig bementem Jagamashoz. Bementem a Folklor Intézetbe, hát az asztalán egy tanulmány, az én kéziratom, és beiktatva a tanulmányába az én balladáim anélkül, hogy meg lennének jegyezve a gyűjtési körülmények. Akkor én odaadtam a Folklor Intézetnek 300 választói népdalt, hogy majd kifizetik. Nem fizették ki. Hát én sz...ban voltam, én is, apámék is. Akkor mikor eljött Lészpedre gyűjteni, mondom neki, hogy vissza szeretném kapni, ki akarom küldeni Magyarországra. Erre azt mondja, hogy nem gondolom, hogy az hazaárulás? Mondom, miért? Én elsősorban magyar vagyok, és az is egy tudományos akadémia, miért ne küldhetném oda? S akkor hazajött, s kifizették egy lejbe darabját anyámnak, de közben kérte tőlem, hogy adjam oda az én balladagyűjteményemet, mert ő megy külföldre, s ott tartana egy előadást a moldvai balladákról. Ez már nem volt hazaárulás, csak amit én csináltam! De aztán mikor leadtam a balladaanyagot itt, a Kriterionnál, oda akarták adni neki recenzióra, s azt mondtam, nem, mondom, akkor kérem vissza az egész anyagot.

– Faragót mikor ismerte meg?

– Hát a Folklor Intézetben, meg volt Válaszúton is gyűjteni. Egy nap valami 30 vagy 40 gyermekjátékot jegyzett le Válaszúton. S akkor kinek adják, kinek adják? Ilyen fekete bárány lévén nem merte elvállalni egyik se. Szabó T. Attila elvállalta. S akkor mikor meghallotta Faragó, bement a kiadóhoz, s azt mondta, hogy:

– Kallós, az az analfabéta?

Mondom, nem baj, mert behozok egy levelet, amit ő írt nekem, s ahol szómagyarázatot kér tőlem. Megvan az a levél most is. Vagy szövegmagyarázatot kér. Van egy ilyen szöveg a csángó kötetben, hogy *Kiaszútt a bodzafa,/ Addig ültem alatta,/ Barna legény kalapja, /Kötötvel van megrakva./ Kötöttek e nyakamra,/ S e láncok e kalapra,/ Fogja meg a rozsdá, /Hogy ne járjon több nyakra.* Na, fejtsd meg. Hát a kötöttek, az amit a leány tett a legénynek a kalapjára gyapjából és gyöngyből. A láncok

pedig amit a legény adott a lánynak, de régen sok-sok láncot viseltek, nem tudom, tudsz-e róla. S ugye összevesztek, s akkor vissza kellett adni. De a lány leöntötte cibralével a rézláncot, hogy fogja oda a rozsdá a kalapra, s kötötték a nyakára, visszás. Akkor volt egy ilyen, hogy *Beindulok, bé Trunkba /Térig élő porondba,/ Kardon álló ruhába*. Mi az a kardon álló ruha? Hát úgy ki volt keményítve a kendője, hogy úgy állt, mint a kard. Akkor volt egy ilyen szöveg Válaszútról, hogy: *Piros alma palapi, /Piros alma piloti, / Szeret engem valaki*. Hát piros alma, falapi. Mert az öregasszony mind a háromféleképpen énekelte. Hol *falapit* mond, hol *palapit*, hol *pilotit*.

– *Zoli bácsi, azt szeretném megkérdezni, hogy Gyimesből mikor került ide vissza Erdélybe, Kolozsvárra? Ott mennyi időt volt?*

– Nyolc évet voltam Gyimesben. Azért tudtam annyit gyűjteni. Aztán érdekes, hogy Gyimesben elkezdtem jegyezgetni, magnóm nem volt, s akkor még Moldvából, ismeretlenül is küldtem vagy tíz dallamot az Akadémiának Pestre. S Kerényi válaszolt nekem, mert Bercitől már hallott rólam. S hogy nem tudnak honorálni, de könyvet tudnak küldeni. S akkor kezdtem kiküldeni az anyagot nekik az Akadémiára. S akkor hogy Bercivel megismerkedtünk, megszakadt a kapcsolat a forradalom miatt, de aztán felvettük a kapcsolatot, és ők eljöttek egyszer: Pesovár Feri, Berci és Martin Gyurka egy IBUSZ-kirándulással.

– *Ez hányas években volt?*

– Nem tudnám megmondani.

– *Még a Gyimesben volt?*

– Nem. De igen. Hazajöttem és vártam őket az Astoriánál, mert érkezett a busz. S egy fél nap, itt aludtak, másnap ismét egy fél nap, s mentek visszafelé. S akkor kimentünk Mérába filmezni, s másnap kimentünk Válaszútra és Bonchidára. Ez volt az első filmezés. Aztán utána még jöttek egyszer, s akkor Válaszúton megint filmeztünk, s átmentünk gyalog Szíkra Bonchidáról. S onnan visszajöttünk, s aztán utána még eljöttek, elmentünk Szovátra, Feketelakra, Buzába. Aztán Ördöngösfüzesre mikor Gyurka itt volt hivatalosan, akkor mentünk el. S akkor készült el Bonchidán is a hangos film, s nekem elég nagy bánatom az, hogy Válaszúton nem sikerült megcsinálni a hangosfilmet, s most mindenki csak a bonchidairól beszél. Ugyanis egy pünkösöd volt, és átjött Sztanó Pali a gépekkel, s akkor Széken filmeztünk egy nap, első napján. S másnap átmentünk Bonchidára, ott filmeztünk délelőtt, s délután átmentünk Válaszútra. Összegyűltek a táncosok, olyanok, akiket aztán nem is filmeztünk le soha, és olyan idő kerekedett, nem lehe-

tett filmezni. Világítólámpák nem voltak, s aztán másnap Pali visszajött. Néhány zenei felvételt csináltunk, a művelődési házat használtuk, még a református kultúrház létezett Válaszúton.

– *Zoli bácsi, az első magnóját körülbelül mikor kapta?*

– A hatvanas években. Kinn voltam egyszer ugyancsak így, akkor vittem ki Annát.

– *Az első fele, a második fele lehetett a hatvanas éveknek?*

– Hát Kodály még élt akkor. Kodálytól kaptam. Kivittem Annát, János Annát és Szász Etelkát, Balla Ferencné, aki most halt meg, s ő is megkapta a Népművészet Mestere címet. Ők ottmaradtak, én kimentem, ugyancsak ilyen kiránduló csapattal két fél napra. S akkor Kodálytól kaptam egy magnót, de ugye, hogy hozzam el? Vittem arra valami tekerseket, mert Kovács Ildikónak volt magnója. S tőle kölcsön kaptam, s csináltam néhány felvételt, s azt vittem. S be volt írva a... akkor kellett vámcédulát kiállítani: *una bandă magnetofon*. S mikor jöttem vissza, az *una bandă* után tettem egy vesszőt, s lett magnetofon. Akkor hoztam. Egy Löwe Octa, de aztán olyan gyönyörű... Nagyon jó volt az a kicsi magnó, egy hordozható magnó. Akkor csináltam az első füzesi felvételeket. Érdekes volt, mert Palatkán voltunk.

Aztán Berci átjött egyszer, de akkor nem lehetett mozogni, csak ilyen 10 kilométeres körzetben. Feketelakra jött, s akkor csináltunk egy kérést a szamosújvári járáshoz, hogy engedjék, menjünk át Vajdakamarásra, rokokokhoz. Meg is adták az engedélyt, s akkor elmentünk Palatkára. Ott nem is tudom, minek hívták a papot, egy háromszéki pap volt ott, oda is nősült, Lakra. Kerteken mászkáltunk, s filmeztünk a völgysonon ottan. Akkor filmeztük le leghamarább az akasztóst, ezeket a lassú táncokat. S aztán mikor Kodály meghallotta, azt mondta, utána kell nézni, mert ezeknek kell legyen szöveges változata. Elő is került sok változat azokból. S akkor onnan átmentünk szekérrel Keszübe. Ugye, Keszübe rendőr nem volt, színmagyarok. Akkor ott az iskola udvarán filmeztünk, s akkor onnan átmentünk Vajdakamarásra. Ott aztán ránk telepítettek egy tanítót, mert bementünk Salat Mányi nénihez, az járási képviselő volt. Egy nagyon érdekes asszony, rengeteget énekelt. Éppen most állítottam össze a kamarási anyagot, és hát majdnem csak ő szerepel, annyit tudott. Ott is filmeztünk. De aztán Mányi néni meg is szorongatta a rendőr, azt mondta Mányi néni a rendőrnek:

– Én magának is énekelek, ha kell, csak maga nem szereti amit én tudok. Bercit aztán behivatták a rajoni szekuritátera.

– *Ő kutatóként jött ide?*

– Igen. Hát gyanús volt, hogy kémkedünk. Tudod te, hogy volt.

– *Ez hányas években volt?*

– Nem tudom pontosan megmondani, annyi minden volt akkor. S aztán Gyurka volt egyszer hat hónapot hivatalosan, s egyszer két hetet. Fűzesen akkor filmeztünk sokat. Egy vasárnap 18 legényes táncost. Kimentünk a cigánysorba, az országút közepén táncoltak. Ott a faluhegyen, ott van a cigánysor. Jött a busz, megáll ott, mert a kolozsvári busz így körbe járt: Dés, Mócs, Kolozsvár. Kiszállott a sofőr, egy nagyot táncolt az is. S akkor az öregeket. Volt néhány öreg jó táncos, akiket nem tudtunk elkapni vasárnap, mert a juhokkal voltak a mezőn. Akkor kimentünk a kollektívhez, ott hányták a ganét az öregek. Ők miesnap biztos, hogy nem táncolnak. Akkor vittünk egy kis pálinkát, megkínáltuk őket, bekapcsoltuk a magnót, erre eldobták a villát, s a ganédomb tetején elkezdtek táncolni az öregek. Szóval sok szép élmény volt.

– *Gyimesből visszakérült Kolozsvárra. Itt dolgozott valahol?*

– Nem dolgoztam sehol.

– *Akkor már szabadúszóként tevékenykedett?*

– Szabadúszóként... és leadtam a *Balladák könyvét*, és akkor abból pénzeltem, mert átvette a magyarországi Európa Kiadó, és azok nagyon sokat fizettek. Úgy hogy akkor tudtam venni a házat. Nem volt elég pénzem, hiányzott még 14000 lej. S itt volt egy svájci barátom, bizonyos Irányi Béla, aki '56-os volt, és halálra volt ítélve. Magyarországra nem mehetett, hanem úgy jött, hogy Jugoszlávián keresztül. Minden második évben eljött Erdélybe. S az elment a bankba, kivette a 14000 lejt, s ideadta, s akkor megvettem azt a házat a Móricz Zsigmond úton.

– *Zoli bácsi, a Balladák könyvének az ötlete hogy született meg? Hogy született meg maga a könyv?*

– Hát úgy született meg, hogy én összeállítottam és én rájöttem, hogy ez milyen érték. Bevittem Dávid Gyulához. S Felházi volt még akkor ott. S megnézték, s oda akarták adni Faragónak recenzióra, s akkor azt mondtam, hogy nem. Kérem vissza a kéziratot! S akkor Antal Árpinak akarták adni, de ő nem merete elvállalni, s akkor elvállalta Szabó T. Attila. S amikor Faragó megtudta, elkezdett fújni. Bement, s azt mondta, hogy:

– Kallós, az az analfabéta?

S akkor amikor megjelent a kötet, akkor Szabó T. Attila felkérte Faragót, hogy írjon a könyvről. S nem vállalta, s aztán azt mondta Szabó T. Attila:

– Bezzeg – azt mondja – saját magadról írtál a más nevéen, Vőő Gabriella neve alatt. Kiküldted Németországba is.

Vöő Gabriellának jött a tiszteletpéldány, s így derült ki, hogy saját magáról írt recenziót. Na de ő bármit is suttogott ott hátul, Szabó T. Attilának mindent visszamondtak a tanítványai. Mert ő nagyon szerette keverni a dolgokat. Felment Bukarestbe, mikor Almási Pista lett az igazgató, s kezdte fúrni Pistát. S még haza sem ért, s már onnan megtelefonálták Pistának, hogy Faragó miket mondott. De hát a szekuritátétól én olyan kérdéseket kaptam, ami csak tőle jött. És nem köszönt nekem. S mikor leadtam a *Balladák könyvét*, akkor már kezdett köszönni, de akkor már nem fogadtam én.

– *Zoli bácsi mikor ismerte meg Martin Györgyöt, Andrásfalvyt?*

– Andrásfalvyt elmondtam, hogy jött Moldvába, s akkor kezdtünk levelezni, s akkor ők eljöttek ide. Előbb én mentem ki egy IBUSZ-csoporttal, s akkor Gyurka ugyancsak ott dolgozott az intézetben egy szűk kis fél normával, s volt egy kis szobája neki. Megismertem Gyurkát, s akkor eljöttek ők hárman: Pesovár Feri, Andrásfalvy és Martin György, de mindcsak így, kirándulócsoporttal. S akkor Gyurka ugye felfigyelt a mezőségre, mert egy ismeretlen terület volt. Például a ritka magyarról nem is tudtak.

– *Lajtha sem jegyezte le?*

– Lajtha se, hát Lajtha Szíken volt és Szépkényerűszentmártonban, tehát... ott például nem került elő az akasztós, a nemzetségek tánca. Ott már nem táncolták. Széken járták a lassút, ami tulajdonképpen szinte ugyanaz. És a gyimesi lassú magyaros is. És mindig régi stílusú dallamokra, és dupla nyolcasok. Tizenhatszótagos dallamok.

– *Zoli bácsinak a Martin Györggyel való barátság mit jelentett, mit hozott újat?*

– Hát Gyurka nagyon igényes volt a gyűjtésben. Ha nem sikerült egy felvétel, soha sem törölte le, hanem megismételte. És mindig a minőségre törekedett. Tánuban is, a táncosoknál is. Inkább többször elismételtette a dallamokat, a szöveget, mindent. Úgy hogy én tőle megtanultam azt, hogy ... hogy mondjam, akármit nem érdemes felgyűjteni. A minőségre kell rámenni mindenben, szövegben, dallamban, felvételben is. Hát olyan felvételeket vittem avval a kis Löve Octával, amit kaptam Kodálytól, hogy csodálkoztak, milyen jó felvételek, olyanok voltak, mintha a stúdióban készültek volna.

– *Zoli bácsi, a hatalom keményebb felével mikor találkozott először?*

– Hát már Vistán találkoztam, mert jött ugye az osztályharc, és akkor onnan engem elhelyeztek Mezőköbölkútra. Hát nagyon nehéz volt oda eljutni, mert buszjárat volt Szászrégen felé, s onnan a betérőtől nem tudom hány kilométer. Nem tudom, nem jártam ott. És közbejött ez, hogy bekerültem az

Akadémiára, s akkor nem mentem el oda. S ez volt az első csapás, de 50-ben ugye apámat elítélték.

– *Ő mennyit volt?*

– Hát többször is elítélték. De akkor hat hónapot kapott és teljes vagyon-elkobzást.

– *És mi volt az indoklás?*

– Hogy többet vetett. Vetett, hogy legyen mit egyenek a munkások. S akkor bekerültem az Akadémiára, de mivel termelésből éltem, kaptam ösztöndíjat. Úgy hogy végig ösztöndíjam volt, aztán megvonták, kizártak egyszer, aztán visszavettek. Nyilas Ilona, az vistai volt, országgyűlési képviselő és prezidiumi tag. Egy nagyon értelmes parasztasszony volt. Mert annak idején Mátyás Mátyást deportálták a Duna-csatornához. S akkor ő felszólalt a parlamentben, hogy mit tudom én:

– Azt az embert miért küldtétek oda? El kell hozni Vásárhelyre, az egyetemre, hogy neveljen nekünk kádereket.

Így aztán visszajött Mátyás Mátyás Vásárhelyre, és ott tanított az orvosi tanszéken.

– *Zoli bácsi, a titkosrendőrség mikor csapott le magára? Valószínűleg régebből követték, de mikor?*

– Hát így igazoltatások voltak falun is. Hát amikor voltunk Martinékkal a hatvanas években Szováton, akkor is a csendőrök leigazoltattak minket. Hogy van-e engedélyünk? Mert kalákatánc volt, s a falu közepén táncoltak. Ott volt a tánc, a tanácsnak volt a kalákatánca, a kapáló kaláka. S ott voltak a román fiatalok, a magyar fiatalok. Persze a magyaroknak sokkal változatosabb volt a táncrendjük, sokkal többmindent jártak, mint a románok. S akkor felfigyelt az egyik román tanácsos, s küldte a rendőröket oda. S kérdezte, hogy van-e engedélyünk? S kérdem, milyen engedély kell a filmezésre, mért engedték át akkor a vámon őket? Filmeztünk tovább. S akkor kimentünk oda az országútra, a dési buszhoz, s elmentünk Feketelakig, s onnan bementünk Feketelakra. S onnét kimentünk gyalog Buzába. Ez volt az első nagy filmezés. Ugyanakkor voltunk Bonchidán és Válaszúton s Mérában. Ez volt a legnagyobb, de azelőtt én már voltam Andrásfalvy Bercivel. Ilyen kis felhúzzható, rugós szerkezetű filmezője volt. Az is a Martiné volt. Azt nekem is adták, én filmeztem egyszer egy lovas lakodalmat Gyimesen télen. Vagy 40-50 szán volt kidíszítve. Gyönyörű csattogó hideg volt, gyönyörű volt.

– *Az hol van, az a film?*

– Az Akadémián, Pesten. Fogok kérni róla egy másolatot, színes. Olyan szép volt, behúztak a menyasszony udvarára az összes szánok. Nagy udvar volt ott. S kulacsokkal... s a vőlegény fehér lovon ment. El is zárták a vőlegényt, mert bükkhavaspatali volt, és az a szokás, hogy mindenkit megkínálnak – aki az utcán áll – a kulacsból pálinkával. S elfogyott a pálinkája a Hidgegségen, s bement a kocsmába lovastól. S lejárt a lakodalom hétfőn, s kedden letartóztatták, s huliganizmusért el is ítélték Ungurán Pétert. Nem tudom, mennyit kapott...

– *Zoli bácsi, házkutatás magánál volt-e?*

– Volt, volt. Hát még anyáméknál is volt.

– *És mikor, hányas években?*

– Mikor voltak a házkutatások? Még régen, a maniuista időkben, még Antonescu idejében. Emlékszem, hogy volt apámnak egy forgópiszolya, és anyám felcsatolta a lábára gumival, nekitámaszkodott a kályhának, s közben folyt a házkutatás. S még ott laktunk abban az időben lenn, ahol Ferinek van a bárja. Volt többször otthon. Minden évben volt. Apám kommunista beállítottaságú volt, és volt egy cigány a faluból, Bányai Lajos, és Dobokáról volt egy. Azt nem tudom, hogy hívták, egy román fiatal. S volt egy vándorborbély, aki járt így borotválni, ez volt a lepel. Ez tartotta a kapcsolatot. És eldugták a röpcédulákat a református templomba, az orgonába.

– *De ez még 1944 előtt volt, nem?*

– Persze, azelőtt. S akkor harminc nem tudom hányban elkapták őket, úgy hogy még az újságban is megjelent, a *Keleti Újságban* Kolozsváron. És minden héten kellett jelentkezzenek Borsán.

– *Akkor már a vasútnál dolgozott?*

– Akkor nem, már rég kidobták, mert nem tette le a hűségesküt. S akkor Borsára kellett menjen a csendőrségre, mert csak Borsán volt a csendőrség. Bonchidán sem volt. Egy héten nem tudom hányszor.

– *Itt Kolozsváron?*

– Itt is volt. Behívott egyszer. Kijött személyesen egy őrnagy. Útlevel kérelmem volt.

– *Hol, a Móricz Zsigmond úti lakásban?*

– Itt. De ott is, onnan is. Hát ott olyan történt, jött két fiatal, s hogy hoztak egy levelet s egy kiló kávé. Az nagy cikk volt akkor. A kávé elvettem, a levelet nem. A számozdat idejében. Há mondom:

– Maguk kik?

– Há TIR-rel járunk Németországba, s Magyarországról küldik ezt az átíratot.

– Há – mondom – hol a TIR?

– Há a mellékutcában.

Nem vettem el, ezek elmentek. Egyszer csak csengetnek, kimegyek. A túlsó oldalon állott egy pasi, int, s jött, hozta a levelet. Nem vettem el. Vagy ilyen volt, hogy elmentem Moldvába lakodalomba, Istók Gyurinak a lakodalmába. S valahogy úgy jött nekem, hogy jöjjenek haza. Nem maradtam ott másnapig. Mert forrófalvi volt a menyasszony, de nem aludtam ott a menyasszonyos háznál. Mert aztán érdeklődtek. De volt nekem ott egy ismerősöm, Antal Antal, akít még egyetemista koromban ismertem meg itt Kolozsváron. A feleségével hoztak egy vak gyereket ide a vakok intézetébe. S egy vasárnap megyek, hát egy karincás asszony, megszólítom, mondom, hova valók? Fărăoani. Hát akkor tudnak magyarul. Persze. Mondom, mi járatban vannak?

– Hát – azt mondja – hoztunk egy világtalan gyermeket, de szomorúak vagyunk, mert nem tud levelet írni. Ha volna valaki, aki bár minden hónapban egyszer írjon levelet.

Elkértem a címét, s akkor bementem minden héten, minden két hétben. De bementek az itteni egyetemista gyerekek is hozzá. Csicsó Anti meg Benedek Vladimír akkor itt voltak egyetemen. Egy téli vakációban haza is vittem a gyermeket. Mentem gyűjteni Ilonka néniékhez, s hazavittem. S ott aludtam náluk. Na de eljöttem, s akkor hazaérkeztem, éjjel megérkeztem a vonattal Moldvából, lefeküdtem. Nem is tudták anyámék. Anyámat behívták a munkaosztóhoz, s a nővéremet is. A szomszédomat meg behívták a rendőrségre. A nővérem a lányával egy vasútnál dolgozott, oda kiment két szekus, hogy mennek vadászni, és hogy ne legyen otthon senki. Egyszer csengetnek, a kiskutya hám-hám-hám-hám. Kimegyek, hát a szektorista a kapuban.

– Hát maga itthon van?

– Itthon.

– Nem megy be dolgozni?

– Nem. Itthon dolgozom.

Túldoldalon állt a szekuskocsi, be akartak szerelni valamit. Bejött, kéri a házi könyvet. A vérvizsgám nem volt meg, megbüntet. Kérdem, mennyit fizessenek? Nem, azt mondja, menjek le, csináljam meg, s aztán menjek be a rendőrségre. De nem mentem. Ilyen problémák voltak. Aztán anyám megmondta nekik, hogy nem szégyellik magukat, 80 éves öregasszonynak munkát akarnak adni?

Hazajöttek, s utána még egyszer be akartak menni. Én nem voltam itthon, a nővéremék már nem laktak ott, anyámnak küldtek a nyugdíjosztály-

ról egy idézőt. Persze, nem ment be. Kijöttek, hogy viszik autóval s hozzák. Azt mondta:

– Engem innen csak négyen visznek ki! – becsapta az ajtót.

Sok ilyen probléma volt. Meg ilyen volt, hogy az első szobám volt ott, hazajöttem, biztos bejártak. A legnagyobb lángra volt téve a gáz, olyan meleg volt, hogyha nem jövök haza, felrobbant volna. A lappancsot nem eresztették le a padlásnál hátul. A szobában égve hagyták a villanyt. Ilyenek voltak.

– Nyilvánosan végeztek-e házkutatást?

– Nyilvánosan is volt.

– A hányas években csinálták?

– Hát én nem emlékszem, de volt, volt.

– És milyen ürüggyel csinálták, Zoli bácsinak mit mondtak?

– Semmi ürügy. Na de aztán behívtak. Kimentem, mikor megjelent a *Balladák könyve*. Kaptam 14 napot. De aztán megoperáltak rekeszizommal, s akkor maradtam hat hónapot. Nem is mentem be a követségre, hanem Novák Feri vitte be mindig az útlevelemet, hogy a kórházban vagyok. S akkor hat hónapot maradtam, s haza kellett volna jönni, Cucusnak volt a lakodalma. Mert úgy volt, hogy kérést kellett beadni három hónap után, hogy hosszabítsák meg a vízumot. És nem, nem hosszabbították meg. Letelt a három hónap, bemegyek s mondom, hogy adják, nem adják, én megyek haza. De aztán ilyen volt Pesten, hogy bejött a kultúrattasé, hogy valami gyógyszer kellene hazaküldeni, és én vigyem el, mert Váradon várják az állomáson. Ki tudja, mit akart küldeni. Hát úgysem hoztam volna el, azt mondtam volna, hogy ott felejtettem. Akkor ilyen volt, hogy kéne valami pénz kölcsön, mert kocsit vett és nem jut a pénze, s így. Mondom, sajnos nekem nincs pénzem, mert ami pénzt kaptam az Európa Kiadótól, azt mind átutaltattam. Egy bizonyos százalékát ott el lehetett költeni. Nem tudom, mennyit számoltak. Ilyen is volt.

Akkor ilyen volt, hogy amikor hazakerültem, még volt valami pénzem a Kriterionnál Bukarestben. S felmentem, és akkor – minek is hívták a pasit, aki az Írószövetségénél volt – Szász volt az elnök. Telefonon hívott, hogy menjek be az Írószövetséghez. Hát megyek. Előmbre tesz egy átiratot az angol Pen Clubtól, amiben érdeklődnek, hogy mi van velem. S hogy nekem kellene válaszolnom. Mondom, én? Én mit írjak meg? Hogy a kapum előtt sétálnak, hogy felbontva kapom a leveleimet, ezt írjam meg? De mondom, mért írjak én? Nekem írtak? Mondom, majd amikor írnak nekem, akkor válaszolok. De nem is vettek fel az Írószövetségbe. Még csak nem is válaszoltak.

– *Zoli bácsit mikor tartoztatták le?*

Én nem emlékszem. Nem emlékszem, nem emlékszem. A Gyimesen is volt házkutatás, ott ahol laktam, Erzsi néniéknél. Még a temetőt is átkutatták.

– *De Zoli bácsi otthon volt, amikor jöttek?*

– Nem voltam otthon. A könyveimet, az összes könyvem elvitték Gyimesen.

– *Zoli bácsit Kolozsváron ítélték el?*

– Hát egyszer Csíkszeredában, s egyszer itt. De volt politikai dosszié is, mert ez civil volt. Polgári per volt politikai háttérrel. De a politikaira nem vittek fel engem.

– *Az hol volt, Szeredában?*

– Vásárhelyen. S akkor Nagy Géza tanácsolta, hogy menjek, vegyem ki a dossziémat. De nem akarták kiadni.

– *Ez hányas években volt?*

– Te, én nem emlékszem.

– *Zoli bácsi, ez a kötet megjelenése után volt, miután megjelent a *Balladák könyve*?*

– Azután, azután. S megjelent a gyimesi kötet és a *Balladák könyve*. Indexre került a gyimesi kötet is, ha nem tudnád. Például egy Szabó nevezetű pasi anketált engemet, de magyarul. Aztán jöttem rá, de akkor ilyen magnó nemigen volt, akkor mind matatott a fiókban, hát vette magnóra. Kitépték a jegyzeteimből azt, hogy *Oláhul Merinka, magyarul Margitka*, hogy mi az? Aztán megmagyaráztam neki, hogy mi az. Akkor volt egy ilyen szöveg, hogy: *Vágják az erdei utat, viszik a magyar fiúkat...* Nem tudom már a szöveget, de egy hétfalusi szöveg volt. *Gyere ki Galeciába, / Ott megkapsz egy kaszárnyába. / Ha meg nem találsz, gyere be Romániába, / Ott megkapsz egy korcsmába.* Hogy mi ez? Mondom az, hogy vagy elvitték katonának, vagy elszökött, s bement Moldovába. Vagy Luca nénitől volt egy ilyen, hogy: *Nem kell nékem senki párja, / Mert az enyém el van zárva, / Elvan zárva rezes zár alá, / Büszke román király fegyvere alá, / Nincsen kovács ki őt kiszabadítsa. / Szabadulnék babám, de nem lehet, / Le kell töltnem a három évemet, / Egyet töltök babámér, / Kettőt a magyar hazámér.* Hát, mondom, ez elsősorban nem is magyar, aki ezt énekelte, hanem egy, aki romának vallja magát. Mondom, hogy egy Ferenc József idejéből való ének, és katonadal. Szóval ilyenek.

– *Zoli bácsit hol csukták le?*

– Hát sok helyen voltam. A Duna csatornánál is voltam, Poarta Albă, Pitesten, Kodleán, Csíkszeredában, Bukarestben – minek hívják a bukaresi börtönt? Zsiláván is voltam.

– *Egymás után vitték egyik helyről a másikra?*

– Egyik helyről a másikra. Innet szabadultam aztán, Enyedről. Köztársasági kegyelmezzéssel.

– *Hány évet kapott, amikor elítélték, Zoli bácsi?*

– Hát összesen ültem vagy két évet. De itt is voltam. Volt olyan, hogy egyedül voltam egy cellában több hónapra keresztül. Olyan is volt.

– *És mikor elítélték, politikai ügyekért ítélték el?*

– Nem. Nem, ott sok minden volt. Például... nem mutatták meg nekem a vallomásokat, de azért kezembe került egy. Egy kolozsvári pasi olyanokat írt a csángókkal kapcsolatosan, hogy én miket mondtam. Itt a csángó probléma volt a legkényesebb dolog, és a gyűjtések.

– *Most 1990 után Zoli bácsi nem kérte ki a dossziéját?*

– Nem is vagyok kíváncsi, mert ki tudja, mik derülnének ki ott, a besúgók...

– *Megmondták, hogy kik tettek vallomást?*

– Nem mindenkit, nem mindenkit. Mert volt olyan, akiről tudtam, volt akiről nem. És a besúgókat nem tudtam, pedig volt, volt. Volt, aki nagyon kerülgetett engem, s eljött Moldvába velem, mert neki volt kocsija. És tudom, hogy behívták, mert kénytelen volt megmondani. Aztán hogy miket mondhatott, miket nem... Mert ott is előszedték, Kertész Péternek a vejit szedték elő itt, Moldvában. És Erzsikiéknél, Marikáéknál pedig házkutatás volt, az összes magyar nyelvű könyveket, leveleket, képeket, mindent elvittek. Címeiket, még a betétkönyvüket is elvitték. Hát elmentünk egyszer, Kányádival voltunk Szabófalván, s lementünk Lészpedre. Megérkeztünk Marikáékhoz, és:

– Jaj, tanító bácsi, nem lehet.

Nem mertek szállást adni, mert né, mit mondott a csendőr.

Mondom:

– Semmi baj, Marika, reggel lemegyünk a policiára.

Le is mentünk Kányádival. Mondom, mi van, rezerváció? Nem lehet? Úgy tudom, hogy 24 órát bárhol lehet tartózkodni.

– Da noi trebe să știm, ki jár itt.

Mondom, jártam, jövök, s még fogok jönni.

– *Kányádiék támogatták Zoli bácsit?*

– Nem tudom, nem tudom. Hát Király Laci volt, aki nagyon rendes volt velem. Kányádi is rendes volt, és Szilágyi Pista főleg. De olyan is volt a *Korunknál*, minek is hívták a főszerkesztőt? Itt, az *Utunknál* ki volt? Egy olyan afférom is volt, hogy kértek anyagot. S há, igen hosszú. Le kell rövidíteni, s

minden. S mind tolták, tolták, mondom, köszönöm, kérem vissza, eddig is megvoltam e nélkül a pénz nélkül, ezután is megleszek. Mondom, sok emberrel tettem jót az életben, ha kell, kegyelemkenyéren is megélek. S vissza-kértem a kéziratot. S aztán a *Korunknál* megjelent mellékletben. Balogh Edgár volt!

– *Zoli bácsi, mikor elkezdődött Kolozsváron a táncházmozgalom...*

– Nem mentem. De én itt a táncházba nem mentem, éppen azért, hogy ne kompromittáljam a gyerekeket. Például egyszer lenn voltam, Vásárhelyen volt a Kaláka, és ott voltam, be is mentem, felmentem oda, ahol volt. A kultúrpalotában volt, de nem mentem be. Akkor ők rendezték, Böbe meg Hajdú Győző. De nem mentem be, nem akartam kompromittálni őket. Aztán mikor megjelent a *Balladák könyve* hát például olyan volt, hogy Kolozsváron volt a Kaláka, mindenki megszólalhatott a Kalákán, én... Csáky is megérte a pénzét.

– *Zoli bácsi, mikor jöttek a hátizsákos fiatalok, ugye, én is ehhez a generációhoz tartoztam...*

– Én mindenkit befogadtam, mindenkinek tanácsot adtam, anyagot adtam. Egy ilyen gyűjtés nem lehet öncélú. Mít érsz, ha ráülsz? Mert ha nem adtam volna oda, fogalmuk se lett volna senkinek, hogy a Mezőségen mi van. Meg hogy Moldvában hol és ki.

– *Én úgy vélem, hogy Zoli bácsinak a táncházmozgalom kibontakozásában nagy szerepe volt itt is, túlfelől is.*

– Hát a mezőségi táncról, zenéről fogalmuk se volt. Úgy volt elkönnyelve, hogy román nemzetiségű terület, ott semmi nincs. Kiderült, hogy mind szellemi, mind tárgyi vonatkozásban óriási értékeket őriztek meg. Pont ezért jobban ragaszkodtak hozzá. Minél nagyobb az idegen hatás egy népnek a kultúrájára, annál jobban kidomborodik a nemzeti jelleg. Minden tekintetben. Szellemi, tárgyi, minden vonatkozásban. Mert átalakítják.

– *Zoli bácsi hagyatékát, munkásságának eredményeit már életében elhelyezte – a tárgyakat, a gyűjtéseket. A nagy gyűjtései a Népzenei Kutatóintézetben vannak?*

– Ott van minden. Nem mertem itthon tartani. Aztán, hogy hogy ment ki... Aztán a csángó anyag Pécsen van. A tárgyak, textíliák. A múzeumban. Textíliák, viseletek, csizmáktól elkezdve minden.

– *Hangzó anyag is?*

– Hangzó nincs, csak tárgyi. Mert Berci azt tanácsolta, hogy adjuk oda, mert ott vannak a csángók a Dunántúlon, és hogy lesz egy állandó kiállítás. Volt is Pécsváradon kiállítás. Hát vagy 30 százkendő van, mátkaservetek,

bunda, rövid bunda, hosszú bunda. A budapesti múzeumban is rengeteg csángó van. És rengeteg mezőségi, kalotaszegi. Mert én akartam egy múzeumot csinálni Válaszúton. Gudor volt a pap akkor, most ő az espres Désen. Meg is beszéltek, hogy a kántori lakot átalakítjuk, s berendezzük. Igen ám, de megtudta a szekuritáté, kimentek s ráijesztettek a papra, hogy csak egyházi jellegűt lehet. Ki is vittem az anyagot, csak Gudor eldugta. S visszahoztuk, s utána kijöttek hozzám leltározni a múzeumtól. Nemcsak kerámiát, textilt is. Senkinél nem leltároztak, csak nálam. Még az ágyon levő párnákat is felírták. Egy bizonyos Sima nevezetű nő. Hárman voltak. Egy egész hétig itt voltak.

– *Ez Ceaușescu idején.*

– Igen, akkor. Hát úgysem adtam volna oda, inkább mind meggyújtottam volna. Aztán a padlásra nem engedtem fel őket. Ide volt téve egy nagy kosár a kijáráshoz, hogy ne lehessen felmenni. Ami itt lenn volt, abból leltározhattak. Hát a szekus a kezébe vette a Mikecs könyvet. Azt mondja:

– Ebből a könyvből hiányoznak lapok.

Mondom, hogy lehet.

– Nem olvasta el?

Mondom, hogy nem, nem érdekelt. Nem néztem hátul azokat a térképeket? Mondom, Mikecs soha nem járt Moldvában, csak megírta azt a könyvet. Én sokkal jobban tudom, hol vannak a csángó telepek. Ilyen figurák voltak. Akkor vette a Domokos Pál Pétert. Mondom, igen, ebből hiányoznak lapok. De elkobozták tőlem a Domokos Pál Pétert is, a Mikecset is. Eredeti kiadásaim voltak. És a Hóman Szegfű: *Attila hunjai* – ezt is elkobozták.

Aztán egy Boar nevezetű szekus volt Csíkszeredában. Dési származású volt, azt hiszem, örmény származású. Becsempészett a könyveim közé egy kilencszázas évekből származó zeneiskolai könyvet, amiben ilyenek voltak, hogy ezer esztendeje a magyar... Igen ám, de alá volt írva, hogy Boaru. Azt nem vette észre, hogy a nagyapjáé volt, vagy az apjáé.

– *Amikor a Gyimesekben volt, ez akkor történt?*

– Igen. Hát egyszer megjelent egy este a Gyimesen egy motoros, hogy ő kirándul, és hallott rólam, és... Hát biztos szekus volt. És ott aludt Erzséniénél. Megvendégeltem, aztán jöttem rá, hogy az ki lehetett. Aztán a Domokos Pál Pétertől volt a *Jeles napok* dedikálva, az is szemet szúrt neki. De ilyen is volt, hogy kaptam idézőt a szanepidhez, a betegsegélyzőhöz, hogy menjek be injekcióra. Aztán nem mentem.

– *Zoli bácsi, '90 után anyagának egy jelentős részét a választói visszakapott kúriájában helyezte el. Milyen tervei vannak azzal a gyűjteménnyel?*

– Hát azt szeretném, hogy kiállítsuk az egészet, ha felszabadul a régi épület. Ott számításaink szerint vagy tíz termet rendezünk be. Lesz egy mézőségi, egy széki, egy válaszüti teljes szoba, akkor lesz egy román, lesz egy szász, egy csángó s egy kalotaszegi, hét szoba. De ezen kívül még lesz kiállítva. Rengeteg viselet van, legalább 30 bábu kéne. Román is van. Teljes viselet van máramarosi, beszterce-naszódi, havasi, kalotaszegi, bihari, szilágy-sági – teljes román viselet.

– *A leltározással hogy haladnak?*

– Hát haladunk, ugye, de nincs hova ... Dobozolni kéne. Nincs hova rakjuk, minden össze van zsúfolva. A bútorok is itt-ott hányódnak, ugye restaurálni is kéne őket. Amíg nem lesz meg az új épület, nem tudunk mozdulni. Egyelőre három terem van berendezve, de az is... Nincs perspektíva, zsúfolva van minden. S a molyokkal küzdünk állandóan, mert nem tudjuk szellőztetni. Hát most, ha lejárt ez a buli, akkor kirakunk mindent szellőzni.

– *Mikorra fejezik be az épületet?*

– Hát ígéretet kaptunk most, hogy megkapjuk a pénzt, s akkor jövőre meglesz. Na de fel kéne újítani a régi épületet, kicserélni a villamossági rendszert, a világítótesteket, lepadolni meg minden. Sok munka. Meg ott két ajtó be van falazva, azt ki kéne nyitni, hogy bár három termen, négy termen keresztül lehessen menni, egyikből a másikba. Bútor, minden megvan, textil, viseletek, kerámia mindenik szobához megvan. Egy kalotaszegi csempékályhát akarunk felrakatni, mert megvan a csempe hozzá, zöld madaras csempe. Még több van egy kályhánál. De volt nekem egy szász kályháravaló, de nem volt hol tartsam. Eladtam. Fehér és kék. Eladtam. Volt egy csomó ikonon, nem volt hol tartsam – eladtam. Én már a negyvenes években gyűjtöttem ikont a faluban, református magyar faluban.

– *Zoli bácsi, ha most lenne 18 éves, mit csinálna hasonlóan vagy másképp ebben a földi életben?*

– Hát ha több lehetőség lett volna, több mindent lehetett volna csinálni, csak nem hagyták. Nemcsak a magyar néprajzosok és a folkoristák voltak nacionalistának nyilvánítva, hanem még a románok is. Narodnyik, nacionalista. Azokat is akadályozták, nem hogy a magyart. Főleg a csángókkal. Mert Daróczi Ági Pesten megszólított, hogy a cigányokkal kéne foglalkozni. Mondom, még az hiányzik nekem, a cigányok, akik itt nincsenek elismerve nemzetiségnek. Elég nekem a csángó. Egyszer jöttek a *National Geographic* magazintól, két mikrobuszal. Az egyik mikrobuszon egy cigány házaspár volt Londonból, akik elindultak Spanyolországból egészen Indiáig. S akkor

Víg Rudi még élt Pesten, és megadta a címemet. És megkerestek, de én nem tudtam angolul. Almási Pistát hívtam el, s elmentünk velük. De hát nem lehetett. Mérában kinn voltunk, ott csináltak valamit. S akkor elmentünk, s a Bucsin tetőn találkoztunk mi valami cigányokkal, s lementünk Lészpedig, de nem mertünk jelentkezni. Ott aludtunk az erdő szélében. Vásár volt Buhusban, mentek gyalog a lézpediek, de én nem mutatkoztam. S akkor mikor mentünk, felmentünk az Ojtuz völgyén, és Căiuțon búcsú volt. Körhinta, s egy gyönyörű cigány lány viseletben felült a lovacskára féloldalt, s az került rá a borítóra aztán. Annyival maradtak, sehova nem engedték őket.

– *Köszönjük szépen a beszélgetést.*

Lejegyezte Ilyés Sándor

Levelek Kallós Zoltánhoz

Kedves Zoltán!

Nagyon vártam mindenképp tőled, s vártam továbbra is. Reméltem, hogy el tudsz járni majd hozzám valamikor.

Pellett 27. én volt a Romarabonok egy önkéntes estje, ahol ahogy szeretlek volna látni, éppen hogy megismerked megismerkedtem is last time is. Szerintem nem szűnik, — reméljük.

Nálunk már tapasztaltam volna is vártam a könyvtár és csomagok is jók meg sokak. A legtöbb a legtöbbet, de, így, innen a levelek. Már meg, 3-4 hete hátré van a hátré. Éppen ezért ide jött, a legtöbb megpróbált megpróbált is volt a levél; de a nem volt hiába.

Nem volt a levél a Tudomány felől, hogy megpróbáltam volna? De meg, hogy esetleg rendelkezésedre.

Most, hogy már ebben a levélben, hogy hosszú leírásokat, tehát a házamról, valójában van mindig "úrsz" az "úrsz" Tünde, Péter, Alkai. Tünde, Tünde is jól, most Tünde megpróbált, hogy igen nagy olyan házas házban, ahol a bemutatni nekem — hogy fájjon a szívem. Ennek feltétele nem jó, de az a levél mindig arról beszél, ami már nagyon láthat — a levélben is megpróbált — a levél, igen, "vél" megpróbált "vél" alkatlanoknál volt. Mit a levél során. Kivétel jövök a orvoslás! Jó.

— Te is világra van Englem — jövök! Enél most már Feri is vészi is — Elmond (meg se is, jól vészi!).

Tudod, hogy, Mária László — a levél megpróbált (ha jól emlékszem) "vél" megpróbált, illetve megpróbált jövök megpróbált feljött — a levél.) minden levélben jövök megpróbált megpróbált.

Ugy volt, hogy mióta dicsőitől elváltam — de valami
 beleköpött a tálba — talán a papra, de azt hiszem,
 hogy a hívő végsően ebben epegettem.

Kann keréltél mostanában kálással? Mi van
 kedved; minek dolgozol most?

Orvosi — Budapestben van a Töc - vel, de
 nem nagyon jó helyen. Jól is jött, ahol látta,
 sőt a vendéglő, hogy az is mindig Angliában
 a nyáron. Így sokat emelkedik a vendéglő, ahol
 az a tál, de éppen becéltél a szövegbe.

Megyei és kórház, ha nem jöttél meg.
 Így minél előbb. Hosszúkat Byen lenedez is,
 Mar: is.

Szeretettel ölel

Den.

1959. Febr. VI.

Kedves Zoli!

Tegnap reggelen meg leveleztem,
 most elég rég vártam rá, hogy
 megjöjjön, most gondoltam, hogy
 valami úton jössz, és azért nincs
 érkeződel jellel fogom. Most elég
 sok mindent szeretnék velled
 megbeszélni, de nem mindezt
 lehet levélben, a remélem, hogy
 jövő héttel találkozzunk. Még
 jordanban nem tudom még, mit
 mondok neked az is megvan, írom
 neked. Valószínűleg hiányolom,
 de már előre írom: a mezei ló-
 vére. Amel, ami most leveleztem
 egészen kitöltötte most nem ind.
 Nem mindegyik nem lenne még
 bizonyos, de mindezt?

Az eset csak mégis. Legy
 nincs valami új a mezei jór-
 nál; hi an? ha kijáratásban, ebben

... megcsinálom is? Lehet
 hogy valaki hozzá? Mit tudna valaki
 ott. Honnan kell eljutni a városba
 és megőrizni!!

Attn: — mit tudnál
 hozzá, ha itt is ott is, mindkét
 mentővel lejárólva? A
 város ing te beleegyelek? Egyél-
 talán, mit tudnál hozzá?
 (Tervezetem a róla beszélt
 (amerikai és len) honvédek
 nál értekezéssel; a két - jüzt
 elvű környében, alvást megpör-
 vésben felelőskönné a név;
 és a megőrzés, ha ez a két
 zítóma hozzá, gondolni leve-
 relléjével. Legjelen írt, és
 elvűlő egy példány, amit
 kéll meg, pontos, a imach-
 len mindenül résztvősen nem
 megpör elvűs utban, meg jól

3

abron-e őret, illeke ivan
 le. Szóval minden alul-
 ról is láthatóan az is
 tőle fogva, mert nem volt
 a kényszer megvárta a
 nem is lehet.

Most a szöveget meg
 az - Szó partján, nem lenne
 szemérem. Azaz fennél
 társul fel. Ha most le-
 vel - senek, kiderül, de
 bizony az is az is a hit
 minden kényszer az is
 elfogultság miatt.

Örökös melegség. Tegnap
 délután délután 41 főt
 mint a hőmérő. Nem látom
 az, de este 1/2 10 h kar látom
 nyit valamennyi, hogy
 az is az utcai hőmérő 33 főt

4.
 ulsius volt. Ebben a melegebb
 dolgomban részt vesztek
 meg, de elég jól bírjátok.

(A városban túl sokan -
 néhány óra, a tudomány
 mai állása szerint.)

Sietés a munkáimmal,
 részt veszel, hamarosan
 láthatod. Szeretettel üdvözlök.

Bert

Szeptember 1. 1977. július 6.

Andrásfalvy B.
 Székelyudvarhelyi. Lőrinc

Kedves Zoli Barátom!

Most már idehaza Szélessírdon üldögélek a műreunában, és az égen „nagy utasok” olyannak tűnnek, mint egy nép, igaz-rem-volt álom.

Nagyon rövid ideje volt az - 3 hét. Most már látom, hogy alább nem maradtam tovább nélni, pedig korábban is megvet láttam. De hát elmondom magyarnak, hogy a mezei jótan aróta.

Elhaláskod után elég zsúfolt „cura”-val egészen fel Magyar-kezdésig utaztam (amire elhívté nem volt hajlandó a sofőr) innen gyors mentem át a Bélnis-mezőre, a magyarai fényben láttattam a miklósmunkát, megfekt jövet alábbad a hajnosai kád. Silenált felpérem a továbbiakban, hogy, hogy estére már a győzmes miklósi illamison voltam. Itt, vétkes parabolával egy 1 ontályu jéget

viltottam, hogy végjelve hivataljaim
 magamat, de a gyászvaterom a folyás-
 sán állni való helyem is alig volt.
 De azért valamennyit elváltam del-
 uthuig. A szovita kuma jegyet nem
 kaptam, végül a kérésre mégis fel-
 vett, mivel nemvél-jött magam.
 Kijáratom máltam le is felkerestem,
 Filíp Pérest, a Te utmutatásod
 szerint. Igen jól emlékszem hozzá véle
 is hallgatam az együtt szovit-ra,
 Akkor alud az egyik felvégen tártat
 is látnam is fényképet is készitet-
 tem, majd megrésztam a régi
 fényképet is. Kérő este meg-
 kerestem a famulus Papp János
 itt de más az igyél zavartat, így
 írt valamennyit. Közben - ki is
 diunye többnyire is jövedelmek or-
 nált a belsőkben, és est még sokig
 nem hagyta abba. (Kéret hogy nem
 is a kérésre korenm a kérésre.)
 Mésnap d. u. felültem a kérésre
 gyászra, hogy után eredjed a kérés-
 ről. Gála annyit tudtam,

aug. 27.-én Mánais-ban a tenger-
 nél remar; emizit és remni közbet.
 El is indultam Constanta-lól, cursá-
 nál Mánais felé, és meg is láttam
 őket, amint éppen fürdőruhában men-
 tel a vízre. A zivertető állomáson
 leszálltam és röszkamentem addig,
 ahol láttam őket, s egy fél óra mul-
 ta én is megköszöntem, hogy midőn
 itü a tenger-víz.

Nem sokig maradtam itt. Este
 valami Rec-hotelben megpróbáltam
 műsört a térségen. Néstem, réstem,
 de alig néhány emberrel. A
 tengerparton elvitte a kemping. Utána
 a négy zenekar (cigányzenekar)
 csodálatos lévett, és a ottlévő mu-
 zsikusok és romániai muzsikusok
 táncoltak is nagy hegy-légye mel-
 delháján. Nevettél őket a köbber, be-
 nem meg a zongorán is felfordult,
 és néhét elillantam, mégzendve
 nagyon. A muzsika tánc és a rényeség,
 meg annak utánzása igazán szép
 ördög ömeforatt. Puff!

4
 Magyarországra is megharagudtam, s
 elítéltem mind a sok lejt és sok
 idét emiatt "tengeri kirándulásom"
 és minnap reggel elhagytam a tisz-
 táságot, hogy lássam Bukarestet.
 Így a tengerrel pontosan 18 óra
 óráig költöttem. De legalább láttam.
 Nem hagyhattam volna ráhagyva, ha nem
 látom. A tenger még is, általában
 zúgó hullámmal és a végtelenségig
 a tölbi nem is számít.

Bukarestet majdnem elhagytam
 a Kolosvári mező sáros töltem, s
 ez nem megy be a városba, csak
 Buceasa - nál érinti a főváros. De
 azt még időben legröptem. Bu-
 karestben legkezebb élményem volt
 a Múzeum Szabvány, a sokoldalú
 műzeum. Kivétel film és eredeti épít-
 let van itt, a szép látványos részei
 nál. Két templom is, óriási gerendés.
 nál; Erdélyből. Láttam még a
 a népművészeti műzeumot.

Ejjel utaztam Brassóig. A Cenk-

5.
 Rohinig néstem a lábam alatt
 rávart, majd a pengőre hűvös szagot
 aludtam. Este továbbmentem. Seges-
 nőt éjtszaka néstem meg, s így is meg
 volt, reggelre Széregyudvarhelyre értem
 Ott is a házamból néstem meg,
 s miután megfürödtem a Külső-
 ben autókban utostam tovább;
 Farkasok - Korond - Székely. Előre
 meg volt meg egész Alsórápán, s
 csak, ezéti követül elérővén oda
 nem mentem el. Ne liggjék, hogy
~~menté~~ merencsellenreget bímulon
 Székely - Székelyben is megfürödtem,
 más nem abszolút beengedni,
 de értelevélkedtem, s miután
 így dől, mégis fürödtem este.
 Másnap Kassai-sírhely néstem
 meg Széregyudvarhelyen ~~meg~~ meg-
 mártódom a házra nében is, és
 a vanadon Kolozsvár felé ömleszték
 a hírszámokkal, ahid Seben felül
 jittel. Az másnap más indultam
 haza, de himentem meg Sebere

visámazis kincstám a legényekkel
Forrómezen. Kedden Vistia raltam
is ott baritadrol, Szallós kinteleles,
uvral elédeldem. Erte simantiam
Kolosovinné; ejjel 145 madar pedig más
a határ felé vigitelt a vonat.

Nagyrándon újra beléalsultam, egy
műveltségterem baritamb, raltam
artam Bp.-ig együtt utostam!

Offham nagy orond jagadott. Ede-
angiamat elvittél egy mátra ma-
fiumba, állapots igen riltam volt.
Érté midélt leutostam valam had-
várdom, magitogottam. E is feltam mit
200 km-es út volt, s most itt vagyok
újra; nem éppen vidámasokam, hanem
egémek élénk eszededve. Emed is
szól alsa om, de még boldvam a
munk, nagy leirjam.

A leveled nagyon nem vikt itt, de ez
igazán túlsós is lett valam, mielőtt an-
on levelem is lungit bédett. De aréit
ne feledkez meg, ind meg valam art
a medem való lús viktat.

Körmönöm újra még ségedi magadant,
s kincstám meg mevendem a gonditkattat
mde is. Sokat emelhem vikt. Kértelet kincstám.

Budapest, 1960.III.18.

Kedves Zoltán!

Igen szépen köszönöm a Hofer Tamás közvetítésére küldött szép adatokat. Hálás vagyok, hogy ilyen részletesen tájékoztatt, s úgy gondolom, kár lenne, ha ez a sok szép adalék csupán az én német nyelven megjelenő közleményemben szerepelne, hanem inkább ^{egy-egy} ~~egy~~ is közzé kellene tenni. Éppen ezért még kérdenék egy-két kérdést, hogy ezekkel kiegészítve kerek egy-séget képezzen.

Bevezetőben megírom, hogy én még mint kezdő kutató, 1948-ban gyűjtöttem a Bukoviánból ideköltözötteknél. Akkor azok is beszéltek a "terpe asztal" vagy "asztalka" néven említett kis asztalból, de akkor én még nem tudtam a tárgy jelentőségét, s így nem kérdeztem utána alaposabban. Annyit jegyeztem fel csupán, hogy a nagy asztal alá tették be, ha nem használták, meg hogy állandóan annál ettek, a nagynál pedig csak akkor, ha vendég jött a házhoz, akit különösen megbecsültek, vagy lakodalomkor, torkor.

Szerettem volna megkérdezni, hogy Gyimesen vagy Moldvában ki szokták-e vinni a kis asztalt nyáron a ház elé, hogy ott egyenek. Ez ugyanis az Alföldön szokásos. A déli részeken, Kalo csa környékén és még délebbre, úgy mondják, nyáron az udvaron, ház előtt ettek az asztalszékről /ott az a neve/, még pedig ezen a vidéken úgy, hogy a pusztá földön ülték körül, s csak a házban használták gyalogszéket az ülésre. Ott min ülnek, illet ve ültek mellette?

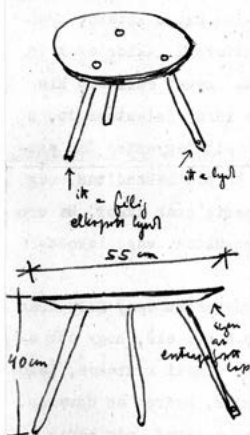
Említette, hogy Moldvában a legtöbb helyen a tiszta házba sincsen nagy asztal. Ilyen helyen csupán egyetlen asztal, a kicai kerek asztal lenne a háznál? Mindannyian ez egy asztal körül esznek? És lakodalomkor, torkor? Karácsonykor? A kis kerek asztalt ugy-e nem szokták leteríteni? Karácsonykor sem, ahol

csak ez van?

Említet, hogy a gyimesi szögletes kicsi asztal neve "asztalka", ez volt a kerek neve is? És Mozdvában?

Tamás talán említette, hogy nálunk van egy kerek asztal, feltehetőleg ez az a darab, amit Györfly István gyűjtött Gyimesközéplokon 1912-ben. Ő azt írta fel róla, hogy a málét darabolják rajta. A mi asztalunk lapján egészen vékony karcolások vannak, amik késsel való vágástól erednek. Ha azonban a málét cérnával darabolják, milyen más étel vágásától, esetleg munkától eredhetnek ezek, amit ezen az asztalon szokás végezni? /Nem olyan mélyek ezek, mint a húsdarabolástól, dohányvágástól eredők! -- A mi asztalunk lapja esztergályozott, talán vörösfenyőből készült, olyan, mint egy nagy lapos tányér vagy tál. Esztergályos cigányok vagy tálkészítők készítették volna ezeket?

Hogyan volt az asztal a kerítésre akasztva? Nagyon kérem, ha tud, érdeklődjön utána a láb kifúrásnak. A nálunk lévő darabnak a lába vége van kifúrva. Előbb az egyik láb vége volt kifúrva, de az a használatban a lyuk kig lepott, most csak a félig kopott lyuk látszik, ekkor fúrhatták a második lyukat a másik lába. Most így csak egy láb maradt kilyukasztás nélkül.

Ezenkívül, ha tud, legyen szíves méreteket írni. Nem baj, ha hozzávetőlegesek.

Ne haragudjon, hogy annyit zavarjuk, de a szép adatok vonzzák az újabb kérdéseket. Bár viszonzhatnánk, még megtennék szívesen.

Takács Leli nevében is előre is köszönöm az eljövendőköt, s újból köszönöm a most kapottakat.

Szíves üdvözléttel:

K. Csilléry Klára

Kedves Zoltán!

A tervünket megvalósítottuk és Moldvát is-bár rövid néhány napra láttuk. Láttuk Lécpedet az egyetlen magyar iskolával és az egyetlen magyar tanítóval. Megkerestük Demetert Szabófalván és elbeszélgettünk vele. Bár hosszabb ideig lehettünk volna együtt és többet beszélhettünk volna...! Megállapodásom Demeterral az, hogy mivel verseinek sajtó alá rendezése és kiadása éppen kezében van letéve, remélem nemskára láthat könyve. Az első példányt kérem, hogy itt megfelelő ismertetéséről időben gondoskodjam.

Verseinek nálam levő példányaikat zárt borítékban, a Demeter rendelkezésére Adattárba helyezem. Csak ő rendelkezhetik és csak az ő szavára, illetve engedélyére használhatja bárki is.

Szíves voltál említeni, hogy a Csángó Népzene több kötetéről tudsz. Nem lehetne azt új megszerezni? Vagy valakivel szívesen cserélnék. Annak ellenében én itt azt a könyvet szerezném meg, melykre az illetőknek szüksége volna, csak küldeni el nekem a könyvemet. A Moldvai Magyarorságnak is igen örvendének. Jó utánjárással hiszem, hogy sok példányt össze lehetne szedni belőle. Itt nagyon keresett és ritka könyv. Biztosan tudom, hogy a Csángó Népzeneből 300 példány ment le oda.

A legsürgősebben tehát a Demeter könyvről kérek pontos tájékoztatást. E percben miként áll a kiadás ügye.

Minden jó embert szeretettel üdvözlök, Téged öllelek:

Budapest, 1958. május 5

Domokos Pál Péter

Kedves Zoltán!

Köszönöm szépen október 16-án küldött leveledet és benne az adatokat. Amikor feldolgozásra kerül a könyv, akkor minden adatodat, mint tulajdonodat említtem meg.

Nem írtál Magadról, munkáidról, nem a Jagamos ottlétéről. Nem tudok Árpádról se semmit. Nem tudom, hogy milyen állapotban van már a Lakatos Demeter könyve. Szerettem volna, ha ezekről bővebben írsz.

Örvendek, ha a Moreszkával örömet szerezhettem. Nemsokára küldöm a második részt. Abban sokkal több adat van, ami a Ti életrajzokkal szorosan összefügg, melyek azonban az első rész ismerete nélkül levegőben lógnának.

Légy szíves a Moldvai Magyarság című könyvet azonnal add postára a Jagamas címére. Ugyanis Sárossy Bálint otthon van és ő elhozza. Esetleg Rákosra is küldhetnéd, mert ezekben a napokban levelem érkezése napján biztosan Rákoson lesz még. Az árát írd meg és azt is, hogy hová, kinek küldjem. Várom a többi könyveket is. Kérlek kutass tovább!

A jövő hónapban jönnek a vásárhelyiek. Kíváncsian várom őket.

Fáradozásodat mégegyszer szépen köszönöm és szeretettel üdvözöllek:

Budapest, 1958. október 25

Domokos Pál Péter

Kedves Zoltán!

Hogy se Póránéval, se Erzsébettel nem küldöttem Számodra semmit az nem jelenti azt, hogy nem is fogok. A körülmények úgy alakultak, hogy indulásukra nem tudtam összeállítani azt, amit akartam. Ami késik, azonban nem múlik. Én jelentkezni fogok ott, és akkor, amikor nem is várod.

A két könyvet megkaptam és nagyon szépen köszönöm addig is, amíg ellenértéküket elintézhetem.

Megkérlek, hogyha az "Ó áldott szűz Anyá" kezdetű énekkel találkoznál, írd le nekem! Nem az általános ismert /d, b, a, g, esz, d;/, hanem egy másik, régi dallamát keresem. Érdekelne a Boldogasszony Anyánk is. Ennél sem az általánosan ismert; h, c, h, a, h, a stb., hanem a régi formát!

Megnéztem a "breton" fejet. Különösnek, érdekesnek találom, Mult századi szabófalvi képeken gyakran látom a formát. Beszélni fogok Kaukázusból most jött emberekkel a kérdést illetően.

Te voltál-e Vaslui-ban? Husban? Corni-Husului-ban? Fontos volna azokat a helyeket is nyitott füllel megjárni. Nem volna érdektelen megállapítani, hogy miként beszélnek ott. Nincs-e beszédjükben minket érdeklő jellegzetesség.

Van-e valaki, aki a románul beszélő csángómagyarok /katolikusok, nyelvét egy kicsit közelebbről figyelte volna?

Érdekelne, hogy a három gyimesi faluban, de a kóstelekiben is a templomokban milyen orgona van? Ki, mikor csinálta? Milyen regiszterei vannak., az esetleges pedálon milyen hangok, milyen hangterjedelemben?

Isten áldjon minden lépésedben! Ölellek:

Bp., 1958. december 27

Péter Péter

Kedves Zolti,

A levéllel egyidőben ugyancsak ajánlva postára adtam címre három Utunk-számot: kettőt a mesékkel, egyet pedig Lakatos Demeter verseivel.

Merosvásárhelyen, amikor ott jártam, Bankó Bukarastben volt. Elkértem annak a levélnek a másolatát, amelyet Neked küldtek a amelyet biztonyára mekaptál, de abban egy szó sem volt a szabadságotlatsod elintézéséről. A titkárnőnek pontosan elmagyaráztam és följegyeztettem vele, hogy mihelyt Bankó hazajön, azonnal intézze el hosszabb szabadságodat a tartományi tanügytől vagy három, vagy pedig hat hónapra. A beszélgetésnél jelen volt Rubesz is és vállalta, hogy a dolgot Bankónál ő is mozgatni fogja. Remélem, hogy mire januárben lejár a szüneted, addigra a dolog rendeződni fog.

Zombory barátunk verseit átadtam az Utunknak, fognek neki levelet írni.

Ami a magyar szakos egyetemi levelező tagozatot illeti, a helyzet a következő:

Valóban lehet kérvényt beadni. Nincs határideje, de minél hamarabb be kell küldenie, mert a létszám be van telve és minden egyes kérvény fölött egyenként döntenek. Szükség van egy részletes kérvényre és egy részletes önéletrajzra /magyarul/, amelyből pontosan kiderül az egész életréte sora, politikai és didaktikai tevékenysége, jelenlegi állása stb. A kérvényhez és az életrajzhoz mellékelni kell egy káderlapot, amelyet a káderosztály állít ki, egy irást a tanügytől, amelyben a tanügy javasolja, hogy ő érdemes a továbbtanulásra és továbbtanulása szükséges, helyes valamint egy ugyanilyen irás a szakszervezettől. Az egész elküldendő a következő címre: Universitatea Bolzei, Cluj, Calea Horie 31, camera 35, Levelező Tagozat. - A kérvény egymagában semmit sem ér a felsorolt melléletek nélkül, így én a kérvényt hiába adtam volna be, mint ahogy ott megbeszéltük.

Két kéresem lenne, ha teljesíteni tudod:

a/ Ha mód van, jegyezd még le egyszer vagy kétszer Bráz Erzi néniől Farkas István balladáját.

b/ A háziaktól hozzálvajet egészen másfél kilóig, kilója 25 lej. Légy olyan jó kifizetni, s mihelyt megérkezel, én azonnal kifizetem Neked.

Kellemes ünnepeket, boldog új évet és jó munkát kívánva, barátság-
gal üdvözöl.

Kolozsvár, 1956. XII. 24.

Faragó József

Kedves Zolti,

szíves tájékoztatásodat köszönnettel megkeptem és föl is használtam. Nagyon szeretném, ha eddigi szokásodhoz híven ott Gyimesben is tudnál valamennyi időskét szakítani a népzene gyűjtés mellett a népköltési gyűjtésre is, mind személyesen, mind pedig tanítványaidnak a bevonásával. Egyelőre három nagyon könnyű műfaj gyűjtetésére kérnék, ha kedved volna hozzá: a közmondások, a találós kérdések és a tanácsok. Ha a gyermekek körében e három irányban egy kis mozgalmat szerveznél, bizonyára szép eredmények keljnének. Magad nem kellene az időt vesztegetni vele: nem kellene sem le-másolni, sem letisztítani, csak maga a nyersanyag volna fontos, pontosan feltüntetve, hogy ki gyűjtötte és melyik faluból; mi aztán a másolását meg a rendezését itt elintéznék. A diákokkal való gyűjtésen kívül azonban sokkal megbízhatóbb lenne, ha Te magad is gyűjtenéd ezeket: vennél három vastagabb füzetet, egyet közmondásnak, egyet találósnek, egyet pedig társzó-lakodalmi kurjentsának, s amikor egy kis időt tudsz rá szakítani, itt-ott kérdeznél néhányat és rögtön beírnád a füzetbe, amíg nyelvéből ki nem meritenéd a falut.

Különbön nálunk a következő hírek vannak: Nem tudom, láttad-e, hogy megjelent Kónsza Samu nagy-háromszéki gyűjteménye. A 350 romániai magyar népdalnak egy-két hét múlva fejeződnek be a kottarajzoltatási munkálatai, s azután kerül majd sor a nyomdai kivitelezésre; úgy hiszem, hogy a

nyárára lehet majd megjelenésére számítani. Az az akadémiai kötet, amelybe a klézsei balládákat adtad, most megy le Bukarestbe, remélem, az őszire az is megjelenik. Ebben az ügyben majd még föl foglak keresni, ugyanis a kötet az első szám lesz egy sorozatból, s a sorozat többi kötetében is számítok az együttműködésedre. Erre munkád közben máris gondolhatsz, és megjegyzem, hogy semmiféle területi korlátozás nincs: akármennyi anyagot el tudunk benne helyezni, kivéve természetesen az olyan sokat, ami már egy külön kötetet is megérdemel. Napvilágot látott két daloskönyvecske is: A lapádi erdő alatt, a másik pedig Rózsa, rózsá, piros rózsá.

Nem tudom, hallottál-e róla, hogy Intézetünk több román szakember mellett másfél magyar szakemberrel is gyarapodott. Szervezték egy népköltészeti helyet, amelyre Kónsza Ádámot neveztük ki, valamint egy népszokás-helyet, amelyet két fél normára osztottunk, egy magyar és egy román kutató részére. A magyar kutató Krizsovánzkyné Nagy Olga, akit bizonyára szintén jól ismeresz.

Ha valamiben innen segítségére tudnék lenni, csak írd és lehetőségeimhez mérten igyekszem kérésedet teljesíteni. El ne felejtsem: januárban Gyosénban gyűjtöttem mesét és népszokást. A második negyedévben szeretnék még egyszer Lészpedre látogatni, nem tudom, tervem sikerül-e? Alkalmadtán leveledet várva, barátsággal ölelek.

Kolozsvár, 1958. III. 16.

Faragó József

Tisztelt Barátom,

gyűjteményét figyelmesen átnéztem, és kíváncsi vagyok, hogy nagyon kevés benne a népdal, cím szerint mindössze a következők: Megérett a fehér szőlő; Árvalányhaj lengedez a; Ugy elmegyek, hirt se hallasz; Fűjják a trombitát; Kitagadott engem az édesanyám; De szeretnék a templomba elmenni; Nem jó csillag lett volna; Holdvilágos csillagos az éjszaka.

A népdalok e csekély száma láttán nyilvánvaló, hogy a népdalt még a legkiabálóbb esetekben sem tudja megkülönböztetni a műdeltől, a népdalok úgyis szólván csak véletlenül kerültek be a gyűjteményébe. A megkülönböztetés nyilvánvalóan hozzáértés és gyakorlat dolga - így hát nagyon sokat kell még tanulnia, igazi népdalokat és szaktanulmányokat olvasnia, amíg a szükséges hozzáértés és gyakorlat birtokába jut.

Végváron biztos van még folklór, a hiba tehát nem a faluban, hanem a gyűjtőben van. Javasolnám, hogy próbáljon előbb balladát gyűjteni, mert a balladaköltészet nem olyan ingoványos, mint a líra. Persze ehhez is okkal-móddal kell hozzáfogni, s ha komolyan akar dolgozni, olvassa el gyűjtési tanácsadómat az Utunk-1966 május 20-i számában. Ha úgy jár el, ahogy ott leírom, akkor gyűjteménye folklorisztikailag hiteles és értékes lesz, és örvendeni fogunk, hogy a népköltészeti gyűjtés ügyének újabb fontos munkatársat nyertünk.

Ha valamilyen kételyei volnának, továbbra is forduljon hozzám bizalommal. A válasszal csak akkor szoktam késlekedni - mint most is - , ha időközben nem vagyok itthon, vagy ha halaszthatatlanul sürgős dolgaim akadnak.

Ha a fent felsorolt népdalokat visszaküldéné, nagyon szívesen elhelyezzük Intézetünk archívumában, ám mindeniknek a végére írja oda a gyűjtés helyét, az énekes teljes nevét és életkorát, mert a minimális adatok nélkül a XX. században nem lehet népdalt gyűjteni.

E.ü.é.k. szíves üdvözléssel

Kolozsvár, 1969. I. 2.

Faragó József

Válasz Kiss Andrásnak Végvárra.
Temesvári gimnázista

EGYETEMI NÉPRAJZI INTÉZET
DEBRECEN, 10

Debrecen, 1952. október 8.

Kallós Zoltán
tanár úrnak
Gyimesközéplok

Kedves Zoltán!

Megkaptam mindkét küldeményt és szíves elnézésedet kérem, hogy csak most válaszolok azokra. Az elmúlt időszakban egy néprajzi symposion volt nálunk s az minden időmet lekötötte. A symposionon is gondoltunk Reád és társaslapunk talán el is jutott hozzád.

A ráolvasók kitűnőek és azokat évkönyvünk legközelebbi számában hozom. Egy takaros kis bevezetést szerkesztünk majd eléje, amely ellen semmi kifogásod nem lehet. Nagyon megkérlek, hogy dolgozz csak tovább. Ha még akarsz küldeni a hatvan ráolvasáshoz egyéb ráolvasó anyagot is, küldjed, van reá bőven hely. Különösen várom a gyermek nevének megváltoztatására vonatkozó ráolvasókat. Nagyon jó ötletnek tartom a tej körüli hiedelmekre és az állattartásra vonatkozó anyagot, ha ez itt lesz nálam, gondoskodni fogok arról, hogy az Ethnographiában jelenjenek meg.

A magnetofon problémáról nem felejtkeztem el és rágom a fület az illetékeseknek, hogy keressük meg a megoldás módját. Rövidesen értesíteni foglak a fejleményekről.

Nagyon sokszor köszöntöm ösángó ismerőseimet. A hegedűhúrokról sem felejtkeztem el s az első alkalommal küldeni fogom. Külön adjad át meleg köszöntésemet a nagyon derék Antal Zoltánnak.

Ami a többi témákat illeti: gyönyörű szép monográfiát lehetne írni a gyimesi táplálkozásról. Egy igen szép téma lenne a népi gyógyítással és a népi botanikával foglalkozni. De talán nem is kell a témákat sorolni, hiszen annak a vidéknek minden zuga kincsesbánya. Sajnos még nem tudtam példányt szereznii az én könyvemből, Magannak is csak egy példány van belőle, de napirenden van a beszerzése. Talán mindentől irtam. A mai napon elküldtem a Részre évkönyvünk legújabb kötetét. Ha megérkezne, légy szíves egy lapon tudósítani.

Sok meleg barátsággal köszöntelek Téged és minden középlokii ismerőseimet

Gunda Béla

EGYETEMI NÉPRAJZI INTÉZET
DEBRECEN, 10

Debrecen, 1962. okt. 18.

Kallós Zoltán részére,
Gyíreskőszéplők.

Kedves Zoltán!

Ez alkalommal pontosabb vagyok s a ma kapott leveledet már is nyugtázom. A napokban kaptam levelet Hofer Tamástól is és vele már tanakodunk anyagod megjelenési formájáról. Az előszót is fel tudjuk használni. — Itt most olyan évszámokra kezd kialakulni; most javítgatjuk ~~sz~~ a november végén megjelenő évkönyvünk utolsó korrekturáját. Ez a kötet egyetlen tanulmányt fog tartalmazni a szatmári farsangi játékokról. — Ma már írok megkérdezem Tőled, hogy nem lehetne-e valami adatot megtudni a halmelegzés további növényeiről, ezeknek a növényeknek a népi elnevezéséről. Igyekezzél minél inkább egy-egy tárgykör, jelenségcsoport anyagát alaposan felgyűjteni s próbáljál arra gondolni, hogy miképpen lehetne megírni a csángók egyes ünnepeikhez, munkáik alkalmához kapcsolódó szokásait. Ebből egy csodálatos monográfiát kellene készíteni. A magnetofonról sem felejtkeztem el. Egy új levelemben, lehet, hogy konkrétumot is írhatok.

Sok szíves barátsággal köszöntelek

Gunda Béla

Ma elküldtem egy kny.-ot, az abban lévő anyagot fel tudnád-e ott is gyűjteni? Ebből is jó dolgozat kerekedne.

*Ha megkapod a kny.,
írjál. G.B.*

ETEMI NÉPRAJZI INTÉZET
DEBRECEN, 10

Debrecen, 1966. december 3.

Kallós Zoltán
tanár,
Gyimesközéplek

Kedves Zoltán, - egy mult századvégi vadászati munkában az ide-
mellékelt leírást olvasom a fajt és császármadár hurkolásáról.
Meggkérnélek arra, hogy nézzed meg van-e ennek valami nyoma még
a csángóknál. Valamilyen fejrántó hurokról van szó, amelyeknek
egy variánsát én megtaláltam Kászonban, de valószínű, hogy a
gyimesi csángóknál is van nyoma. - Érdekelne ezenkívül mindenféle
csapda. Különösen a nagy dorongokból készített medve, nyest, fark-
as csapda. Ezekről lehetne-e pontosabb rajzot kapni? -- Nagyon
örülnék annak, ha bármilyen kevés adattal tudnál segíteni.

Mi itt jól vagyunk és sokat dolgozunk. Most állítjuk össze a
Műveltség és Hagyomány új kötetét, amely a zempléni hegyek föld-
műveléséről fog szólni. Bizonyára megkaptad különlenyomataidat.

Kellemes ünnepeket kívánunk,

sok meleg barátsággal

Gunda Béla
Gunda Béla

JÁVOS
TÁRSASÁG

Budapest, 1962. júl. 12.

Kedves Zoli!

Ma délben jött meg a leveled, nagyon örültem neki. Számomra kiemelt nap mindip miatt valami alacsonyabb név gondolat tűnik az utazás, jölenek olvasni kedves gyakorlati tanácsaidat. Amire is örülök, hogy néhány apróságban talán harmonizál is lehet velem.

Ami az utazás időpontját illeti, Magyarország-ra sajnos semmi sejtés nem lehetek kiderítve. Ha minden jól megy, a valószínűleg nem találunk semmi formai utazási lehetőséget az utazás körében stb., akkor is a kért napot meg kellene vizsgálni az utazás körében. És a Műzeumban is van több olyan lehetőség, ami nem igen érint az utazást. Legbiztosabb, hogy talán Anna nap körül már lehetne. De inkább később.

Pécsi most júli-nyáron a tudományban van elmerülve, díjazásaitól gőgös stb. Talán már néha néhány napot az új helyről, nagyon kedvesen talán: vállalkozás, rendezés stb.

A kért napot jut erre. Mivel az annyi-idejű körülmény között nem lehet, de én úgy látom, azonnal már kezdődik a munka napjának. Bár bejelentés nem teljesen helyes, mert az időtartamot átadott napot nem lehet át. Csak a látogatásod idején jelen elhívást terveztem napot, én, így velem s a többi napotól még nem lehetek így megbeszélve. (Vizsgálatként nem tudom egy napot megbeszélve.)

villanás becsapás is, melyet sokszor, sőt több is lehet képedet csapni.) Persze is fogodhozni, hogy számos fogást majd majd velem, de a jin nem nagyon gyakorlati ilyen munkákban.

Most, hogy leveledet értesem ismét, vedd kédes is jólmett bevenni. A hátyádról sokra, ugye, magyar hátyára gondolt? Magon nem vagyok hátyás, de kallotom, hogy dicshet az újabb, minnyop bevonati, taktik hátyádról. És azt is megmondo, hogy a golyóstolló fölkésztes minden-ger festéket nem fogod tudni vinni — a fölkésztes ugocis még egy megfelelő nyomonról dolgozó fölkész-becsapás is működés lenne. De kéteket, azt kérem, fogod mezei tudni.

Most jöhöz meg (erte van, ottan utaz az antolomul), műleim, azik kikétes festőreim voltok, most kezdde éppen a kézet, hogy ősem 23-án indul Londonba. Kiválólos jövőhappital, tanulmányit gyandut kéte ott majd egy esztendő, munkát oldolva egy ottani kévéső maddban. Már most ezit is it illik mezeim.

Na, de már vépet mótton a neapcteg madd, nemleim, kismorosa az mást ug is elven becsapra csereleim. Magon-nagon neven kénd-nom söt mivepedet, nemleket illatit

Tamás

Budapest, 1963. N. 1

Kedves Zolt!

Örömmel és izulással nézeltem, hogy jön Budapestre. Egyszerűen jóság - elnyújtás - kíváncsi is nézeltem, hogy én nem leszek ott.

Felentő volt utasom eldönti gond van a nyaralásról, csomó dolgot, amit le kellene adnom kérem tudás eldönt. Köszönök még az is nyaralásról szólt, hogy kiderít hogy ember lehet a nyaralásban, csomó ismerési jelölést. Képe beszámoló arról kézi, most csak meztelenül emeltem, mivel hogy rándos volt.

Felentő nem tudta, hogy mit hozott. Sajnos, lehetőségek nem voltak. A képek gyűjtemény már jól futott, az epizódok lehetőségeit jelen. Ha tudom hogy női élet, nővérek, nőtanulmányok - ezt képeket. Ezért lehet még érzés arról is, hogy lehetne a közönséget megérteni teljes az - jelölésnek. Ezzel azonban egyelőre nem gondolkodtam. Amikorhol is lefolytolt olyan apró életrajzok, mint a hajó fűző, mely a gyermekekkel.

Tudom, hogy az edény, szobák, idegeni hogy bírom. Vagy derűsöbör - effélék önkéntes kölcsön, ha el tudom hozni.

Egyik nővérem is, azt hiszem, lehetne földes életrajzok, de nem tudom tapasztalni egyelőre. Amikor is, hogy jelszavakkal, kézzelírással lehetne valószínűvé válni.

Énnek egyelőre örömmel nézeltem el képeket, gerinc lekapcsolásokról. S még jobban szeretem, hogy nem lehetek ottan képek...

Most valószínű a postán, kíváncsi, illetőleg melyik levélre jöttél

Tamás

A feltehetően tudom megérteni, a mi földesről most munkaidőre kil - egy képeket nézeltem a postánál valószínű, be x jelszó laboratóriumra,

Budapest, 1863. júl. 24.

Kedves Zolt!

Öldömré is: milyen csodanép a kezdő, amit Tőled
baptam! Az otthoni aratólom fölött a nép kezdőt látom,
itt a műzemben meg a nőfaló, borotvától van elátva.
Be kellene látni az őt, de most minden vesztegetéssel
a kiállítás érdekében költözték. Egy hét múlva kellene
nyitnia — de még alig van keszve valami a műsar-
nyóban.

Legbaptam a leveled és megkötetted kelte a leve-
del. Sajnos, a műzemre ebben az évben egyáltalán
nem lehet számítani. Az utolsó jellekkel tartják. Az
idei átvételre egészen bízhatatlan, tervezet st. — s
egyelőre ez a bővebbekéje. De ez ne legyen azé, mert
nem két-három valakijé megdőlje a dolgot, ha má-
bösen is (Ez napra se vagyok túl gondolat a közeli
utazás után) De a két dolgotól utána, az
indulhat rajuk.

Kedvesi Anikóék nagyon örültek a Te kedves
előkerülteidnek. Anna vagy alig valamit mondják,
Anikó igen jóval, becsületes leány. De azért,
nem a gondolatmal gondolat rá, hogy talán kicsit
tiszta is vészed a róla és két utazástól vészed
vél gondolatot. Az Anikó-kezdődik a hollóddal
keményesen is igen kedves volt Anához is, mellesz
valamit látott, de nem tudom, érdemei amit
Nered s vészed — a két utazástól nem ismerem —
a közeli utazás gondolatot vállalni. De ez ebbe.

a hibába, hogy mindenről azt hiszed: olyasfajta ember, mint te magad, vagy én vagy Tuka. Nehéz még lesznek idekint matematikai veszedelmek, talán jobban ana az időre kellene tanulmányozni az utazójárási követet. Vagy hagyjál időt, hogy legoldd Gyimesen egy kicsit németesen.

Ötletre nagyon a ráadásom. Természetesen ezred is van amit kidugéztál: jó lett volna tudni, kihez tanultál, kihez mentél csatlakozni, kihez adta tovább stb. Ha egyszer megjelened a közlemény, már nem lehet rossz kény, most kellene még még adatokat bekeresni. Például utószó a könyvről mielőtt megjelenteknél olyasmi is, ahogy elvontok, akik bekezdés volt és az elvontak meggyógyultak — hogyan is történt ez, miért csak ezt az orvosot hívták, (vagy mekkora kora) mit kellett eldöntenie kora, mi volt a felettség stb.

Mire nem jellemeztél még? Ána, hogy utószó lehet nem indultani Gyimesben. Sajnos, nem tudom. Az idekint esetében nem lesz lehetőség, az már sajnos biztos. Így hát csak abban hiszem bízhatom, hogy majd leoldod végül.

Melép kardcsapással a meztelül álló

Tamás

Úgy képeztél nem kívánt időre, de ha róbató kerültél még utószó — ötletként vözi. Kivált ha egy két régi darab is központi kerülne. Tejjelmedő halad, fejrápás fates, havarok stb. ami a nálkóson kánnalatos minden effele endör, akkor is, ha dörötel.

Kolozsvár, 1958. IV. 19.

Kedves Zoltán.

Levelőből örömmel vettem tudomásul, hogy hasznos munkát végez. Ugyanakkor azért is örvendék, hogy levelével az eltűntnek vélt ember életjeladását kaptam. Válaszom kétségének egy sereg ügyes-bajos dolog adott okot. Ezért kérem elnézését.

Nagyon helyeslem részvételi szándékát a népdalgyűjtési versenyen. Szeretném, ha önálló népdalgyűjtésével is részt venne. Elsősorban olyan helységekből küldjön be anyagot, ahonnan a Folklor Intézetnek nincs gyűjtése. Felhívom a figyelmét, hogy elsődlegesen népdalgyűjtés a verseny célja. E mellett aztán kívánatos, ha figyelembe veszi mindazt, amit a pályázati felhívásunkban és ~~később~~ a további ide tartozó közlésekben mondottunk. Nagyon hasznos a lakodalom teljes leírásának beküldése is. Igyekezzék, hogy a beküldendő anyaga mentől porosabb és teljesebb legyen. A beküldési határidőt kitöltük május 1-ről augusztus 20-ra.

A nyárvégi futólagos találkozás nem bizonyult alkalmasnak arra, hogy a gyűjtött népdalokról tájékoztasson. Bizonyára szokott olykor Kolozsvárra jönni. Szívesen venném, ha egy ilyen alkalommal felkeresem.

Tervem szerint a tél elején szeretnék Csikban és Gyimesen főként hangszeres gyűjtéssel foglalkozni. De az is lehet, hogy csak a jövő esztendőben juthatok ki oda. Előzőleg még két nagyobb és több kisebb gyűjtőutat kell megtegyek. A talált "Nagy Bihal Albertné" balladaváltozatot, amikor arra járok feltétlenül fel szeretném venni magnetofonra lehetőleg minél több változattal együtt. Természetesen, ha hasonló ritkaságok még akadnak, mind rögzíteni kellene magnetofonon a gyűjtésének értékesebb anyagával együtt. ~~Majd a továbbiakban~~

Ha ~~valami~~ gyűjtés közben szokatlanabb dallamfordulattal találkozik, azt ~~kérlek~~ ki kell kérdezni minél több énekestől. Csak sok adat alapján lehet megállapítani egy-egy ritka vagy szokatlan fordulatnak esetlegességét, gyakoriságát vagy hibás éneklésből származó voltát. A jelzett balladát hányan ismerik és milyen eltérésekkel éneklik? Többféle dallamalak is tudják? Szeretném látni a szöveget dallamával együtt.

A III. országos díj elnyeréséért örömmel gratulálok és hasonló sikereket kívánok.

További jó munkát. A népdalgyűjtési versenyen feltétlenül vegyen részt.

Szívvelyes üdvözléssel:

Jagama János

Kolozsvár, 1958. okt. 26.

Kedves Zoltán.

Lapját, levelét, meg a sajtót köszönettel megkaptam. Édesanyja hozta el a sajtót. Az árát neki átadtam.

A pályázat eredményét a Művelődés októberi számában ~~nik~~ fogják közölni. Pénz hiánya miatt csak egy második díjat osztanak ki Szabó Kálmánnak. Kallós és Szász versenyen kívüli jutalomban részesül a bizottság határozata értelmében. Ugyanis mint szakképzett gyűjtők és mint külső munkatárs, csak ez az egy módja volt annak, hogy mégis valamilyen kárpótlást kapjanak. Kénytelen voltam beismerni, hogy a verseny feltételeinek egyik pontjától sem lehet eltérni. Értse meg és ne kedvetleneadjék el e miatt, hogy csak ezer leit kap a Művelődéstől. Ez a munkája még gyümölcsözőn fog, mert a pályázatokból kiadvány ~~is~~ készül, amiért honoráriumot fognak kapni.

Mellékelem a fényképeket. Fóra Krisztina képét Birtalannal elküldtem Vásárhelyre. Juttassa el a képeket az illetékesekhez üdvözléssel együtt. Sárosi Bilit megérkezett és tegnapelőtt Csikrákosra utazott. Kb. november közepéig marad Csikban, mialatt gyűjteni is fog.

Jó munkát és sikeres további gyűjtögetést. Szívvelyes üdvözléssel
Jagama János

Kolozsvár, 1959. IX. 7.

Kedves Zoltán!

Nagy örömmel olvastam sorait. Jó volna, ha most, amikor újból munkához lát minden tervről értesítené. Nagyon fontos, hogy munkakedve nem csökkent. A mult kellemetlenségeivel ne törődjék, mert főlőssleges erőpazarlás. E helyett igyekezzék minél hasznosabb dolgok keresztülvitelére.

Igen, a Tarkó-megállót harsogta bele Zolti a mikrofonba egy évvel ezelőt. Kellemes gyűjtés volt.

A népdalgyűjtés pályázatáért ígért jutalom pénzösszegéért Zoltán Aladárhoz kellene fordulnia, mert a gyűjtését a Népi Együttes vásárolta meg a jutalondíj fejében. A teljes anyag náluk van, melyről másolatot kiszíttattunk.

A "350" jelenleg újból cenzura alatt van. Talán hetek múlva visszakerül Kolozsvárra s akkor nyomdába juthat. Vagy ki tudja, milyen sorsra ítélik....

Igen jó néven veszem, hogy ~~kizárólag~~ bizalommal fordul hozzám. Bármikor szívesen veszem levelét Szíves üdvözzel és minden jókívánsággal

Jagama János

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
Népzenekutató Csoport
A Magyar Népzene Társaságának
BUDAPEST, V. AKADÉMIA UTCA 2.

Budapest, 1956. március 28

Íratószám: 148/56.

Kallós Zoltán // com.: Girleni // sat.: Leapezi, Scoala
Maghiara // rai: Buhusi // reg.: Bacau.

Nem kellett bemutatkoznia, már tudunk létéről. Örülünk, hogy jelentkezett. Nagyon is nagy szükségünk van moldvai gyűjtőkre. Egy országbeli kutató megteheti, hogy csak magának gyűjt; Moldvából minden hírt, dallamot epedve várunk, s minden gyűjtőt tárt karokkal. Köszönjük a küldött három dalt, mind a három nagyon tetszik. Kérjük, küldje el a mezőégi dalokat is /különösen örülünk a 16-osoknak!/, a moldvaiakat is mind. És folytassa nagy buzgalommal falujában és vidékén a gyűjtést /már nem Lécped-nek mondják, mint Kodály ottjártakor?/, írjon le mindent, ami dallamot hall. Ha érdekli a mi munkánk menete, az első három kötet után a Párosítók kötete következik, ilyeneket tehát, különösen időszerűek lévén, elősorban megbecsülünk. Az V. kötet a Siretóké /akad-e ott ilyen?/, a VI. pedig minden egyéb, addig eorra nem került énekes népszokásé. Ilyenek: az éjjeli örök, koldusok, vásári s egyéb érusok dalai, bucsus-csúfólók, egyéb, fonóbeli énekes csufolódások /gregorián dallamperdiák/, stb. "Mese dallal", ez a műfaj is ide tartozik.

3324/56 Akadémia 27

Tessék tehát ilyenek után érdeklődni, bízva abban, hogy a balladák, Moldva sajátos kincse amúgy magától is kínálkozik az ügyes és szerencsés gyűjtőnek.

És tessék ezt is megírni, hogy mivel viszonyozhatjuk mi munkáját. Könyv és kóta látszik egyelőre megoldásnak; van-e valami határozott kívánsága?

Várjuk mielőbbi újabb levelét és gyűjtését!

Sok szíves üdvözlettel

Kerényi Gy
/Kerényi György dr./

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA
Népzenekutató Csoport
A Magyar Népzene Tára szerkesztősége
BUDAPEST, V. AKADEMIA UTCA 2.

Budapest, 1956. április 12

Iktatószám: 185/56.

Kallós Zoltán

L é s z p e d

Románia, Moldva

Szívesen teljesítem "egyetlen kívánságát" s azonnal megírom, hogy küldeménye megérkezett. A gyors válasznak persze megvan az a hátránya, hogy nem írhatunk oly alaposan a gyűjteményről, mintha több időt adna rá. Így csak néhány rövid észrevételre szorítkozunk.

Szeretnénk, ha feltüntetné a tonus finalist.

Ne legyen egymás fölött két hang! A változatok külön, a dal végére kerüljenek!

Zavaró, ha eltérés van a dallam alatti és a külön lapra írt szöveg között. Melyik az igazi?

Egyes daloknak ez a címe: "Párosító". Így hívják vajjon az éne-

55018/56 Akadémia

SI előzetes önkéntes

AIMÉCARA ZOLTÁNHOZ UTALVA

kesek is? Meg kellene tudakolni tőlük, hogy miféle műfajt neveznek párosítónak. Ha ugyan ők úgy nevezik! Kriza szerint arrafelé "Házassító, kiházassító dal" nevezet szokásos. Tehát: hogy nevezik az ilyen féle dalokat; és miben különböznek ezek más daloktól? /Az egyik, párosítónak jelzett dal nem egyéb, mint az egyszerű királyfi nevekkel behelyettesített változata. Esetenkint változnak a nevek? Ez esetben párosítónak kell tartanunk. Mifelénk ilyen méretű funkciócserére nincs példa./

Még a nyár folyamán lesz módunk újabb párosítókat beilleszteni a kiadványba.

A lészpedi csoport budapesti szerepléséről gondolkozni s tárgyalni fogunk. Épp a napokban járt itt egy "moldvai népi együttes"; attól tartunk, hogy a határon túli magyarság idejövételét nem fogják ugyanolyan mértékkel mérni... A remény azonban megvan.

Végül -amivel kezdeni kellett volna- a dalok gyönyörűek, sok, sok köszönet értük!

Üdvözlattal

Kerényi György dr./

Kirád, 1960. aug. 1.

Kedves Zoltán!

Mint elvostam "Kilóvárosi szócikkek" c. írárodát, érdekes problémá-felvetése és a válasz is
 próbái mellett. Tapasztalatom, hogy, de most más, "Kilóváros" -ban kezdlek.

Őrzig el kell véstetnem egy alkalmas tárgyalókat az itteni népr. állaggyűjtésről.
 Ez igen fontos munka, melyről talán felesleges beszélnem, sőt most más is rá alkalom.
 Szükséges egyelőre néhány fontos pont felvételére, a kiadott kiadványok kiadására
 alapján, referát majd kiadja az érdekes részre (lehetőleg minél előbb, hogy el ne
 hulladjon). Kérlek, hogy pontosan leírd egy kiadványról (v. B. B.), mennyi a kiadás, és hogy
 kit pont is kell lennie (szükség esetén kiadja még egy sor kiadványt).

Mivel figyeltél most? Ha gondod van - s ebben te is egyet értek velem bírni -
 hogy a kiadvány kiadására egyben segíthetnél egy felmérésre a kiadványt, és, mely
 anyagok fontos volna minden fontosabb pontot.

Felkutatás, hogy nem szükséges rámondni több felmérésre és még tovább
 bírni. Magam is ráírtam igen sokat (s ugyanígy felkutatás), pedig van egyelőre
 egyet. A felmérés munka látni rajzra példákot. Várom a további válaszodat!

Üdvözlök barátokkal s jó munkát kívánok Neked tudományod, kiadásod házaiban

Kós Károly

Kolozsvár, 1960. szept. 2.

Kedves Zoltán!

Most tartom hátra Kalotaszegről (tul. magamban is győztékem, fölélt
 volt magam is feldolgoztam - kitaláltam egy sorozat kiadványt) s örömmel
 olvastam leveledet, melyben jelreid, hogy milyen problémákkal foglalkozol
 Gyimesben. Mindketet teina, úgy a főcél, mint a gyimesi szellemiség, az
 igen érdekes kérdés, sőt helyi specificitással. Milyen jó, hogy Gyimesben
 van egy bizonyos kultúránk! Sok szeretettel kívánom továbbra munkáidra
 is! Csak győzzél meg a kétségeid, csak az idő csak növeli az érde-
 ket, mint a jó bankbetétek. De remélem, hogy a közönség is
 meg fogja látni az igazságot is.

Az atlag-kérdőív kitöltési határideje (az első, melyet Gyimes-
 birtok v. Központ dolgoz fel) októ. 1. Csak emléink vannak, ha vállalkoz
 egy ország is egy szervezet felület is. A moldvai felrakás körül Puzosina,
 Lejped, Kalugaren (nem Lujzi Kaluger!), Szabófalva, Domnau, ~~Diony~~
 Diony, Gorzafalva lemezők sűrűsége, sőt körül is Puzosina, Lejped
 és Szabófalva fontosak. Valamint minden felrakás a pontok köré,
 ellenben lehetne Magyarországon, továbbá Cornafaja, Felcsütök, Bálványosvár.
 Kérdés, hogy sines és jelreid mely felrakásat vállalkoz csak körül az év
 utolsó felrakás, de. végig, illetve a jövő év nyárvégig. Sőt jelreid
 aint is fontos volna, hogy melyek nélkül lehetne a kiadványt
 s ugyanarról a pontok legyenek a határidő kérdőív kitöltés. Helyi levelet
 nem engedhetem meg magunknak, mikor oly keresetanyagunk s oly sok
 a feladat vár feldolgozásra.

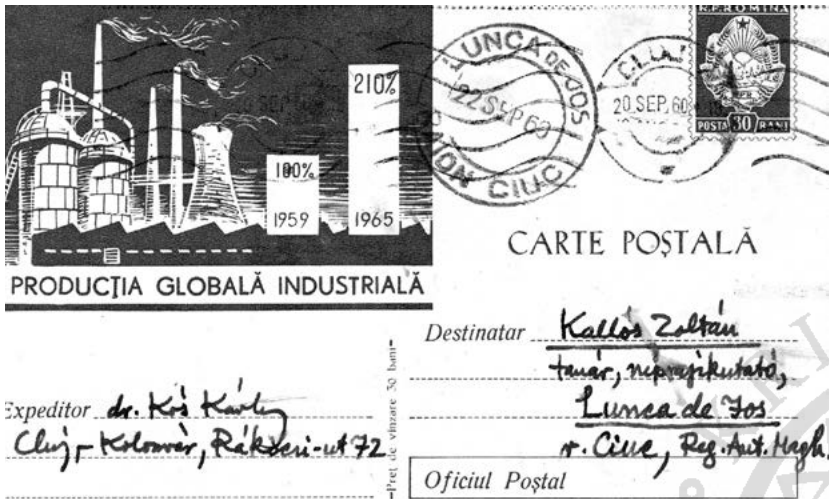
A kitöltött kérdőívket jó lenne lehetőleg megvárható személyes
 postával eljuttatni lakóhelyre (Rákóczi 72) vagy postán beérkezésre
 legyen sines, jelreid, hány sorozat kiadványt s milyen címre is

mikorra? Örömmel értemekem arról, hogy esetleg valamilyen anyagi
 ellátásigáztatásra is esz lehetőséget. jól láthatóan kedvelőket. És folyamatos-
 tan van a hivatalos tárgyalásról is az itteni (hivatalos) munkára, ami
 nagy pontosságú volna számunkra mindenféle szempontból. Addig is
 munkánkat csak tájékoztató jellegűnek mondjuk, egy leendő munka helyes
 előkészítéséhez (ha ezt egyáltalán kérdezik). — Ez is a helyzet.

Kíváncsi vagyok arra, hogy milyen munkakörülmények és további
 nagy munkabedevet a népi kultúra tanulmányozásán és fejlesztésén érdekében
 Barátokkal üdvözl

Kós Károly

Kvár, 1960. szept. 17.
 Kedves Zoltán!

Megköszönöm szavakat, örülök, hogy idejében meg kaptam a levelet,
 a fényképet pedig megkapom.

A falvart a teljes felújítás érdekében utam felújítását, minden valószínű
 egy pontot. Ez a meggyőztetés annak, hogy pl. Káltagyegre is csak 3 hely
 (Vilka, Almás, Uta) van kijelölve, ebből Almásot most dolgoztam fel.
 Nagy értékű tudomással munka lesz fontos, hogy a mostani téjéle-
 zésé győzelmét alkalmas legyen arra, hogy aztán hivatalos (ideiemi
 nyel) formában folytatódjon a munka. Addig is várjál az eddigi
 munkátot összehasonl. Mivel sürgős, küldöm a fődokumentumokat
 a levele mellett. Lehetőleg minél előbb, leírnám. Üdvözlök

Kedves Zoli!

Ne haragudj, hogy leveleidre már több ízben nem válaszoltam, de életemben ez elmúlt néhány hétben és hónapban voltam legjobban megrakva mindenféle gonddal erkölcsi, anyagi, fizikai stb. teherrel, időm szinte egy pere sem volt semire /még enni és aludni se nagyon/. Vizsga, előadás, intézeti munka, vendégek, saját un. tud. munkám, szóval nagyon sok volt. Most egy kis lélegzetvételnyi időben is csak arról akarok tájékoztatni, Bercivel majd részletesebben megüzenem, hogy előreláthatólag mikor ~~xx~~ megyek. A hivatalos utam ugy látszik, november 4.-én kezdődne. Bukarestbe megyek, s onnan majd csak valahogy a vége felé tudok néhány napot szakítani magamnak is. Ezt én Neked részletesen megírom onnan. De vajjon ez idő alatt én hova írjak Neked? Szüleidnek Kolősvárra, MÉRÁRA, vagy Etuséknak, vagy Gyimesre? Te nyilván Bercivel leszel még előre meg nem határozható helyen. Erre a kérdésre néhány szóval felelj. Csak egy támpontot adjál meg, hogy mikor és hova írhatok. Nagyon kérek, hogy ezt ne úgy vedd, hogy én erre az időpontra bármire is igénybe akarok venni!! Nem arra gondoltok, hogy Bercivel befejezvé, máris indulj velem tovább máshova. Nekem nyilván meglesz a hivatalos utitervem, amit összeállítanak, s legfeljebb a végén tudnánk összeakadni, ha alkalmas az időpont. A kiküldetésem 3 hétre szól, tehát kb. november végén, dec. elején jönnék beza.

Másik dolog: Múndrucnak írtam, de nem árt még egyszer a füllébe rag-nod. November 4-5-én kell indulnom. Addig s az alatt tehát ne jöjján, mert nem leszek itthon. S az nekem sem mindegy, hogy Vele tudok e itthon beszélgetni vagy nem. En, mikor visszafelé jövök, őt megkeresném, s vele együtt jönnék vissza Budapestre. Kérlek, ha egy mód van rá beszéld rá erre a megoldásra. Nagyon szeretném ha jöjné. *(18. nov. 1963, dec. elején)*

A későbbi, magánutazás pontos időpontját még nem tudom, azt ide-jében közlöm. Jolival s Péterrel együtt megyünk majd, hogy mikor még tisztázatlan. Mindenesetre csak Múndruc vendéglátása után.

Ezt a levelet úgy írom Neked, hogy Bercivel még nem tudtam be-szélgni, mert éppen csak annyit tudtunk beszélni, hogy 26-án megy. Azelőtt persze még találkoztunk s az addigi fejleményeket, esetleges dolgokat vele megüzenem.

Nagyon faradtan és kimustraltan, de sok szeretettel ölellek:

György

Bp. 1963. X. 21.

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM

REKTORA

Budapest, 1963. február 28.

Kedves Barátom!

Megkeptam Martin Györgytől a küldött szép szöveget, igazán őszinte örömet szerzett nekem. A régi szeretettel gondolok Önre és akár Romániában, akár Magyarországon mindig örülök a találkozásnak.

Sok szívélYES üdvöZletet küld:

/ Ortutay Gyula /

K a l l ó s Zoltán

Gyimesfelfok

DAMJANICH JÁNOS MÚZEUM

Szolnok, Koszták tér 4.

Telefon: 31-40

Postafiók: 77.

Kedves Kartárs!

Bocsánatot kérek, amiért ismeretlenül egy kérésrel háborgatom. Takács Lajos kollégám bátorított fel enek a levélnek a megírására. Egyben üdvözlését küldi, és azt üzeni, hogy most éppen indul ki gyűjteni, de ha visszamegy Pestre, irni fog.

A kérésem a következő: én most országos összefoglalást készítek a karácsonyi asztal és a karácsonyi vacsora szokás- és hiedelemköréről. Erdélyből természetesen elég kevés adatom van, pedig az erdélyi adatok sem hiányozhatnak. Ezért azt kérném, hogy ha ez nem volna túl fáradságos, akkor legyen szives néhány felvilágosítást küldeni az Ön vidékéről a következő kérdésekkel kapcsolatban:

Az elérhető legrégebbi időben /kb. a századforduló táján/ milyen ételeket ettek karácsony este vacsorára /illetve ha dälben volt a főétel, akkor ebédre? Szokás volt-e, hogy karácsony estére különleges kenyeret süttöttek /a legfinomabb lisztből, vagy több kenyeret többféle lisztből, stb./, vagy külsőséges kenyeret, de azt megkezdetlenül tették az asztalra? Milyen hiedelmek fűződtek ehhez? Mit ettek az éjféli mise után? A karácsony este és az éjfélkor evett ételekhez milyen hiedelmek, babonás cselekmények fűződtek /pl. a lány a mákostüszttával jöcsölja meg, hogy ki lesz a férje; a kenyeret ü nepélyesen végják fel, mindenki kap belőle egy szeletet, még az állatok is, hogy jól szántsanak, stb./? Mit tesznek karácsony este az asztalra és az asztal alá, és miért; mit csinálnak később ezzel a holmival? /Pl. az asztal alá 9féle gabonamag keverékét teszik - karácsony és ujév között abból etetik a tyukokat, hogy jól tojjanak; az asztalra ácszszerszámokat tesznek, mert szent József ács volt, stb./ Hány abroszt tesznek fel karácsony este az asztalra; mire használnak a karácsonyi abroszt /pl. behéngyögnyítás/? Mire használnak a karácsonyi morzsát /pl. kiscsirkék megfüstölése /? A karácsonyi ételeket, és az asztalra, asztal alá tett egyéb holmit meddig hagyják az asztalon, és miért? Ismeretes-e az a hit, hogy karácsony éjjelén természetfölötti lények látogatják meg a házat, és ezeknek ételt kell az asztalon hagyni? Milyen lényekhez fűződik ez a hit /pl. a család halottai, angyalok, Jézus, Luca asszony/? Szokás volt-e a karácsonyi vacsora folyamán a mennyezetre, a szoba négy sarkába, vagy a tűzbe valamilyen ételfélét dohni, és miért? Mit ettek karácsony /dec. 25./ reggelén? Mi volt a karácsonynapi

ebéd étrendje?

Tudom, hogy ennyit kérni egyszerre sok egy kicsit, de ha az összesből csak egy kérdésre is kapnék választ, már annak is örülnék. Természetesen negatív adatoknak is nagy hasznát venném. "gy-két erdélyi kollégától már kaptam néhány adatot, és abból úgy látom, hogy Erdélyben egyáltalán nem volt általános a karácsonyi asztal szokása. Természetesen ennek a nálunk megtalálható irodalomban is utánanéztem.

Én egyébként tavalyelőtt végeztem az egyetemet, azóta a szolnoki múzeumban dolgozom. Főleg Szolnok megye területén gyűjtök, de néha megyén kívül is. Ezt csak azért írom, mert hogyha viszonzásul küldhetnék innen adatokat, szívesen megteszem; akár megyén kívüli adatokat is tudok küldeni. Egyébként is szívesen viszonzom bármivel a segítséget.

Még egyszer bocsánatot kérek a háborgatásért, és előre is nagyon köszönöm a segítséget;

Szívélyes üdvözléttel:

Szolnok, 1962. ápr. 16.

Cs. Pócs Éva

Kedves Zoltán!
Mentségemre sokmindent felhozhatnék s ezt most csak azért nem teszem, mert mentegődéssel nem lehet betölteni akkora távolságot, mint , amennyi jul. 14-e - leveled kelte - óta eltelt. Közben - ha igaz, amit a szomszédasszonyunk mondott, titokzatos módon ittjártál Budapesten s még titokzatosabb módon nem tudtál másodszor is jelentkezni a portánkon... Kíváncsi vagyok, hogy igaz-e. Ami a jul. 14-e előtt küldött leveledet illeti, ugylátszik valahoi utat tévesztett, mert én nem kaptam meg.

Arróli tudok, hogy felvette a kapcsolatot a Tud. Akadémiával / helyesebben: a Tud. Ak. épületében működő népzenekutató csoporttal/. Ezzel kapcsolatban sem helytelenítő, sem helyesítő megjegyzésem nincs. Szabad ember vagy, azt teszel, amit akarsz. Eddigi megfigyelésem alapján azonban annyit el kell érulnom, hogy több elismerést Kerényiékől sem fogsz kapni, mint amennyit eddig másoktól kaptál, sőt... Ezek saját poffeszkedésükön kívül legfelyebb Kodályt ismerik el, mivel lélek és tekintélyük Rigg töle. Persze lehet, hogy Veled szemben mások lesznek: ez lenne egyetlen és igen szokatlan kivétel a viselkedésükben ugy, hogy éppen ezért nem valószínű... Domokos Pál Pétert, a csángó népzene itteni egyetlen őszinte, lelkes, becsületes kutatóját ugyszólván üldözik; Kerényiék viselkedéséről csupán ezzel kapcsolatban hosszu és felháborító oldaleklat lehetne írni. Jagamasnak sem köszönik meg saba, bármilyen szivességet tesz nekik. Vargyast, aki szakértelem dolgában zsebre tudna rakni ezt az egész dicső csoportot, szintén gátolják, ahol csak lehet.

Szomoru, amit Faragóról írsz. Leveled alapján ugy látszik, hogy teljes mértékben Neked van igazad s kizsákmányoitatásod veszélye valóban fennáll; de az eilen szerintem a Tud. Akadémia nem lesz jó orvoság. Egyébként is egyetlen egy jó orvoságot tudok: képezd magad minden energiáddal, hogy ne csak adatkozió és nyomravivő szerepet tudj betölteni, hanem alkalomadtán tudd is tudományosan feldolgozni anyagodat; különben mindig ki leszel szolgáltatva mások jó, vagy kevésbbé jó indulatának. Addig is próbálg valamiféle egybeségre lépni - lehetőleg az ottaniakkal /Jagamas, Faragó/ - hogy ne csak a munkából, hanem eredményéből is juttassanak Neked érdemed szerint. Nem hiszem, hogy nem lehetne erről velük - főleg Jagamassal - beszélni. Az itteniek közül, legjobb meggyőződésém szerint, továbbra is Domokos Pál Pétert tudom ajánlani a figyelmébe.

Leveledben Balla F. ottjártáról is említést teszel. Szerintem semmit sem zsettettél azzal, hogy nem találkoztatok. Nagyszerű népdaltan utó és népszertisztító, de a dolog tudományfelében kevés vizet zavar és azt is elég posszul. Egy csomó anyagot hozott maga magnetofon szalagon, amit Kodály jelenlétében le is hallgattunk: elkapkodott, zavaros és kritikátlanul készített felvételek. Egyéb haszon nincs belőlük, minthogy illusztráciák Balla dicsőöséges romániai utját. Amint látod vele szemben is elfogult vagyok; azért, mert idestova egy életen keresztül járta az országot, gyűjtött, mozgólódott s ma semmi eredményt nem tud felmutatni azonkívül, hogy néhány emberrel megkedveltette a népdalt. Ezzel szemben valamiféle cezarómánia utótt ki rajta, ami miatt nem lehet mátt együtt dolgozni vele. Hát így állunk; ugy látszik a magyar népdal, ami Bartóknak és Kodálynak szilárd talajt nyújtott, ma sokaknak emberi és erkölcsi buktatóul szolgál. A népdalkutatók között legálább olyan nehéz eligazodni, mint magában a tudományban. Hát ezért is műveld magad és légy okos!

Budapest 1956. okt. 10.

ürel:

Balint

Faragó Nov 1-e én jön. Ugyd megállagotom e dicsőöségek névát. B.

Kedves Zoltán!

Teljes zűrtábor van ittani program-
munkákkal. Nem akarnak viccelni,
gyűlölni engem. Ha mégis valahog
lejutnék, bizonyára kísérő is jön velem
Bukból — tehát erősen hivatalos irü-
lembe mindek. De attól félek, hogy
személyes formában nem engednek.

Legfeljebb arról lehet szó, hogy itte-
tani végén, hivatalos időn kívül har-
száron két napra edzészámúhoz sokan
Horvátok is ellépek egy félnapra. Erre
talán a jövő hét végén kerülhet szó.

Nagyon szíves és nagyon bosszantó!!

Szeretettel ülélek s üdvözlök
minden ismerőst

Bukarest 1960. nov. 25.

Bálint

Kedves Zoltán!

Valóban nem írtam Neked amióta visszajöttem s ez igazából csak akkor jutott eszembe, amikor a Te leveled megérkezett. Igaz, hogy különösebb írni valóm sem akadt - munka és apró-cseprő gond pedig annál több, ami megakadályozott az írásban.

A kéziratod mind a mai napig nálam van; nem siettem, hogy Tamásnak átadjam, gondolva, hogy Te ugyis hamarosan jössz és akkor intézkedek ebben az ügyben. De most hamarosan át fogom adni. A mi számunkra csak akkor lesz érdekes, ha a kották is meg lesznek mellette. A választói füzetet viszont köszönettel vette a Csoport. A most küldött két dallam is azokhoz kerül.

Aztán vigyázz, hogy a farkasok ne bántsanak azon a vad felsőloki helyen, vagy talán a menyecskék veszélyesebbek...?

Utlevél ügyedhez, ismerve a körülményeket, egyelőre nem fűzök sok reményt; közvetlen rokon /szülő, vagy testvér/ meglátogatása is elég nehéz onnan. Dehát reméljük a legjobbakat!

Az ünnepeknek nem igen örültem, mert több volt bennük a munka és a gond, mint az öröm. A csendes hétköznapiakat szeretem, de azokhoz mostanában kevés a szerencsém.

Elfelejtettem már, mit kell csinálnom "az egyik ínggel; legközelebb légy szíves azt is megírni.

Szeretettel üdvözlöm a középloki familiát s minden ismerősnek boldog újévet kívánok. Joli üdvözlését is tolmácsolva öllelek

Bpest 1961. jan . 5.

B. Sárosi

BUCUREȘTI — In cișmigiu

Adresa expeditorului: Seres András
Str. Horia No. 21. Cr. Săcele.
Reg. Timișoara

I.B.S. c-da 1005 - B.1. XI.1962 - 40.000 ex.

Ultimul oficiu poștal LUNCA DE SUS.

Localitatea LUNCA DE SUS.

Regiunea MUREȘ AUTON. MAGHIARĂM Cîrc.

Strada ..... Nr. ....

Blocul ..... Scara ..... Etaajul ..... Apart. ....

Destinatarul Inv. Kallós Zoltán,

Tisztelt Zoltán

Szeres. 1962 Aug. 23.

Első sorainban is koránmetet kérek öntől, ha esetleg
alkalmatlanok az érdekel a pár sorainmal. Alig egy hete
hogy visszaérhettünk ide és most kizárólagosul tudok
hogy megérte megajánl egy kéjemet. I. i. az utolsó megjel.
kérésed (Székely) volt ahol egy kéjemet is megajánl
szel kértünk meg. Amikor a Dunántúli kéjemet egy rogo-
sánál 12-én este kiderült nem ismét intem te amikor a hely-
beli kizárólagosul egy 4. M. Sz. instruktorral kiderült jöt-
fel kéjemetek és elvettél a kéjemet ahova én csak
jöttél megajánl fel. II volt az én kéjemet is. Továbbá el-
vettél a kéjemetek kéjemetek (egy) a kéjemet egy pár fel ve-
télél. Azt kérlek, hogy ha kéjemet az van bele is megajánl el-
székelés aláírás, mint kéjemet? hogy ha egyáltalán kéjemet
szel get tettem. Ha kéjemet nem érdekel a kéjemet kéjemet
kéjemet a kéjemet kéjemetek. Tisztelt András.

Hedves Zoltán!

Hobosiró Kiváló - u. 14.
1943. III. 23.

Köszönöm a Kollegiumban, és
 ott magyartudtam, hogy tanítói körökben van. Hogyha
 tanúság is mondtam, hogy forduljak Mogyorós levelekben.
 Hogy kérem ezután, hogy legyen segítségemre a kö-
 vetkező kérdésekben:

Mint tudni van amitől, hogy
 bizonyos mértékű kérésű tervünk végrehajtá-
 sáért kérem két munkatársammal együtt el-
 megyek a ki kell menni választás is. Ottani
 feladatunk elvégzéséhez kb. 2 1/2 - 3 napra van
 szükségünk. Azon kérem, tudossa velem, hogy
 lehetséges-e számunkra ott maradni a rövid idő-
 re tartó és elletést kapni. Ezek két éjszai ká-
 lisszói van rá. Természetesen mindkettőnek
 helyiséget és kosztjárt megfizetünk a két di-
 ját. Ezen kívül állítunk fel nekik szállást is
 a gyűjtőnknek az lehetőségek 50 év körüli fiata-
 asninkra; ezeknek ajánlunk szállást is, akik
 lehetőségek kéresek jöttek kérem a városban, a vilámban
 megjelölt segítségüket jellegetesen vissza tudjuk adni a be-
 nyújtott, mindezt bevételeinknek, nem fogadjuk, áll-
 ott. - Ezek is megpróbálunk beszerezni.
 Hogy kérem tehát, tárgyo-

rödjök ilyen irányban a faluban és lehetősé-
 leg követelményül kormányzati választásig,
 mert a gyűjtéssel járni első nyújtott
 ki kell menni a Válszóra.

Terméket a legrövidebb időn belül
 meg, ha maga beajánlja a felkutatás,
 is személyesen beszélhettem meg a dolgot. A
 szűnődés is először lehet. Barmikor si-
 nesen látom. Legbiztosabbban d.u. 2-3 héttel
 lehet megkapni lakószámom (Hiller-tér 1. - Telefon:
 25-91).

A költő műveire jó egészséget
 és boldogságot kívánva, szívesen üdvözlök

Szabó T. Attila

Kolozsvár, 1956. XI. 12.

Kedves Zoltán!

Keménységben folytatott magbeszé-
lésünkbe kerüthetne, nagyon kérem, minden szabad
időjét jobban kihasználva, kedvesen rajtírd át az egy kál-
lós állás körleményét. Terjedelme 1 1/2-2 ív,
azaz 38-40 gépirásos lap lehet. Ha gépirásban
nem tudja kiírni, kérem, legyen névvel és
címmel, pontos körleírásban elhelyezve a körle-
ményt. Október 15-ig írd mellém a körlemény-
nek leírását.

Nagyon kérem, ne vedd szem-
el az alkalmat arra, hogy nagyon értékes talá-
ladegyeztésünk egy része még most megírásigat
társam. Mindent el fogok követni, hogy tovább-
ra is kiírásra is kerüljenek alkalomra.

Erreket a dolgokat megbe-
néltet Farkasó Kossaffal is. Ő nagy elismeréssel
nyilatkozott Magyarországról. Magbeszélésünk értelmé-
ben ő szintén jellemezi levelemmel. Talán már
kapott is tőle levelet.

Mindenestre nagyon kérem, hogy minden
 szabad idejét felkamatolva mellette készítsen
 el a közleményt. Errel megkérdehető a köz-
 lés. Biztos vagyok arról, hogy elegendő gyűjtés
 és értelem gyűjtendő anyaga nagy feltűnést kelt
 a tudományos világban.

Kedvesen emlékezem a Lászlóval
 töltött rövid időre és arra a vendégszer-
 tetre, amellyel ott fogadtak. Kérem, adja át
 a magam üdvözlését a hűségeseimnek és a kes-
 peid magyar tanítók jelentős lelkétől be-
 töltött, nekem kedves csoportjának. Sajnálom,
 hogy nem találkozhattam mindenkivel.

Nagyon kérem, hogy levelem vételét
 után értesítse a Kallós Zoltán: teljesítve kö-
 rülírtem.

Mely barátságát üdvözlé
 ösinte jóakaróga

Szabó T. Attila

Kallós Zoltán

Kedves Zoli!

Igazad van, már régen illet volna írnom, azonban anynyi sok minden közbejött, hogy el sem tudom mondani. Pedig soká gondoltam rád, és sokat is beszélgettünk rólad, nem csupán Both Pistával, amikor itt volt, hanem utána is Tamással és a többi muzeumbelivel is. Az az anyag, amit küldesz, páratlanul szép és értékes, és nem szabad, hogy az anyaggyűjtésedet befolyásolja az efféle hallgatás és levélelmaradás, ami nálam is tapasztalható volt. Tudod, most én is nagy munkába vagyok, a jövő év elején le kell adnom a kiadónak egy több, mint 20 ives dolgozatot, és nemcsupán a kéziratot kell most lóhalálában megírnom, hanem a jegyzeteket, rajzokat, ábrákat is el kell készíteni, és azonkívül egynémely pontban kiegészítő gyűjtést is kell végezni. És ezekre a hiányosságokra éppen most, irás közben jövök rá. Ez volt a legfőbb oka a levél elmaradásának.

A meséket, kívánságodnak megfelelően, Tamásnak adtam át. A zsemlomadárőről szóló anyagot, amit különben nagyon szépnek tartok, eltesszük és a Közlemények soronkövetkező számában igyekszünk ezt is közreadni. Az anyagod folyamatosan jön különben a Néprajzi Közleményekben, remélhetőleg nemsokára tudunk küldeni is belőlük, mármint a megjelent példányokból. A legutolsóban, amit e hónap végén adunk le a nyomdának, jön például az asztalokról szóló anyagod, amelyet Csilléry Klára volt szíves gondozni. Az előbbieken pedig jönnek a keservesek, amint azt már jeleztük is.

Nagy örömmel olvasom leveledet, és benne azt, hogy hamarosan személyesen is fogunk találkozni. Ha lehetne most több időt kellene itt töltened, nem pedig csak egypár futó napot. Légy szíves, írd meg előre, hogy mikor érkezel, hogy várni tudjunk és ahhoz mérten oszthassuk be időnket. Ha itt leszel, akkor majd sok mindenről el tudunk beszélgetni.

Addig is jó munkát kívánok, és nagyon kellemes karácsonyi ünnepeket, és boldog új esztendőt! A viszontlátásig sok szeretettel üdvözlök

Budapest, 1960. december hó 17.

Takács Lajos

EGYETEMI NÉPRAJZI INTÉZET
DEBRECEN, 10

Debrecen, 1966. február 2.

Kedves Zoltán,

nem tudom megkaptad-e a Műveltség és Hagomány VII. kötetét, amelyet kb. egy hónappal ezelőtt elküldöttünk címedre. Ha jól emlékszem, az előző köteteket is küldtük, mivel azt írtad, hogy csak hiányosan vannak meg Neked. Azóta nem kaptunk Tőled levelet és így nem tudjuk, hogy megérkeztek-e.

Eppen a mai nap folyamán vittük az új évkönyv anyagát a nyomdába. Ez a kötet kb. júniusra-júliusra megjelenik. Most már valóban benne van a Te tanulmányod is. Aazonban egy igen komoly problémánk van, s erre csak Te nyújthatsz megnyugtató választ. Ujabb rendelkezés értelmében egyetemünk külföldi szerzőnek nem fizethet tiszteletdíjat. Akkor, amikor a tanulmányod hozzánk került, még ez a rendelkezés nem volt meg. Az új határozat értelmében szerzői honoráriumot a tanulmányodért nem utalhatnak át, és személyesen sem lehet felvenni. Nagyon kérünk, hogy legyél szíves írd meg, ilyen formában közölhetjük-e a tanulmányodat. Mi a munkát nagyon szeretnénk publikálni, kitűnő anyag, valósággal unikumnak számít néprajzi irodalmunkban. Mindössze tiszteletpéldányt és loo különnyomatot tudnánk a megjelenés esetén rendelkezésedre bocsájtani. Ha nem járulsz hozzá tanulmányod ilyenformán való közléséhez, akkor a nyomdából visszakerjünk. De legyél olyan kedves írd ezt meg minél hamarabb, legalább két héten belül, hogy még a nyomdai munkálatok előtt bizonyosat tudhassunk a kézirat sorsát illetően. Megvallom Neked őszintén, azért mertük a kéziratodat leadni, mert reménykedünk abban, hogy engedélyt adsz a közlésre. Egyébként a mai postával külön borítékban elküldtem címedre azt a végleges kéziratot, amelyet a nyomdának átnyújtottunk. Igyekeztünk igen lelkiismeretesen és gondosan megszerkeszteni a tanulmányt. A nálunk lévő kézzel írott gyűjtésszel a szövegeket pontosan összevetettük, stb. stb. Reméljük, mindent pontosan elvégeztünk, azonban mindenképpen jó lesz, ha Te átfésülöd, főleg ami a nyelvjárási kiejtést illeti. Csekély kiegészítéseket tettem, illetőleg néhány rálvasót - így a darvak utjának elkötésére szolgáló rálvasókat - elhagytam, valamint ugyancsak elhagytam a gyermek

eladásával kapcsolatos részeket, amelyeket alkalomadtán egy kisebb közleményben meg lehet jelentetni az Ethnographiában. Hofer Tamásnak írtam a honoráriummal kapcsolatban, de mereven elzárkózott, hogy ezügyben nyilatkozzék, noha többször hangsúlyozta, hogy Te a kéziratodat az ő gondozására bízad. Nyilvánvalóan legjobb az, hogyha ezt mi együtt megbeszéljük. A tanulmányod második példányát - amelyet elküldöttünk Neked - nem kell visszaküldened, ha bizonyos problémák vannak, akkor írd meg, hangadik oldalon, hanyadik bekezdésben, vagy hanyadik sorban kell javítást, kiegészítést stb.eszközölni.

Várjuk tehát mielőbbi válaszodat. Sok meleg barátsággal köszöntünk és bucsuzóul is arra kérünk, hogyha csak egy mód van rá, engedd a kéziratodat megjelentetni. Ha Debrecenbe jössz, valamilyen formában az intézet kárpótol,ha többel nem is, mint azzal, hogy minden munkatársa az intézetnek szívesen lát, baráti szeretettel fogad.

Dr.Ujváry Zoltán
egyetemi adjunktus
Debrecen, 10.
Egyetemi Néprajzi Intézet

Budapest, 1960. március 13.

Kedves Zoltán!

December 26. és 27-án kelt küldeményeidet megkaptam és hálásan köszönöm. Azóta Takács Lalitól is megkaptad, bizonyára, a levelet, amelyben jelzi, hogy mit közöl le anyagodból.

A két rab testvérrrel kapcsolatosan félreértetted, amit irtam. Nem Faragótól kaptam 4 változatot, hanem összesen annyi van eddig a világ kezdetétől fogva. A tied az 5. Faragótól pedig a te Dencia-változatodat kaptam meg, amely a teljes történetet tartalmazza, s amelyre Te utaltál multkori leveledbe. Így abból most már 3 változat van: 1. a Moldvai csangó balladák...-ban, töredék, 2. a Faragó által megküldött teljes változat 3. a most küldött teljes változat; mind a három a Te gyűjtésed.

Arra kérnék, hogy az anyag küldésében a következő rendet tartsuk be: minden dallammal lejegyzett népdalt, balladát nekem küldj meg, mert azt a Népzenei Osztályon leltarozzuk be; /Hofer Tamásnak is küldtél keserveket/; a néphit anyagot vagy az Adattámak, vagy Diószegiék; a meseanyagot Kovacs Ágnesnek. Ezenkívül, amit a Néprajzi Közleményeknek szánsz - különösen az olyan csemegéket, mint a versben és prózában egyaránt meglevő balladát, vagy mesét - azt egyenesen Takács Lalinak. Igaz ugyan, hogy mi kicserélhetjük, illetve eljuttatjuk egymásnak a másikat illető anyagot, de mégis csak sokkal egyszerűbb így.

A Világzárnya-mese változata "Szépmeszszárnya" szereplővel, s szintén Világ Kovacsával ismeretes. Ez az u.n. "Égitestszabadió"

mesetípus, mely Európában máshol ismeretlen, honfoglalás-előtti keleti eredetű hagyományunk és szinte teljes egészében mitikus tartalmu.

Hamarosan megjelenik Kótműves Kelemen eredete c. tanulmányom a Néprajzi Múzeum évkönyvében. Amint lesz különnyomatom, küldök. Persze nem tudom, megérkezik-e, mert épp Takács Lali mondja, hogy egy Néprajzi Közlemények számot háromszor is elküldtek Neked, s még mindig azt írod, hogy nem kaptad meg.

Még egyszer hálásan köszönve a szép anyagot, s az ideai esztendőre is sok gyűjtőszerencsét és egyéb szerencsét is kívánva szeretettel üdvözlől

Budapest, 1960 V. 27.

Kedves Zoltán!

Ismét megszegyenitettél, mert mielőtt válaszoltam volna leveledre és húsvéti jókívánságaidra, máris új anyagot küldesz. Nagyon-nagyon köszönöm mindegyiket, s különösen most az új Julia szép lányt! Különben anyagodat az itt nálunk levő egyéb feldolgozatlan anyaggal együtt most másoltatja az akadémiai Kodály-csoport, hogy bekerüljön a Népzene Tára köteteibe. Ugyanis már elkezdik a zenei rendszer szerinti csoportosítás közreadását is, párhuzamosan a szokás-szerinti anyaggal. Lehet, hogy már a jövő évben megjelenik az első ilyen kötet, amelyben bizonyára sok lesz a Te gyűjtésedből is, mert az ereszkedő jellegű dalokkal kezdik, tehát a legrégebbiebb anyaggal. Ha másra nem is lesz ez Neked jó, de legalább arra, hogy a Népzene Tára köteteit, mint gyűjtő, akinek anyagát felhasználták, meg fogod kapni ingyen.

Az én Kőműves Kelemen-tanulmányom megjelent a tavasz elején a Néprajzi Értesítőben, de még a mai napig nem kaptam különnyomatot, a kiadó emberének tehetetlensége miatt. Az történt ugyanis, hogy nem nyomattak, s mikor erre rájöttünk, 35 kész példányt visszaküldtünk, hogy végjék szét és abból készítsenek különnyomatot. Ezt hónapokig bevertette valami raktárban, s mikor végre előásták, azóta is valami hasonló készséggel csináltatja. Már fel akarjuk jelenteni. De ha végre mégis megkapjuk, feltétlenül küldök neked egyet.

Még egyszer hálásan köszönve a küldeményeket, jó munkát és jó életkörülményeket kívánva szeretettel üdvözlő

Vargyas Lajos

Az édesanya, Kis Vilma (1916)

Az édesapa, Kallós Mihály (1919)

Az édesanya

Az édesapa

Kisgyerekként

Kisgyerekként

Kisiskolásként az osztályteremben, jobbról a második

A kolozsvári Református Kollégium egyenruhájában

A kolozsvári tanítóképzősök táncsoportja.
Kallós Zoltán a hátsó sorban, baloldalt áll

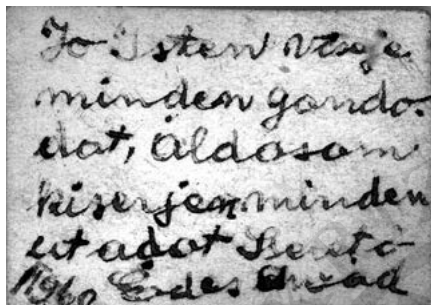
Szováti Zsuzsával

A szülők násznagyokként a Szabó-házaspárral

Az édesanya (1960)

A kép hátoldalára írt sorok

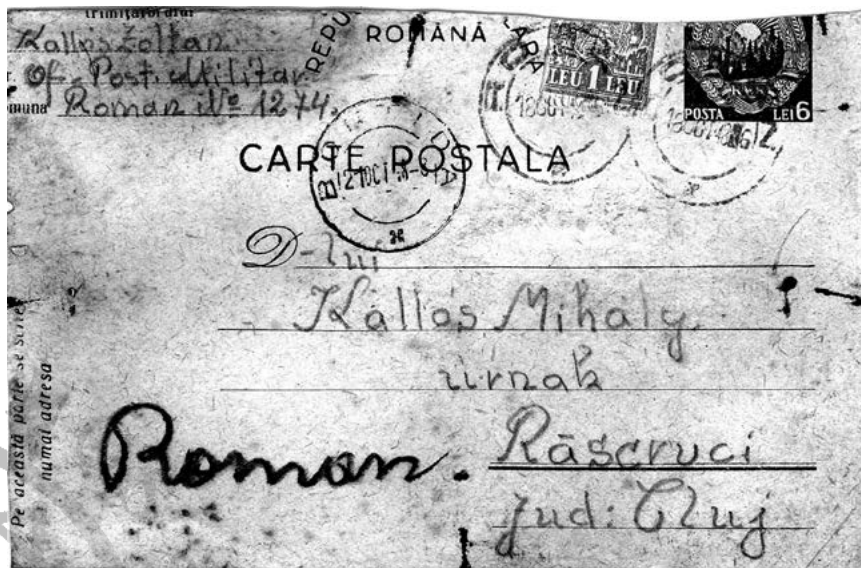
Az édesapa

Katonaként.

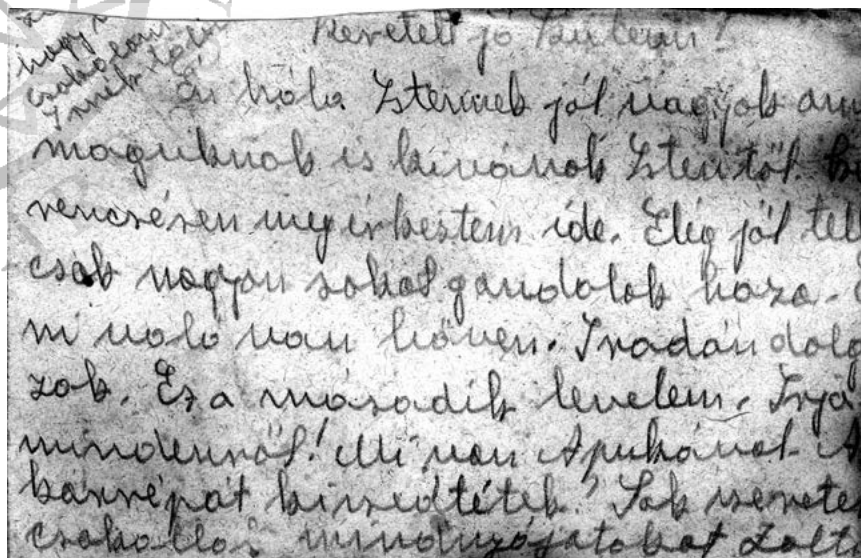

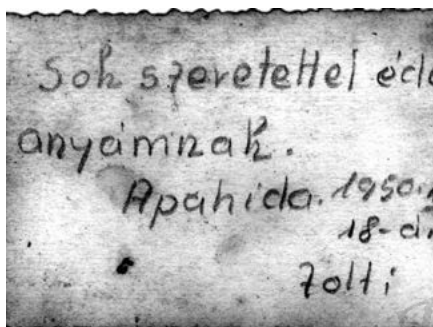
Katonalevele Románvásárból (1948. október)

Katonalevele Románvásárból (1948. október)

Ifjúkori kép (1950)

A kép hátoldala

Ábrahám Erzsébettel, magyarvistai tanítványával

Szervátiusz Tiborral.

Portré

Portré

Portré

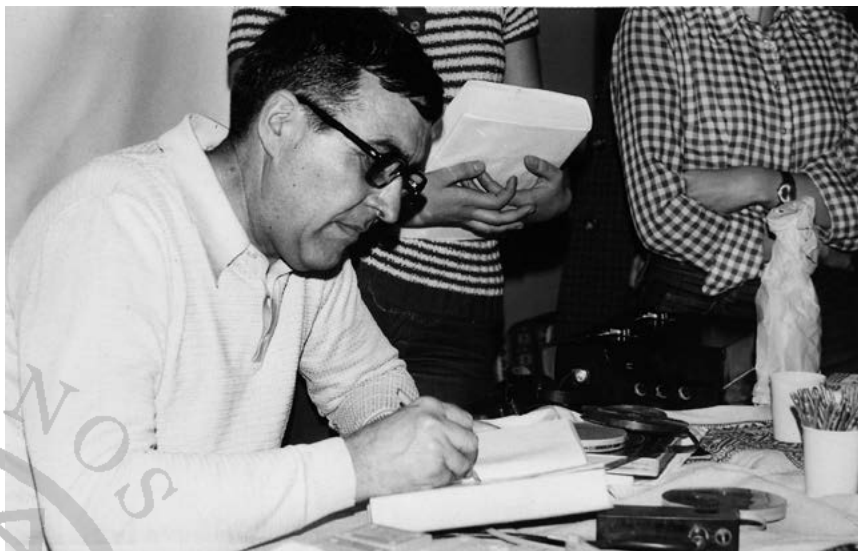

Gyűjtőúton Ördögösfüzesen. Balról: Pesovár Ferenc, Kallós Zoltán; jobbról a második Martin György

Nagy Jenő és Szervátiusz Tibor társaságában

A *Balladák* könyvét dedikálja

A bükkhavas Csorba Jánosné Erzsébettel

Portré

Portré

Portré

Petrás Máriával

Édesanyjával

Portré

Portré

Bográcsozás unokaöccsével,
Balla Bertalannal és vendégeivel

A magyarszováti Kádárné Papp Erzsébettel

Balla Ferencné Szász Etelkával

A klézsei Bálint Erzsébettel

A magyarvistai Erdei Erzsébettel

A lészpedi Puskás Annával

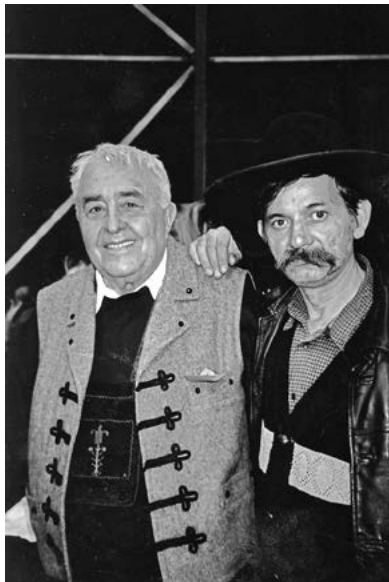

Gyimesfelsőlóki ismerősével

A lészpedi Puskás Annával

Bánffyhungyadi roma ismerősével

Összejövetelen (2000)

Andrásfalvy Bertalannal

A magyarszövati táncsoporttal (2000)

Díjátadó ünnepségen

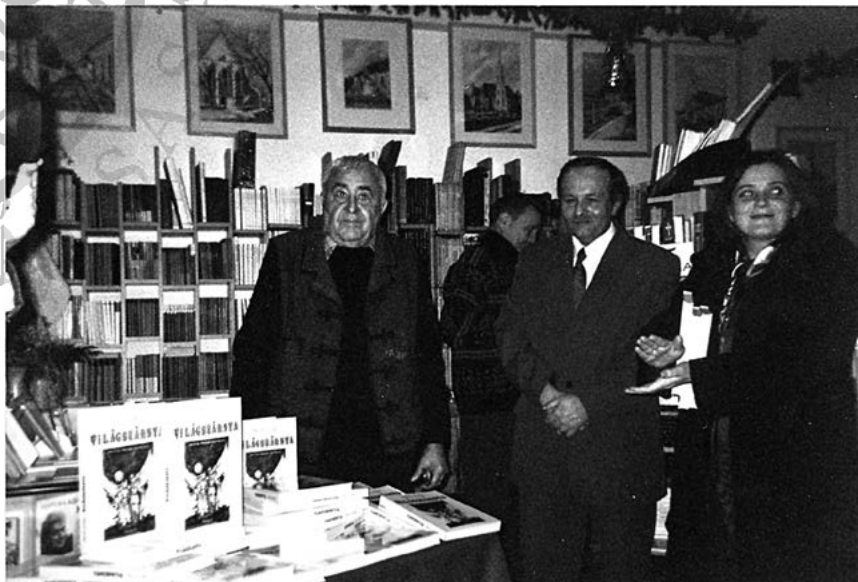
Mádl Ferenc magyar köztársasági elnök átadja a Kölcsey-díjat (2003)

Berecz Andrással és Petrás Máriával énekel

Világszárnya kötetének bemutatóján

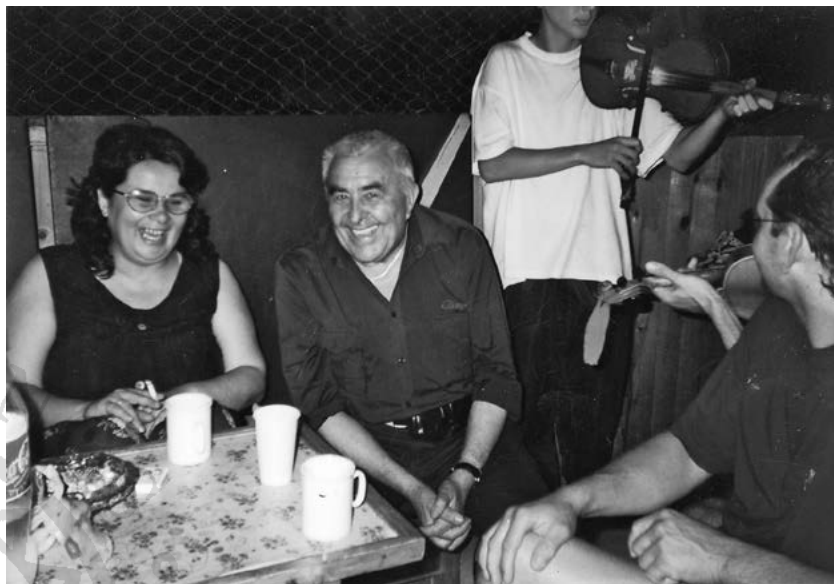

Világszárnya kötetét dedikálja

Hideg Anna és Balázs Gyöngyi társaságában

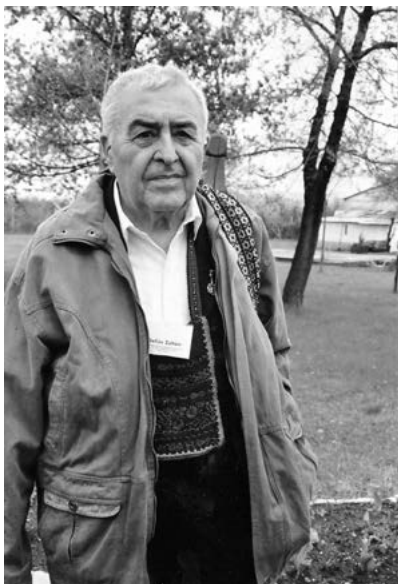

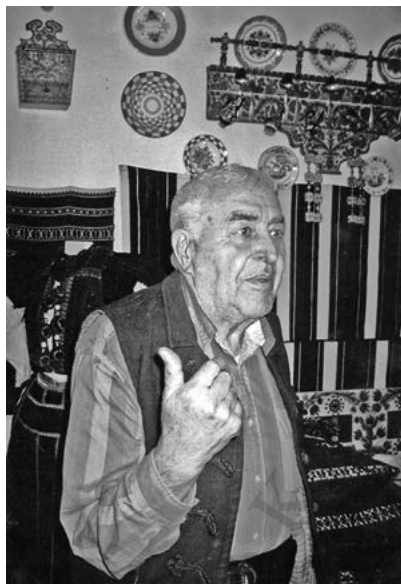
Sipoș Ildikóval

Mulatozás Fodor Netti Sándorral és zenekarával

Portré (2002)

Portré

Csángó fiúval (2003)

Tötszegi Tekla köszöntőt mond

Tötszegi András társaságában

Németh Attila, Sipos Ildikó és Balla Ferenc társaságában

A választói játszóházban

A választói játszóházban

A választói játszóházban

A választói játszóházban

A választói játszóházban

Unokahúgával, Szabó Ildikóval

Unokahúgaival, balról: Koszorus Ilonka,
Ferenczi Melinda és Ferenczi Eszter

Az 1992-ben visszakapott és felújított választói kúria, a Választói Múzeum otthona

A Válaszúti Múzeumban

A Válaszúti Múzeumban

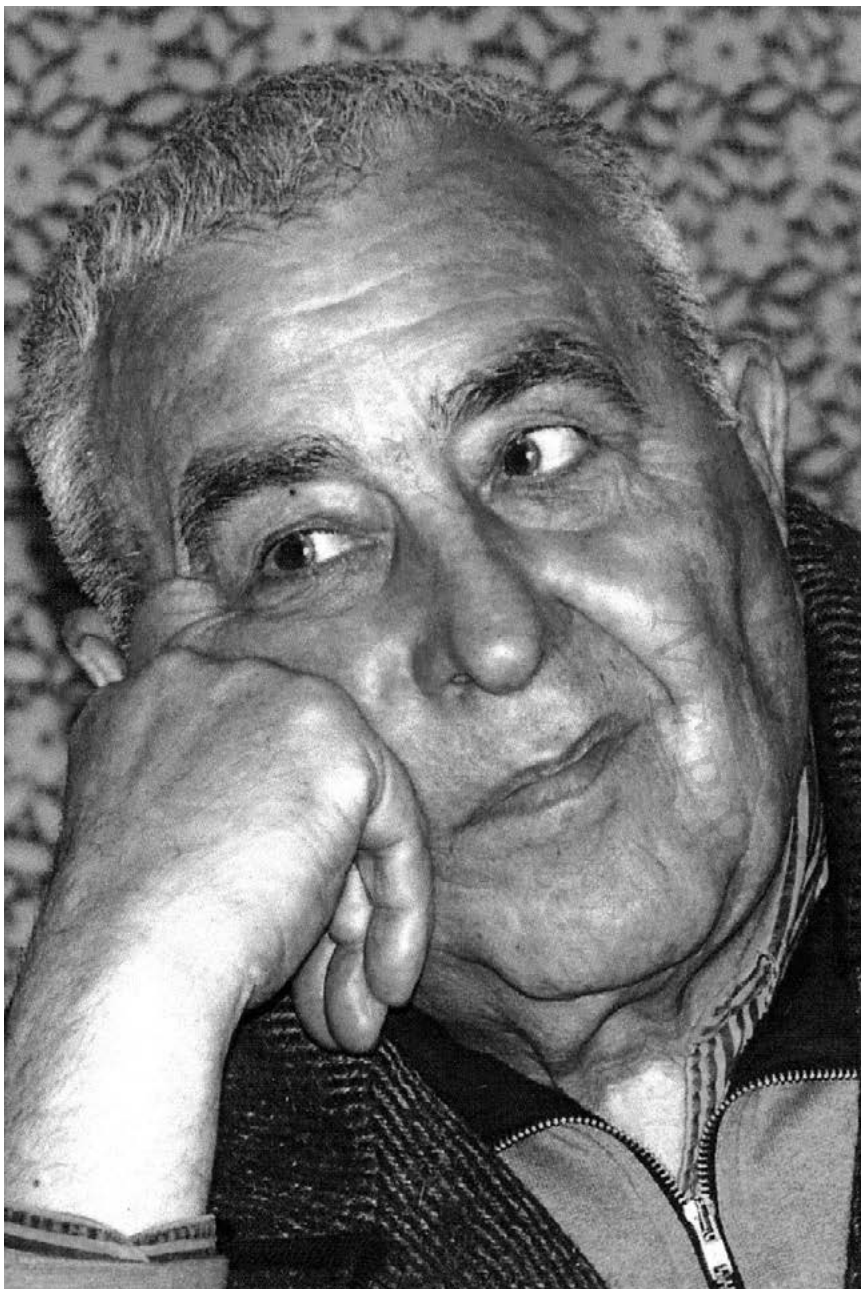

Kolozsvári otthonában

Kolozsvári otthonában

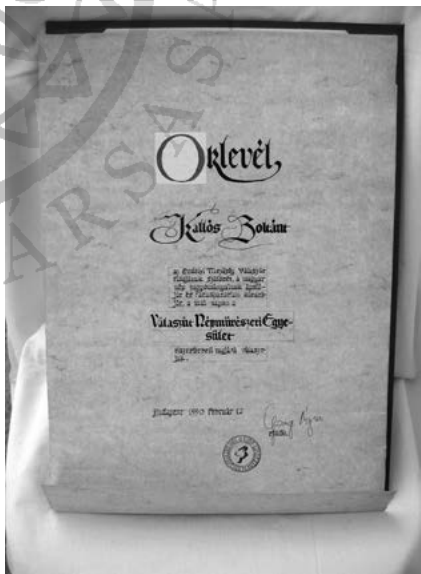
Portré

Életfa díj, 1990

Válaszút Népművészeti Egyesület
díszoklevele, 1990

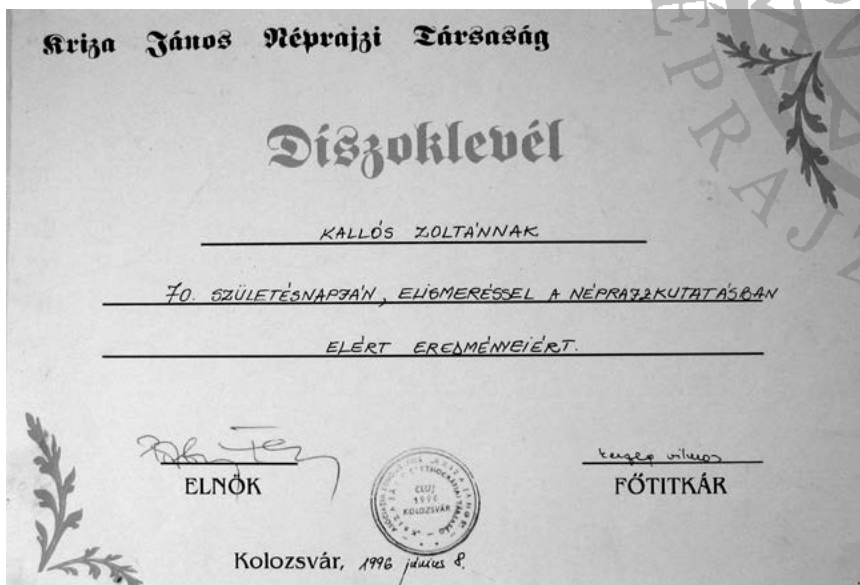
Magyar Művészetért díj, 1993

Magyar Művészetért díj, 1993

A Kriza János Néprajzi Társaság díszoklevele, 1996

Kossuth díj, 1996

Kossuth díj, 1996

Pro Minoritate díj, 1997

56-os Érdemkereszt, 1999

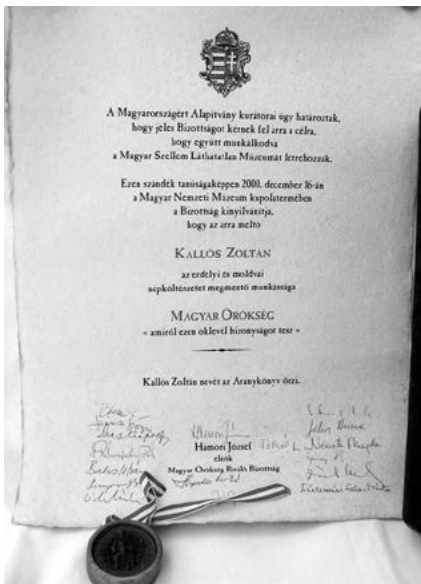
A Tokés László Alapítvány egyéni díja, 1999

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület díszoklevele, 2000

Magyar Örökség díj, 2000

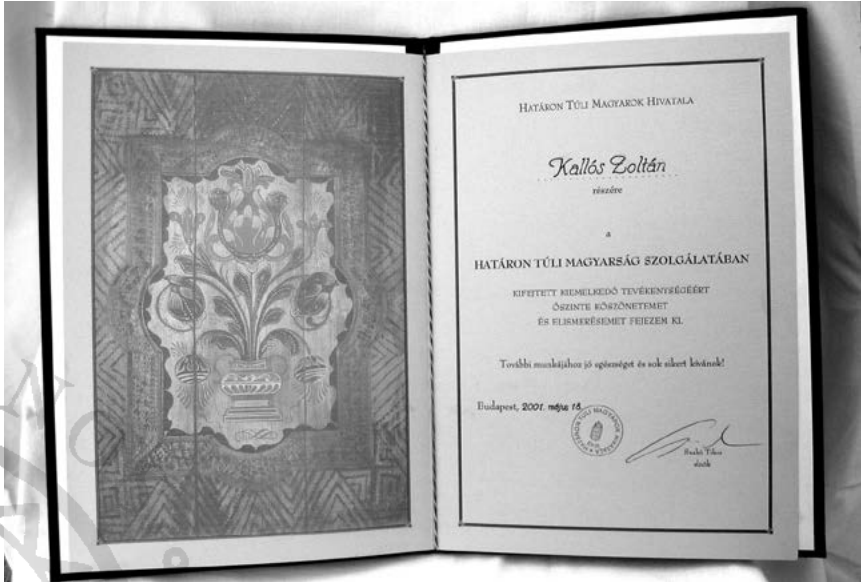
Magyar Örökség díj, 2000

Corvin-lánc, 2001

A Határon Túli Magyarok Hivatalának díszoklevele, 2001

Szent Imre díj, 2001

Iulianus díj, 2003

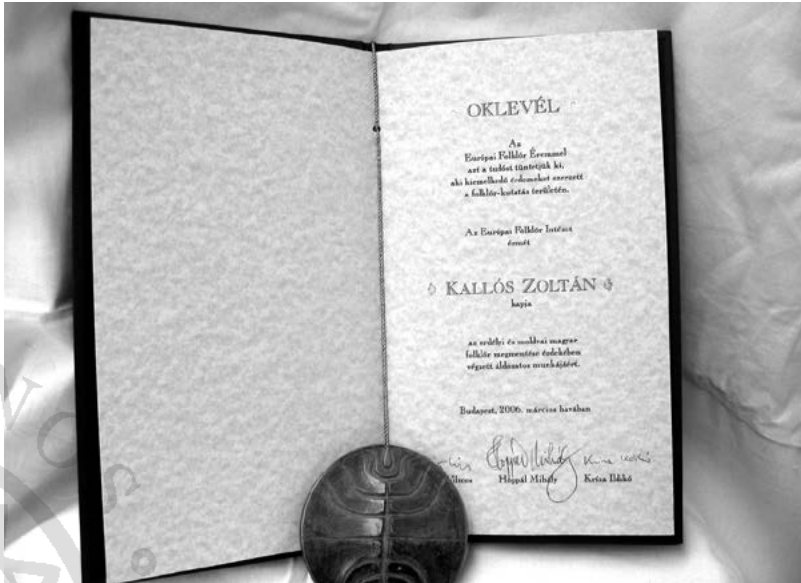

Kölcsey Ferenc díj, 2003

A Magyar Művészeti Akadémia díszoklevele, 2005

Az Európai Folklor Intézet érme, 2006

Vitézi Rend, 2006

TARTALOM

Pozsony Ferenc: Kallós Zoltán 80 éves	3
Sólyom László köztársasági elnök és felesége köszöntője	7
Kallós Zoltán bibliográfiája	9
„...ha több lehetőség lett volna, több mindent lehetett volna csinálni...” <i>Kallós Zoltánnal beszélget Pozsony Ferenc</i>	31
Levelek Kallós Zoltánhoz	59
Képek Kallós Zoltán életéből	113
Oklevelek, érmek, díjak	143

CUPRINS

Pozsony Ferenc: Kallós Zoltán a împlinit 80 de ani	3
Cuvintele de urare ale președintelui Sólyom László și doamnei Sólyom Lászlóné	7
Bibliografia lui Kallós Zoltán	9
„...dacă ar fi fost mai multe posibilități, aș fi putut face mult mai multe...” <i>Kallós Zoltánnal răspunde la întrebările lui Pozsony Ferenc</i>	31
Scrisori către Kallós Zoltán	59
Imagini din viața lui Kallós Zoltán	113
Distincții și premii	143

CONTENT

Pozsony Ferenc: Kallós Zoltán at the Age of 80	3
Greetings by President Sólyom László and Mrs. Sólyom Lászlóné	7
The Bibliography of Kallós Zoltán	9
„...if I had had the Chance, I would have done much more...” <i>Kallós Zoltán Talking to Pozsony Ferenc</i>	31
Letters to Kallós Zoltán	59
Images from Kallós Zoltán’s Life	113
Distinctions and Awards	143

Caietul metodic al Asociației
Etnografice „Kriza János”
2006/1–2

KALLÓS ZOLTÁN
a împlinit 80 de ani

400162 Cluj-Napoca
Str. Croitorilor, nr. 15
Tel/fax: 0264 432 593
kriza@mail.dntcj.ro
www.kjnt.ro

